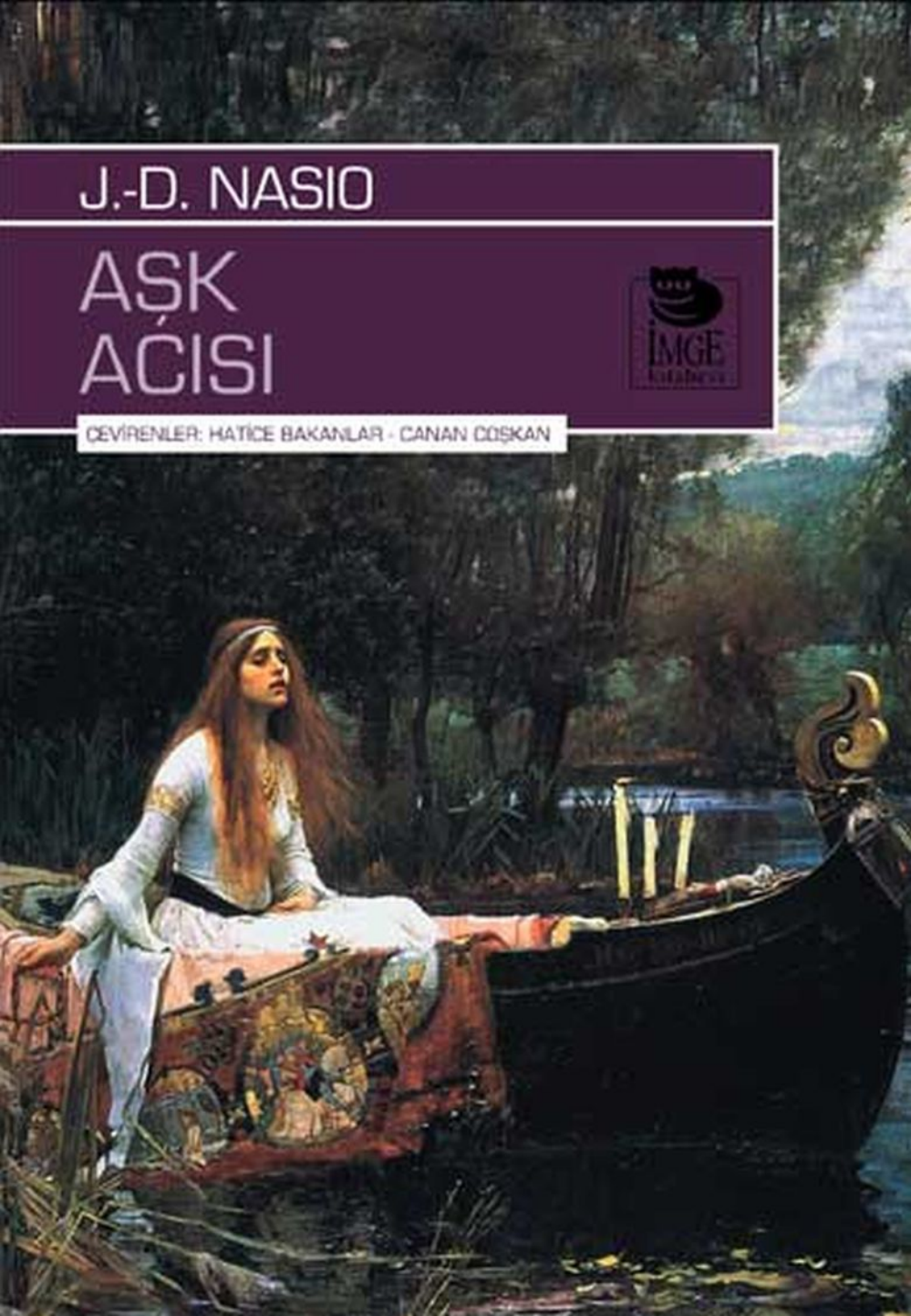
J.-D. NASIO

AŞK ACISI

İMGE Kitabevi

ÇEVİRENLER: HATİCE BAKANLAR - CANAN COŞKAN

J.-D. (Juan-David) Nasio, Arjantin asıllı doktor, psikiyatrist, pedopsikiyatrist, çocuk ve yetişkin psikanalistidir. Hepsi bilim topluluğu tarafından olumlu karşılanan ve çoğu kez uzman olmayan geniş halk kitleleri arasında büyük ilgi gören, on iki dile çevrilmiş on altı eserin sahibidir. 1978'den itibaren Lacan'la birlikte çalışmış ve onun verdiği seminerlere katılmıştır. Ayrıca, "École Freudienne de Paris" (EFP) çerçevesinde bir seminer başlatmıştır. EFP'nin Lacan tarafından dağıtılmasından sonra, 1986'da, psikanalizin aktarılmasını ve analistlerin eğitimini hedefleyen bir kurum olan "Les Séminaires psychanalytiques de Paris"yi kurmuş, 2001 yılına kadar Université Paris VII'de psikopatoloji dersleri vermiştir. Kısa süre önce psikanaliz ve psikiyatri alanlarına yaptığı katkılar ve gösterdiği üstün başarı nedeniyle "Chevalier de la légion d'honneur" ve "Officier de l'ordre national du mérite" nişanına layık görülmüştür.

Nasio'nun Eserleri:

- *L'Inconscient à venir* (Payot & Rivages, 1980, 1993)
- *Aux limites du transfert* (yönetimi altında; Rochevignes, 1985)
- *L'Enfant du miroir* (Payot & Rivages, 1987; F. Dolto ile ortak yazar)
- *Le Silence en psychanalyse* (yönetimi altında; Payot & Rivages, 1987)
- *Les Yeux de Laure. Transfert, objet a et topologie dans la théorie de Jacques Lacan* (Aubier, 1987)
- *L'Hystérie ou l'enfant magnifique de la psychanalyse* (Payot & Rivages, 1990)
- *Introductions aux œuvres de Freud, Ferenczi, Groddeck, Klein, Winnicott, Dolto, Lacan* (editör; Payot & Rivages, 1994)
- *Le Livre de la Douleur et de l'Amour* (Payot & Rivages, 1996)
- *Le Plaisir de lire Freud* (Payot & Rivages, 1999)
- *Les Grands cas de psychose* (yönetimi altında; Payot & Rivages, 2000)
- *Un Psychanalyste sur le divan* (Payot & Rivages, 2002)
- *L'Œdipe, le concept le plus crucial de la psychanalyse* (Payot & Rivages, 2005)
- *Le Fantasme. Le Plaisir de lire Lacan* (Payot & Rivages, 2005)
- *Psikanalizin Yedi Temel Kavramı* (İmge Kitabevi Yayınları, 2006)
- *Jacques Lacan'ın Kuramı Üzerine Beş Ders* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Aşk Acısı* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007)

Hatice Bakanlar, 1984 yılında Nazilli'de doğdu. 2007 yılında Bilkent Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık (İngilizce, Fransızca, Türkçe) bölümünden birincilikle mezun oldu. Lisans eğitimi sırasında Erasmus programı çerçevesinde Strasbourg Marc Bloch Üniversitesi'nde bir dönem çeviri eğitimi gördü. 2001 yılı TDK Özel Ödülleri kapsamında "Kapı" isimli öyküsüyle birincilik ödülü aldı. Bilkent Üni-

versitesi'nin *Koza* isimli kültür-edebiyat dergisinde ve *Radikal* gazetesi "Genç" ekinde yazıları yayınlanmıştır.

Canan Coşkan, 1984 yılında İstanbul'da doğdu. Özel Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'ni bitirdikten sonra 2003 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne girdi. Aynı üniversitede Sosyoloji yan dalını tamamladı ve Psikoloji lisansına devam ediyor.

Coşkan'ın Çevirileri:
- *Uyumak İsteyen Çocuk* (İmge Kitabevi Yayınları, 2006)

İmge Kitabevi Yayınları

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 419 46 10-11
(532) 471 09 88
Faks: (312) 425 29 87
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Beyoğlu / Taksim
İstiklal Cad. Zambak Sok. No: 2/4
Tel: (532) 696 05 74
E-Posta: yayinci@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 43/A
Tel: (312) 417 50 95-96 / 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul / Cağaloğlu
Ankara Caddesi No: 45/A
Tel: (212) 527 40 57
Faks: (212) 527 41 45
E-Posta: cagaloglu@imge.com.tr

J.-D. Nasio

Aşk Acısı

Fransızca Aslından Çevirenler
Hatice Bakanlar • Canan Coşkan

İMGE kitabevi

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-568-1

Özgün Adı
La Douleur d'aimer

© Éditions Payot & Rivages, 1996
© İmge Kitabevi Yayınları, 2007

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ekim 2007

Yayına Hazırlayan
Şenem Timuroğlu

Kapak
Duysal Yaşar

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 70 93-94 •Faks: 418 10 46
www.pelinofset.com.tr

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

Bu kitap Le Livre de la Douleur et de l'Amour
(Acının ve Aşkın Kitabı)
isimli kitabın ilk bölümlerinin
gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonudur.

Aşk bir bekleyiştir
ve acı
bu bekleyişin tahmin edilemeyen
bir şekilde
aniden kopuşudur.

J.-D. N.

İçindekiler

Clémence ya da Acının Kat Edilişi 11

Giriş 19

Psişik Acı Aşk Acısıdır. 31

Acının Takımadaları 77

Yorumlarımız Eşliğinde Aşk Acısı Üzerine Freud ve Lacan'ın Yapıtlarından Alıntılar 135

Alıntıların Yapıldığı Kaynaklar 153

Aşk Acısı Üzerine Bibliyografik Seçki 157

Notlar 167

Clémence
ya da
Acının kat edilişi

*

Giriş

*

Psişik acı aşk acısıdır.

*

Acının takımadaları

*

Yorumlarımız eşliğinde, aşk acısı üzerine Freud ve Lacan'ın yapıtlarından alıntılar

*

Aşk acısı üzerine bibliyografik seçki

Clémence
ya da
Acının Kat Edilişi

Clémence otuz sekiz yaşında. Kısır ve anne olabilmek için mücadele veriyor. Üç senedir onu analiz seanslarına tabi tutuyorum. Bana hamile olduğunu haber verdiği gün, dün gibi aklımda: "Başardık!" diye haykırmıştı. O ân, bu hamilelik için Clémence ile birlikte seferber olan yakınlarının mutluluğunu paylaşma duygusunu tattım. Her daim Clémence'ın yanında olan eşini ve kısırlık tedavisinde mükemmel bir uzman olan jinekoloğunu düşünüyorum.

Bu haberi takip eden aylarda, Clémence ile yaptığımız seanslar ağırlıklı olarak, bir kadının anne oluşunu keşfettiği bu yoğun süreci yaşamaya ve kelimelere dökmeye ayrıldı. Doğum ânı geldi ve Clémence nur topu gibi bir çocuk dünyaya getirdi. Aynı gün Laurent is-

minde bir erkek çocuğunun olduğunu söylemek için beni aradı; etrafına mutluluk saçıyordu. Ben de mutluluk içinde, en içten duygularımla Clémence'ı tebrik ettim. Üç gün sonra ise içeriği bambaşka olan ikinci bir telefon görüşmesiyle hayrete düştüm. Clémence donuk ve neredeyse duyulmayan boğuk bir ses tonuyla bana şöyle dedi: "Bebeğimi kaybettim. Bu sabah klinikte ölmüş. Nedenini bilmiyoruz." Bu dehşet veren sözleri duyunca şaşkınlıktan sadece "Mümkün değil! Bu çok saçma!" diyebildim.

Clémence'ın bir süre boyunca hiç sesi sedası çıkmadı. Sessizliği beni şaşırtmıyordu; çünkü şiddetli bir kaybın ardından yas tutan, çöken bir insanın, yaşadığı dram öncesinde kaybedilen varlıkla ilgisi olan kişilerle yeniden görüşmeyi ne kadar büyük bir kararlılıkla reddettiğini deneyimlerimden biliyordum. Hastamın analiz sürecini yarıda bırakacağını bile düşünmüştüm; çünkü onun anne olabilmek için verdiği mücadeleye, hamilelik başarısına, doğumun getirdiği mutluluğa ve şimdi de ani ve anlaşılması güç bir kaybın yaşattığı bu derin acıya kaçınılmaz olarak bağlıydım. Kuşkusuz, Clémence bu tedaviyi bir başka zaman, başka bir doktorla sürdürmek üzere benimle birlikte çıktığı bu analiz yolculuğuna devam etmekten vazgeçecekti. Dünyasının zorunlu olarak değişmesi gerekeceğini düşünüyordum. Oysa gerçek farklı bir şekilde kendini gösterdi.

İşin gerçeği, Clémence bu trajik olaydan kısa bir süre sonra yeniden beni görmeye geldi. Tükenmişti, yalnız başına yürümekten âcizdi; bekleme salonuna kadar ona birilerinin eşlik etmesi gerekmişti. Clémence'ı karşılama-

ya gittiğimde karşımda üzüntünün altüst ettiği bir kadın gördüm. Bitkin düşmüş, bütün gücünü yitirmiş, kişisel duygulardan uzak bir vücuttan başka bir şey değildi. Yalnızca bebeği henüz yaşarkenki ânların içine hapsettiği onun her yeri saran imgeleriyle ayakta durabiliyordu. Vücudu, tam anlamıyla acı içindeki varlığın solgun ben'ini, yok olmuş bir çocuğun capcanlı anısına takılı kalan, çökmüş bir ben'i temsil ediyordu. Bir türlü aklından çıkmayan "Ne diye öldü? Niye ve nasıl öldü? Neden ben?*" sorusu bu anıyı daha da perçinleştiriyordu.

Yas tutan kişinin kat ettiği sonsuz acı halinin, ben'in oyulmasından ve kasılmalardan oluşan bu karışımın bir anıya dönüşmesinin bir savunma, yeniden canlanma anlamına geldiğini biliyoruz. Bu acının deliliğe karşı son savunma aracı olduğunu da biliyoruz. İnsani duygular listesinde olsa da psişik acı aslında hiçliğin içinde kaybolmamak için çırpınan çaresiz bir ben'in son gerilimi, en son duygulanımıdır. Laurent'ın ölümünün ardından geçen bu dönem boyunca Clémence'ın sık sık delirmekten endişelendiğini söylediğine tanık oldum. Bazı zamanlar gerçekten de deli gibi görünmüş olabilirdi. Bazen, yastaki kişinin derin üzüntüsü öylesi taşkınlık patlamalarına neden olur ki ölen kişinin çok açık ve belirgin olan imgeleri bir sanrı netliğinde yaşanır.

Bununla birlikte, acı hakkında bildiklerim -o zaman, bu kitabı yazmaya zaten başlamış olduğumu belir-

---

* Laurent, geceyarısı Clémence uyurken, klinikteki çocuk odasında öldü. Ertesi sabah, çocuğun ölümünü, nedenini açıklayamadan bildiren ise, doğumun gerçekleşmesini ve çocuğun dünyaya gelmesini sağlayan ebesiydi. Clémence ve eşi oğullarının tam olarak neden öldüğünü hâlâ bilmiyor.

teyim- kazanın hemen ardından hastamla görüştüğümde yaşadığım şiddetli etkiden beni korumadı. O ân, hastamla aramdaki bağ, birlikte zayıf olabilmeyle sınırlıydı: Clémence yaşadığı üzüntüyle mahvolmuştu; ben ise onun acısına müdahale edemiyordum. Ötekinin içine girilmesi imkânsız kederiyle dengemi yitirmiş bir halde oradaydım. Sözcükler bana gereksiz geliyordu ve dinmeyen haykırışlarına yankı olmaktan başka bir şey yapamıyordum. Acının, onu dinleyen kişiye dalga dalga yayıldığını biliyordum. İlk etapta, yapmam gereken yalnızca -sessiz de olsa- varlığıyla bu acı yayılımlarını alarak, acıyı dağıtabilen kişi olmaktı; kelimelerin ötesinde kalan bu sinme hali, acıyı ifade etmek ve sonunda hafifletmek için uygun sözcükleri bulmama yardım edebilirdi.

Clémence ile seanslara yüz yüze devam ettiğimiz ve benim onu dinlememin, üzüntüsündeki dalgalanmalara eşlik etmekle sınırlı kaldığı birkaç aylık süreden sonra, Clémence yeniden uzanarak konuşmaya başladı. Ancak o zaman tam anlamıyla yas tutma çalışmasına başlayabildi; bu çalışma, burada açıklamak istediğim belirleyici bir seansla ön plana çıkan bir çalışmaydı.

Clémence benzer durumlarda yakınlarının ve arkadaşlarının ağzından kolayca dökülüveren avutucu sözleri duymaktan nefret ediyordu: "Endişelenme! Yeni bir hamileliği düşün. Hâlâ zamanın var. Başka bir çocuk yap ve görürsün, unutacaksın!" Clémence'ın ruhunun derinlikleri bu eğreti sözleri kaldıramıyordu ve Clémence çılgına dönüyordu. Tepkisinin şiddetini çok iyi anlıyordum; çünkü görünüşte rahatlatıcı olan bu sözler aslında unutmaya yapılan bir çağrı, ölmüş çocuğunu

ikinci kere silmeye yönelik bir teşvikti. Çocuğunu yeniden kaybetmek, artık sadece gerçeklikte değil, "kalbinde" de kaybetmek için bir teşvik. Bu nedenle isyan eden Clémence dünyaya haykırıyor: "Yavrumu kaybettim ve onun bir daha geri dönmeyeceğini biliyorum. Artık hayatta olmadığını biliyorum; ama o bende yaşamaya devam ediyor. Siz ise benden onu unutmamı istiyorsunuz! Onun bir kez daha yok olup gitmesini istiyorsunuz!" Clémence'tan ölmüş çocuğunun yasını tutmadan, yerine bir başkasını koyarak onu unutmasını istemekle ona yalnızca şiddet uygulayabilirdiniz. Bu, ondan, yok olup gitmiş bebeğin imgesini artık daha fazla yaşatmamasını, yarayı iyileştirecek tek çareden kendisini yoksun bırakmasını ve sonuç olarak psişik dengesini korumaktan vazgeçmesini istemekti. Kaybedilen varlığın imgesi silinmemelidir; aksine yas tutan kişinin kaybettiğine beslediği sevgiyle yeni seçilene duyacağı sevgiyi birlikte yaşatmayı başardığı âna kadar bu imge baskın olmalıdır. Eskiye ve yeniye beslenen sevginin birlikte var oluşu bilinçdışına yerleşirken yasın özünün güdümlendiğinden emin olabiliriz.

Ölümün ardından yaklaşık sekiz ay geçtikten sonra çok kesin bir şekilde müdahale ettiğim bir seans sırasında, bu kuramsal düşüncelerin hiçbiri aklımda değildi. Clémence uzanmıştı ve benimle hayatın tadını yeniden bulan birinin ses tonuyla konuşuyordu. Dikkatimi dinlemeye o kadar yoğunlaştırmışım ki müdahalem sırasında şu sözleri neredeyse bilmeden söyledim: "...çünkü ikinci bir çocuk dünyaya gelirse, yani demek istediğim Laurent'ın erkek veya kız kardeşi..." Hastam cümlemi bile bitirmemi beklemeden sözümü kesti ve

şaşkınlıkla atıldı: "Ama 'Laurent'ın kız veya erkek kardeşi' diye bir şey dendiğini ilk kez duyuyorum! Sanki üzerimden büyük bir ağırlık kalktı." O ân hastamın söyledikleri bende bir çağrışım yarattı ve bunu hemen kendisiyle paylaştım: "Laurent şu ân her neredeyse, eminim kendisine küçük bir erkek ya da kız kardeş vereceğinizi duymaktan mutlu olacaktır." Yeni gelen için duyulan sevginin, kaybedilene duyulan sevgiyi asla yok etmeyeceğinin yas tutan kişi tarafından sonunda kabul edilmesiyle acının hafifleyebileceği görüşüne dayanan yas anlayışımın özünü, hiç düşünmeden ve bu kadar az sözle ifade edebilmiş olmam beni şaşırtmıştı. Böylece, Clémence için, doğabilecek yeni çocuk, bugün ölü olan ağabeyinin yerini hiçbir zaman almayacaktı ve aynı zamanda Laurent hep yeri doldurulamayan ilk çocuk olarak kalacaktı.[a]

Giriş

Bu kitabı tedavinin bir parçasıyla, aslında iki varlığı karşı karşıya getiren hayattan bir kesitle açmak istedim: Biri acıyı çeken taraf, diğeri acıyı karşılayan taraf. Uzun süredir beklediği ve aniden yok olup giden ilk çocuğunu dayanılmaz bir şekilde kaybettiği için bitip tükenen bir anne ve aslında kendiliğinden hiçbir anlam taşımayan acıya bir anlam kazandırmaya çalışan bir psikanalist. Acı, içinde ne bir değer ne de bir anlam taşır. Acı etten ya da taştan yapılmış haliyle öylece vardır; oysa biz, acıyı hafifletmek için acıyı başka bir şeyin ifadesi gibi düşünmeli, onu bir sembol haline getirerek içinde bulunduğu gerçeklikten çıkarmalıyız. Kendi içinde bir gerçeklik, acımasız, düşmanca ve yabancı bir duygu olan acıya simgesel bir değer yüklemek sonuçta acıyı dayanılır kılan tek terapi yolu olarak kalır. Psikanalist de hastasının sindirilemeyen acısını karşılayan ve bu acıyı sembolleştirilmiş bir acı haline getiren aracıdır.

Peki, acıya bir anlam katarak onu sembolleştirmek nedir? Bu, kesinlikle acının sebebi üzerine yorumlar yapmak, acı çeken kişiyi avutmak ve onu, kişiliğini sağlamlaştıracak eğitici bir deneyimmiş gibi acısını yaşaması yolunda cesaretlendirmek değildir. Hayır, acıya bir anlam yüklemek psikanalist için karşısındakinin acısıyla bağ kurmak, çınlamak ve bu yankı hali sırasında zamanın ve kelimelerin acıyı aşındırmasını beklemek demektir. Psikanalist bütünüyle acıya dönüşen hastasıyla, partnerinin yanlış adımları karşısında onu yeniden tutan, düşmesini engelleyen ve hamlesini unutmadan onun baştaki ritmi yeniden yakalamasını sağlayan bir dansçı gibi davranır. Sonsuz acıya bir anlam vermek, sonunda acıya aktarımın merkezinde, acının haykırılabileceği, gözyaşlarına dökülebileceği, gözyaşları ve sözlerle tüketilebileceği bir yer vermektir.

*

Bu kitapta sizlerle, bizzat öğrendiklerimi, yani zihinsel acının her zaman yeni olmadığını paylaşmak istiyorum; o, art arda gelen acı darbeleriyle bizi olgunlaştırırmışçasına hayatımızı belirler. Psikanalizle uğraşanlar için, varlığımızın tam ortasında duran acının, içinden geçmekte olduğumuz sınanmanın tartışılmaz bir işareti olduğu -analitik aktarımda yaşanan büyük gelişme sayesinde- tüm çıplaklığıyla ortaya çıkar. Bir acı oluştuğunda, şundan emin olalım ki bir eşikten, belirleyici bir sınavdan geçmekteyizdir. Peki ama ne sınavı? Geri dönüşü olmayan bir ayrılığın sınavı, bizi aniden ve sonsuza dek terk ederek altüst eden, kendimizi sil baştan yapılandırmaya zorlayan nesnenin eşsiz ayrılığının sınavı.

Ayrılık, gönülden bağlandığımız nesnenin, -sevilen bir kişinin, maddi bir şeyin, bir değerin ya da vücut bütünlüğümüzün- bizden sökülüp alınması, kaybedilmesiyse, bu nesneye duyduğumuz bağ bizim kendimizi oluşturan bir bağ ise, evet, psişik acı, ayrılığın acısıdır. Bu, bilinçdışımızın varlığımızın acı veren değişik ayrılıklarını birbirine bağlayan ince bir tel olduğu anlamına gelir.

Acıyı, değer verdiğimiz bir varlığın ölümüyle yıkıldığımızda bizi etkileyen derin üzüntü örneğini ele alarak inceleyeceğiz. Sevilen kişi için tutulan *yas*, aslında zihinsel acının doğasını ve mekanizmalarını anlamak için en güzel sınav örneğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, psişik acının yalnızca sevilen bir varlığın kaybedilmesiyle oluşan bir duygu olduğunu düşünmek yanlış olur. Psişik acı aynı zamanda, sevilen varlık bizi sevgisinden ansızın mahrum bıraktığında yaşadığımız *terk edilişin*, izzetinefsimiz derinden yaralandığında hissettiğimiz *küçük düşmenin* ve vücudumuzun bir parçasını kaybettiğimizde başımıza gelen *sakatlanmanın* acısı da olabilir. Farklı derecelerdeki bu acıların hepsi de sevilen bir nesnenin, yoğun ve kalıcı bir şekilde bağlandığımızdan ötürü psişik dünyamızın ahengini sağlayan nesnenin ani ve sert kopuşunun oluşturduğu acılardır. Madem bu bağlılığa *aşk* deniyor, biz de *temeli aşka dayanmayan acı yoktur*, diyelim.

*

Fakat psişik acı anlaşılması ve tanımlanması güç, kavranıldığı ânda mantık sınırlarını zorlayan bir duygudur. Psişik acının bu gizemi de bizleri, zarar veren şeyin me-

kanizmasıyla ilgili mümkün olan en belirgin teoriyi bulmaya iter. Burada, aklın almadığı bir duygulanımı sınırlandırma isteğine meydan okumak söz konusudur. Bu alanda analitik literatürün aslında ne kadar fazla sınırlanmış olduğunu fark edebildik. Freud ve Lacan bile acı temasını çok nadir işlediler ve sadece bu konuya ayrılmış bir yapıt ortaya koymadılar. Bu nedenle, gözlerinizin önüne acının metapsikolojisini sermeye çalışacağım. Bu bir metapsikoloji[1] olacak çünkü psişik acının oluşum mekanizmasını ayrıntılı olarak anlatmak için sahip olduğumuz tek yeterli kuramsal yaklaşım bu.

Başlamadan önce, biraz giriş yapmak ve sizlere fiziksel ya da psişik, pek fark etmez, acının her zaman bir sınır olgusu olduğunu söylemek istiyorum. Acı, bedenle ruh, ben ile öteki ve özellikle psişik dünyanın düzenli işleyişiyle düzensizliği arasındaki belirsiz sınırda, ama her zaman bir sınır düzeyinde ortaya çıkar.

İlk adımda bir diğer nokta da bedensel acıyla psişik acıyı birbirinden ayırmak için kullanacağım terimlerle ilgili. Bu ayrım, sözlerimin açıklığı için gerekli olduğu halde kesin hatlarla oluşturulmuş değil. Psikanalitik bakış açısına göre, fiziksel acı ile psişik acı arasında, ya da tam olarak, fiziksel acıya özgü olan duygu ile psişik acıya özgü olan duygu arasında bir fark yoktur. Bunun sebebi de az önce bahsettiğimiz gibi, acının beden ile psişik varlık arasındaki sınırda beliriveren karışık bir olgu olmasıdır. Örneğin, bedensel acı üzerine bir inceleme

[1] Metapsikoloji, psikanaliz kuramı tarafından oluşturulmuş teorik kavramların bütünü için kullanılan terimdir (ç.n.).

yaparsanız, katı nörobiyolojik mekanizmaları bir yana bırakıldığında, acı duygusunun aslında, psişik dünyanın düzeninin bozulmasıyla kendini ifade ettiğini göreceksinizdir. Şunu hemen belirtelim ki acı sadece belli bir yoğunluktan ve belirli bir uyarılma süresinden itibaren ortaya çıkar. Freud'un yapıtının başında kabaca tanımını yaptığı bedensel acı modelinin, psişik acı anlayışımızı şaşırtıcı şekilde aydınlattığını da ekleyelim.

Bir diğer terimsel açıklama da "ıstırap" ve "acı" sözcükleri arasındaki farkla ilgilidir. Klasik olarak bu terimler birbirinden şu şekilde ayrılır: Bedensel acı ya da psişik acı kendilerine yol açan nedene gönderme yaparken, ıstırap genellikle şiddetli bir uyarılma tarafından ortaya çıkan daha geniş çaplı bir bozukluğu belirtir. Acı, iyice sınırlanmış ve belirli bir duyguysa, ıstırap, buna karşılık kötü tanımlanmış genel bir duygu olarak kalır. Bu nedenle, daha kesin ve belirgin olan "acı" kelimesine ayrıcalık tanımayı ve onu psikanalitik bir kavram konumuna getirmeyi tercih ettim. Bunun dışında, psişik acının kesinlikle bir sevme acısı olduğunu göstermek için "aşk" sözcüğünü ekledim.

Girişteki son açıklamam da şudur: Yaklaşımımızı daha iyi oturtabilmek için, acının üç büyük kategoriden oluşan bir bütün olarak görüldüğü bir bakış önermek isterim. Her şeyden önce, acı bir *duygu*dur, nihai bir duygu, delilik ve ölümden önceki son savunma aracıdır. Acı, hayatı ve yeniden kendimizi toparlama gücümüzü doğrulayan son bir diriliş gibidir. Acıdan ölünmez. Acı oldukça, kötüyle savaşmak ve yaşamaya devam etmek

için gerekli güç elimizde demektir. İşte bu kitapta tam olarak bu acı-duygu kavramını ele alacağız.

Ardından, ikinci kategori geliyor: *semptom* olarak, yani bilinçdışı ve bastırılmış bir itkinin dışavurumu olarak görülen acı. Bilinçdışı bir ıstırabın varlığını ortaya koyan fiziksel bir acı örneğini ele alalım. Özellikle, duygusal durumlara göre süreklilik kazanan ve dalgalanmalar gösteren ve telafi edilebilir nedenleri olmayan histerik migrenler aklıma geliyor. Pekâlâ, migrenin bir semptom, yani bilinçdışına itilmiş bir coşkuyu yansıtan acılı bir duyum olduğunu söyleyelim. Bu bütüne, tıp tarafından "psikolojik kökenli" olarak değerlendirilen tüm acıları dahil ediyorum. Acı üzerine son zamanlarda yazılmış çok sayıda tıbbi yayından birine bakarsanız, orada psikolojik kökenli acı hakkında zorunlu olarak yapılmış, genellikle çok kısa bir açıklama bulursunuz. Peki, bu "psikolojik kökenli" niteleme ne anlama gelir? Bu niteleme, tespit edilebilir organik bir neden olmaksızın beliren, daha iyisini öneremediğimiz için psişik kökene atfettiğimiz çeşitli bedensel acılara işaret eder.

Üçüncü ve son psikanalitik kategori de sapkınlığa gönderme yapar. Burada bahsedilen acı aslında *sadomazoşist sapkın zevk nesnesi* olan acıdır.

*

Somut olarak şu şekilde ilerleyeceğiz: Bu ilk ciltte, psişik acıyı *Aşk Acısı* olarak ele alacağız ve tamamen Bedensel Acıya ayrılan ikinci bir kitapta, fiziksel acı hak-

kında psikanalitik bir görüş ileri süreceğiz. Ancak şu ân için, başlangıçta, hangi acı olursa olsun, acı oluşumunun farklı aşamalarını belirlememiz gerekiyor.

Ötekiyle aramızdaki bağın kopuşu, kendilik imgemizin zedelenmesi veya beden imgemize yapılan bir saldırı sonucu oluşan psişik acı olsun, doku incinmesiyle oluşan bedensel acı olsun, acı bir ânlık sürede oluşur. Yine de acının doğuşu ânlık da olsa, bunun karmaşık bir süreci takip ettiğini göreceğiz. Bu süreç üç aşamaya bölünebilir: Bir *kopuşla* başlar, kopuşun tetiklediği *psişik sarsıntıyla* devam eder ve ben'in sarsıntıya karşı savunmacı bir *tepkisiyle* son bulur. Bu aşamaların her birine acının ayrı bir yönü hükmeder.

Bu şekilde, kopuşa özgü bir acı, sarsıntı haline özgü bir acı ve sarsıntıya karşı bir yanıt olarak ben'in savunma refleksinin yarattığı acı art arda ortaya çıkar. Anlaşıldığı üzere, bu üç acı gerçekte aniden oluşan, aynı olan bir tek acının farklı görünümleridir.

Psişik acı olsun bedensel acı olsun, acıyı irdelediğimiz bu yolculukta, bu üç aşamayı izleyeceğiz: *Kopuş* ânı, *sarsıntı* ânı ve ben'in *savunma tepkisi*.

*

Bu kitapta, buradan itibaren, acıya ilişkin psikanalitik kuramımızın temel öncülünü ele almak istiyorum.

Öncülümüz:
Acı, bilinçdışı gerilimin uç değişmelerini, haz ilkesinden kaçan değişmeleri bilince yansıtan bir duygudur.

Şöyle açıklayayım: Yaşanmış bir duygu, bize göre itkilerin ritmik hareketinin bilinç dahilinde açığa çıkmasıdır. Bütün duygularımız, bilinçdışı gerilimlerimizin çeşitli şiddet düzeylerinin bilincimizdeki ifadesidir. Öyleyse acı duygusunun, bilincimizde bilinçdışı gerilimlerin olağan dalgalanmalarını değil, itkisel ahengin şaşmasını ortaya çıkardığını ileri sürüyorum. Peki, itkiler hangi yollarla bilinçli olarak yaşanmış duygular halini alır? Bu ben'in[2] işidir: Ben kendi içinde -o'nun[3] tam ortasında- ve sıradışı bir keskinlikle, içsel itkilerin değişmelerini bilinç yüzeyine duygulanım olarak yansıtmak için onları fark etmeyi başarır. Böylece ben, içeride itkilerin dilini okuyabilme ve bunu dışarıya duygu dili olarak aktarabilme yetisine sahip iyi bir tercüman olur. Adeta, itkisel değişmeleri yakalamak ve onları duygular halinde bilinç ekranına yansıtmak için tasarlanmış bir dedektör gibidir. Bu değişmeler, ölçülü olduklarında haz ve hoşnutsuzluk hisleri olarak bilinç düzeyine gelirler; uç ve sapıtmış düzeyde olduklarındaysa acı halini alırlar.

Normalde psişik işleyiş, itkisel gerilimlerin şiddetini düzenleyen ve bunları katlanılabilir hale getiren haz il-

---

[2] Ben: Fr. moi, Ing. ego; Freud'un yapısal modelinde id'in itkisel isteklerini kontrollü bir şekilde karşılayan, çeşitli savunma mekanizmalarıyla id'i dengeleyen ve id'le üstben'i çatışmamaları için dengede tutan benlik kısmını ifade etmek için kullandığı terim (ç.n.).

[3] O: Fr. ça, Ing. id. Freud'un yapısal modeline göre id kişinin ilkel benliğidir. Hazzın doyumu ilkesine göre çalıştığından arzuladığı şeyi "hemen ve orada" elde etmek ister (ç.n.).

kesiyle yönetilir. Ancak sevilen varlıktan ani bir kopuş meydana gelirse, gerilimler serbest kalır ve haz ilkesi işlevini yitirir. İçeriye dönük olan ben, itkisel patlamaların olağan dalgalanmalarını algıladıkça haz ve hoşnutsuzluk duyumlarını yeniden hissedebilir. Şimdi ise, kendi içinde kontrol edilemeyen gerilimlerin kargaşasını algıladığından hissettiği şey acı olur. Konuya açıklık getirelim; hoşnutsuzluk ve acı aynı hoş olmayan hisler kategorisine ait olsa da bu iki duyguyu kesin olarak birbirinden ayırabilir ve şunu ileri sürebiliriz: *Hoşnutsuzluk acı değildir.* Hoşnutsuzluk, ben'in şiddetli ama kontrol edilebilir bir gerilimi kendiliğinden algılamasını, acı ise altüst olmuş bir gerilimi kendiliğinden algılamasını ifade eder. Yani *hoşnutsuzluk*, haz ilkesinin yasalarına boyun eğen itkisel gerilim artışını bilinç düzeyine yansıtan bir his olarak kalır. Halbuki *acı,* psişik hayatın, haz ilkesinden kaçan ciddi bozulmasının kanıtıdır.

Böylece, takip edecek sayfalarda, acıyı sevilen varlığın kaybedilişiyle oluşan bir duygu olarak değil, ben'in bu kayıptan dolayı içinde oluşan yıkıntıyı kendiliğinden algılayışı olarak göreceğiz. Aslında acı, kaybetmenin değil altüst olmuş itkilerin meydana getirdiği kargaşanın acısıdır. Kısacası acı veren duygu, itkilerin olağan dalgalanmalarını değil, itkisel ahengin yoldan çıkmış ritmini yansıtır.

*
* *

Psişik Acı Aşk Acısıdır.

Ne kadar çok seversek, o kadar çok acı çekeriz.

*

Sevdiğimiz varlığı kaybetmek

*

Yasını tutacağım sevgili, beni aynı zamanda hem mutlu hem de mutsuz kılandır.

*

Sevilenin bilinçdışımdaki düşlemsel varlığı

*

Sevilenin varlığı

*

Sevilenin bilinçdışımdaki gerçek varlığı

*

Sevilenin bilinçdışımdaki simgesel varlığı

*

Sevilenin bilinçdışımdaki hayali varlığı

*

İtkisel şaşkınlığın acısı

*

Aşk Acısının nedenlerinin özeti

Okur, Acı üzerine başka önermeleri de sunum halinde bulacaktır; ss. 80-122

Aşk acısı ötekiyle olan samimi bağın zedelenmesidir; doğal olarak birlikte yaşamaya çağrılanın ani ve sert bir ayrılışıdır.

Bir yaranın neden olduğu bedensel acıdan farklı olarak, psişik acı dokusal bir zarar olmaksızın meydana gelir. Bu acıyı tetikleyen neden artık bedende değil, seven ile sevdiği nesne arasındaki bağda yer alır. Acının nedeni ben'in cisimleştiği nedende barınırsa, buna bedensel acı deriz. Şimdi ise, neden bedenin ötesinde, güçlü bir sevgi bağının soyut alanında oluştuğundan bu acı, aşk Acısı olarak adlandırılır. Böylelikle aşk Acısının ilk tanımını, *bizi sevilen* varlığa bağlayan bağın aniden kopmasıyla oluşan*

* "Sevilen" diyoruz ama bağlı olduğumuz ve ayrılığının acıya yol açtığı varlık aynı zamanda hem sevdiğimiz hem nefret ettiğimiz hem de bizi kaygılandıran varlıktır.

duygulanım olarak artık öne sürebiliriz. Bu şiddetli ve ani kopuş, ruhun bedenden bir ânda ayrılışı ya da yürekten yükselen sessiz bir çığlığa benzer bir ıstıraba neden olur.

Acı, kopmanın her zaman ani oluşuna, ötesinde psişik sistemin yapısı bozulmadan altüst edildiği bir sınırın aniden aşılmasına bağlıdır.

Aslında, bir sevgi bağının kopmasının yarattığı şok, şiddetli bir fiziksel saldırıyla tetiklenen şoka benzer: Psişik sistemin dengesi sekteye, haz ilkesi yıkıma uğramıştır. Sarsıntıya uğramış ben, her şeye rağmen altüst oluşunu kendi kendine fark etmeyi, yani içeride, kopuşun etkisiyle başıboş kalan itkisel gerilimlerin sapkınlığını tespit etmeyi başarır. Bu karışıklık, dayanılmaz içsel bir acının yoğun olarak hissedilmesiyle bilinç düzeyinde çabucak algılanır. Öyleyse, bu sefer de metapsikolojik bakış açısından değerlendirilmiş ikinci bir aşk Acısı tanımı önerelim ve *acının bilinç düzeyinde, fiziksel acıda olduğu gibi ben'in bedensel kabuğunun zorlanmasından değil, seçtiğimizle bizi bağlayan bağın ani kopuşundan kaynaklanan itkisel sarsıntı (travma) halinin ben tarafından -içe dönük olarak- algılanmasını ifade eden duygulanım olduğunu* söyleyelim. *Yani aşk Acısı travmatik bir acıdır.*

Acının baştan sona kat ettiği ben'in eşzamanlı farklı halleri:
• Sarsıntıya uğrayan ben
• Kendi sarsılmasını gözlemleyen ben
• Acıyı yaşayan ben
• Sarsıntıya tepki gösteren ben

Ne kadar çok seversek,
o kadar çok ıstırap çekeriz.

Peki, bu sevgi bağını koparan, bu kadar zarar veren ve ben'i üzüntüye gömen nedir?

Freud, duraksamadan şu cevabı veriyor: Sevilen varlığı veya onun sevgisini *kaybetmek*. Biz de şunu ekleyeceğiz: Bu, daha çok, sevileni aniden ve telafisi olmaksızın kaybetmektir. Bu, yakınlarımızdan biri, anne babamız ya da eşimiz, kardeşimiz, çocuğumuz ya da çok sevdiğimiz bir arkadaşımız beklenmedik bir anda öldüğünde başımıza gelen şeydir. Freud'un hayatının son yıllarında kullandığı "sevilen varlığın kaybı" ifadesi özellikle "İnhibisyon, Semptom ve Anksiyete ile Uygarlığın Huzursuzluğu" başlıklı iki önemli yazısında karşımıza çıkar. Burada, adı geçen yazılardan ikincisinden bir alıntı yapmak istiyorum: "Is rap bizi üç taraftan tehdit eder: Güçsüzlük ve yıkıma [...] yönelik olarak kendi bedenimizden, bize saldırmak ve bizi yok etmek için alt edilemez ve acımasız güçler ortaya koyan dış dünyadan." Şu an bizi ilgilendiren üçüncü tehdit ise "insanlarla kurduğumuz bağlantılardan ileri gelir". Freud bu konuya şöyle bir açıklık getiriyor: "Bu kaynaktan doğan ıstırap bizim için diğer hepsinden daha katlanılmazdır." Bu nedenden ötürü Freud, bedensel ıstıraplardan ve dış saldırganlıklardan korunmanın farklı yollarını büyük bir titizlikle incelemiştir. Ama başkasıyla ilişkiden kaynaklanan ıstıraba karşı korunmanın yolunu ele aldığında nasıl bir çare bulmuştur? Görünüşte bu çare çok basittir; insana duyulan aşk. Aslında, mutsuzluktan korun-

Varlığı benimkiyle uyum halinde atmaya devam ettikçe sevilenim beni acıdan korur. Fakat daha önce çekmediğin kadar ıstırap çekmem için onun aniden ortadan kaybolması ya da sevgisini benden geri çekmesi yeterlidir.

mak için bazıları odak noktası sevgi olan ve içinde barındırdığı tüm zevkin sevmekten ve sevilmekten kaynaklanmasını bekledikleri bir hayat anlayışını yüceltirler. Freud, "Böylesi bir tutum hepimizin çok tanıdık olduğu bir tutumdur" diyerek bu görüşün varlığını doğrulamıştır. Ötekiyle çatışmayı önlemek için sevmekten daha doğal ne olabilir ki? Sevelim, sevilelim ve böylece kötülüğü kendimizden uzak tutalım. Halbuki gerçekleşen bunun tam tersidir. İşte klinik hekimi Freud'un tespiti: "Sevdiğimiz süre dışında başka hiçbir zaman ıstıraba karşı korunmamız bu kadar zayıf olamaz ve sevdiğimiz kişiyi veya onun sevgisini yitirdiğimizde daha önce hiç olmadığımız kadar çaresiz bir mutsuzluk içinde oluruz." Bu cümlelerin dikkate değer olduğunu düşünüyorum; çünkü bu cümleler sevginin başa çıkılmaz çelişkisini açıkça ifade ediyor. Sevgi, insan doğasının yapı taşlarından biri olmakla beraber, ıstıraplarımızın da önkoşulu olmaya devam ediyor. Ne kadar çok seversek, o kadar çok ıstırap çekiyoruz.

Kaygı halindeki ben adeta geri dönmesinden endişe ettiği eski bir acıyı zaten deneyimlemiştir. Kaygı yaklaşmakta olan bir acıyı önceden hissetmektir. Halbuki nostalji geçmişte kalan bir mutluluğun ya da acının hüzünlü ve tatlı anısıdır.

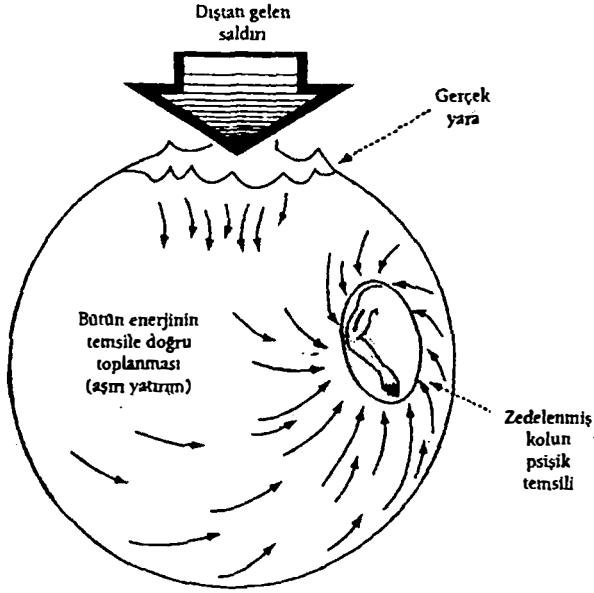
"Inhibisyon, Semptom ve Anksiyete" isimli diğer yazıda, aynı formül psişik acıyla kaygıyı birbirinden ayırmak zorunda kaldığında Freud'un kaleminden "sevilen nesnenin kaybedilmesi" olarak çıkıyor. Freud bu duyguları birbirinden nasıl ayırır? Freud şöyle bir benzerlik önerir: Acı, sevilen kişi-

nin *somut olarak* kaybedilmesine gösterilen bir tepkiyken, kaygı muhtemel bir kayba dair *tehdide* gösterilen tepkidir. Açıklamamızı yeniden ele alırken bu Freud'cu tanımlamaları geliştirebilir ve şunu belirtebiliriz: Acı, sevilenin kaybedilmesiyle oluşan itkisel sarsıntıya verilen tepkiyken, kaygı muhtemel bir *sarsıntıya* dair *tehdide* gösterilen tepkidir. Peki bu açıkça görünen durumu, yani sevilenin ya da onun sevgisinin aniden yitirilmesinin bizim için niçin bu denli acı verici olduğunu nasıl açıklayabiliriz? Bu kadar sevilen, ortadan yok oluşuyla sarsıntı ve acıya neden olan bu öteki kim? Bu sevgi bağına nasıl bir düğüm atılmış ki bu bağın kopuşu bir kayıp gibi hissediliyor? Kayıp nedir? Aşk acısı nedir?

Sevdiğimiz varlığı kaybetmek

Kaybedilen nesnenin imgesi, "gölgesi", ben'in üzerine düşer ve bir kısmını kaplar.

Cevaplarımızı bir süreliğine kendimize saklayalım ve ben'in sevilen varlığın yitirilmesiyle ortaya çıkan sarsıntıya tepki verme şeklini göz önünde bulunduralım. Aşk Acısını, kayıp sonucu yaşanılan sarsıntının ben tarafından bilinç düzeyinde kendiliğinden algılanmasını yansıtan duygu olarak tanımlamıştık. Sonunda onu *travmatik acı* olarak nitelendirmiştik. Şimdi bu tanımı aşk Acısının, ben'in *travmaya karşı* kendisini savunurken oluşan acı olduğunu söyleyerek tamamlıyoruz. Daha açık ifade etmek gere-

Şekil 1

Ben, gerçek yarayı dindiremediği için,
yaranın tasarımını dindirir.

"[...] Ruhsal yaşamda içe göçme komşu uyarılmalar üzerinde bir çekilme etkisi yaratır. [...] Bu içe göçme süreci bir yaranın (iç kanama) acıya benzer etkilerine sahiptir."
Freud

kirse: *Aşk acısı sarsıntıya uğrayan ben'in, yeniden kendini bulmak için çabalarken gösterdiği savunmacı tepkiyi bilinç düzeyinde yansıtan duygudur.* Acı burada bir tepkidir.

Peki bu tepki nedir? Sevilen nesnenin kaybedilmesiyle oluşan itkisel bunalımla karşı karşıya kalan ben kendini toplar: Ayakta kalan tüm güçlerine başvurur -kendini tüketmeyi bırakır- ve bu güçleri tek bir noktada, kayıp sevgilinin psişik tasarımında yoğunlaştırır. O ândan itibaren ben kaybettiği varlığın zihindeki imgesini canlı tutmaya çalışmakla meşguldür. Sanki kayıp ötekinin imgesini büyüterek onun gerçek yokluğunu telafi etmek istemektedir. Bu noktada ben, egemen olan bu imgeyle neredeyse tamamen kendini karıştırır ve sadece severek, bazen de kaybolanın imgesinden nefret ederek yaşar. Bu imge ben'in bütün enerjisini kendine doğru çeker ve ben'i, takatsiz ve dış dünyayla ilgilenmekten âciz duruma sokan şiddetli bir içe çekilmeye maruz bırakır. Aslında bütün psişik enerji bedensel yaranın zihinsel temsili üzerinde yoğunlaşırken, ben'in fiziksel acının (tepki göstermenin acısı) oluşumu karşısında gösterdiği savunmaya yönelik olan aynı kasılmayı tanımlıyoruz (Şekil 1). Bu kuram, kitabımızın bedensel acıya adanmış olan ikinci cildinde detaylıca geliştirilmiştir. Buradaysa aynı enerji, hücum edercesine akar ve sevilen,

Psişik acı içinde aşırı yatırım, kaybedilen varlığın temsili üzerinde toplanır.

ortadan kaybolan varlığın zihinsel temsili üzerinde yoğunlaşır. Bu nedenle, sevilen bir varlığı kaybetmenin acısı takatini yitirmiş ben ile ortadan kaybolanın hâlâ canlı olan imgesi arasındaki yürek parçalayan mesafeden kaynaklanır.

Kaybetmenin tetiklediği ruhsal sarsıntıyı hafifletmek için ben'in gösterdiği tepki iki hareketten oluşur: Tüm enerjisinin ani boşalması -*yatırım çekilmesi*[1]- ve bütün bu enerjinin sevilen kişinin varlığına ait bir ayrıntının imgesi üzerinde kutuplaşması -*aşırı yatırım*[2]-. Bu şekilde, zihinsel acı çift taraflı bir savunma tepkisinden kaynaklanır: Ben, tek bir tasarıma, artık var olmayan sevilen kişinin tasarımına yoğun bir şekilde aşırı yatırım yapabilmek için enerjisini sahip olduğu temsillerin neredeyse tamamından ansızın geri çeker. Ben'in ani boşalma hareketi tek bir noktada oluşan kasılma kadar acılı bir olaydır. Travmaya karşı gösterilen bu iki savunma hareketi acı doğurur. Ancak, yatırımın çekilmesinin acısı, felç edici bir ketlemenin klinik halini alırsa, aşırı yatırımınki de içe işleyen, dört bir yandan kavrayan bir acı olur. Öyleyse, psişik acının yeni bir ta-

Acı, enerji aniden ve yoğun olarak yer değiştirdiği her seferde ortaya çıkar. Böylece, ben'in yatırımı çekme hareketi acı verir; anıya yönelik aşırı yatırım da acıya neden olur.

---

1 Psikanalitik terminolojide dekateksis olarak geçen "yatırım çekilmesi" libido enerjisinin nesne tasarımından geri çekilmesi anlamında kullanılmaktadır.

2 Psikanalitik terminolojide hiperkateksis olarak geçen "aşırı yatırım" libido enerjisinin nesne tasarımına aşırı yatırım yapması anlamında kullanılmaktadır.

nımını yapalım: *Acı kayıp, sevilenin anısını umutsuzca canlandırmakla meşgul olan bir ben'in tükenişini ifade eden duygudur. Bitkinlik ve aşk birlikte safacı halini alır.*

Burada şunu belirtelim: Kaybedilen kişinin hatırası öylesine duygu yüklüdür, öylesine abartılmıştır ki ben'in bir parçasını yutmakla yetinmeyip ben'in içinde kistleşir; demek istediğim, üzerinden yatırımın geri çekildiği benin kalanına yabancılaşır. Şu durumda yas işini düşünürsek, tamamlanmasının ben'in savunmacı tepkisininkinin tam tersi bir hareketi takip ettiğini görürüz. Bu tepki kaybolanın tasarımı üzerine yapılan aşırı yatırımdan oluşurken, yas çabası yatırımı çekme işidir; bu yatırımı çekme işi artarak devam eder. Aslında yas tutmanın anlamı, kayıp sevilenin doymuş tasarımını, benci tasarımlar ağ topluluğuyla yeniden uyumlu hale getirmek için, ondan yatırımları azar azar geri çekmektir. Yas, o âna kadar, ben'de baskın ve yabancı hale gelen tek bir temsil üzerine yoğunlaşmış psişik enerjinin yeniden ve çok yavaş bir şekilde dağıtılmasından başka bir şey değildir.

Patolojik yas, ölen ötekinin her yerde kendini hissettiren psişik varlığından oluşur

Bu ândan itibaren anlaşılıyor ki yatırımı geri çekme işi tamamlanmazsa ve ben pıhtılaşmış bir tasarıma çakılı kalırsa, yas, yas tutanı yıllarca hatta bütün hayatı boyunca felç eden kronik bir durum olarak kalıcıla-

şır. Annesini çok genç yaşta kaybeden ve tamamlanmayan bir yasın ıstırabını çeken analiz hastalarımdan biri bana "Onun bir parçası bende umutsuzca yaşıyor ve benim de bir parçam onunla öldü." demişti. Acımasız bir açıklık içeren bu sözler kronik bir acı tarafından yolundan saptırılmış, kökleri söküp alınmış bir varlığı ortaya koyuyor. Burada şu acının ressamı olan Francis Bacon'un tablolarındaki şekli kaymış yüzleri, hırpalanmış bedenleri hatırlamamak mümkün mü?

Acı veren şey sevilen kişiyi
yitirmek değil, onu geri dönüşü
olmaksızın kaybettiğimizi
bildiğimiz halde her zamankinden
çok daha fazla sevmektir.

Yas tutanın ben'i iki durum arasında bölünmüş bir bendir: Bir yandan, bir tek noktada, neredeyse tamamen kendisiyle özdeşleştirdiği kaybolanın imgesinde sıkışıp kalmış, diğer yandan içi boşalmış, takati kalmamıştır. Ölmüş bebeğinin göz önünden bir türlü gitmeyen imgeleriyle kendinden geçmiş ve tüm gücünü yitirmiş Clémence'ı hatırlayalım. Yine de, aşk Acısını tetikleyen başka bir çözülme söz konusudur. Ben, kayıp nesnenin imgesi için duyduğu sınırsız aşk ile bu nesnenin kesin yokluğunun bariz tespiti arasında duraksamaktadır. Parçalanma artık

kasılma ve boşalma arasında değil, kasılma -yani bir imgeye duyulan aşırı sevgi- ve kaybın telafisi mümkün olmayan sivri karakterinin kabulü arasında yer almaktadır. Ben, kendinde yaşamaya devam eden nesneyi sever, onu hiç sevmediği gibi sever ve aynı zamanda bu nesnenin bir daha geri dönmeyeceğini bilir. Bizi kötü eden, sevdiğimizi kaybetmek değil, onu geri dönüşü olmaksızın kaybettiğimizi bildiğimiz halde daha önce hiç olmadığı kadar çok sevmeye devam etmemizdir. Aşk ve bilgi birbirinden ayrılır. Ben, kaybolanı yeniden yaşatan içsel bir karasevda ile ebedî bir yokluğun kesinliği arasında bocalar. Bende barınan ötekinin yaşayan varlığı ile onun gerçek yokluğu arasındaki yarık öylesine dayanılmaz bir bölünmedir ki çoğu zaman bu yarığı sevgimizi dengeleyerek değil, ama ötekinin yokluğunu inkâr ederek, eksiklik olduğu gerçeğine başkaldırarak ve sevdiğimizin artık asla burada olmayacağını reddederek daraltmaya çalışırız.

Aşkın insanı kötü çevirmesiyle bilginin aydınlığı arasında, acıyı hafifleten aşkın ışık geçirmezliğini tercih ediyorum.

Kadere karşı böylesi bir isyan, bir kaybın inkârı bazen öylesine dirençli bir hal alır ki yas tutan kişi çıldırmanın eşiğine gelir. Kaybın çaresi olmadığını veya yokluğun gerçeklikteki reddedilemez yapısını -ikisi de aynı şeydir- kabullenmeme deliliğe çok yakındır; ancak acıyı da hafifletir. Bir kez bu isyan ânları geçince, acı önceki kadar canlı bir bi-

çimde yeniden ortaya çıkar. Yas tutan kişi sevilen varlığın ani ölümüyle karşı karşıya kalınca, merhumla ilgisi olan yerler ve işaretler aramaya girişir ve bazen mantığa sığmayan bir şekilde onu yeniden yaşatabileceğine, ona yeniden kavuşabileceğine inanır. Aklıma ölen eşinin merdivenleri çıkarken çıkardığı ayak seslerini duyduğunu söyleyen hastam geliyor ya da yeni kaybettiği oğlunu çalışma masasında oturur halde son derece net bir şekilde gördüğünü söyleyen hastam... Bu çeşit sanrılar sırasında, yas tutan kişinin merhumun geri döneceğine ilişkin karşı çıkılamaz bir inancı vardır ve kederini çılgın bir kanıya dönüştürür. Bu durumda aşkın mantığa olan üstünlüğünün, insanı, yeni kaybolanın hayalet olarak geri geldiği sanrısal bir gerçeklik yaratmaya ittiğini anlıyoruz.

Kayıp sevgilinin hayaleti

Sevilen, ben için bir kol, bacak kadar gereklidir. Yok oluşu o kadar çok başkaldırışa yol açar ki ben sevileni hayalet şeklinde yeniden yaşatır.

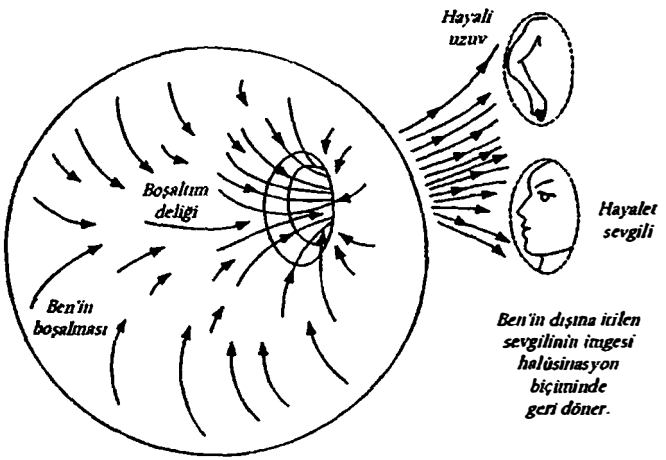
Nörologların iyi bildiği ***hayali uzuv*** olgusundan esinlenerek, yas tutan kişinin bu sanrısına "hayalet sevgili olgusu" adını veriyoruz. Peki neden "hayalet" sıfatı kullanılıyor? Hayali uzuv sanrısının bir kolu ya da bir bacağı olmayan kişiyi etkileyen bir rahatsızlık olduğunu hatırlayalım. Kişi kayıp organından öylesine canlı duyular geldiğini hisseder ki kendisine uzvu hâlâ varmış gibi gelir. Aynı şekilde, yas tutan kişi de bütün duyularıyla ve mutlak bir inançla ölen kişi-

nin canlı varlığını algılayabilir. Doğaları birbirinden bu kadar farklı olan iki kayıp karşısında sanrısal tepkilerin bu şaşırtıcı benzerliğini anlamak için şu hipotezi öneriyoruz. Öncelikle ben'in, her biri bedenimizin belirli bir bölümünü, duygusal olarak bağlı olduğumuz varlıkların veya şeylerin bir açısını yansıtan sayısız imgeden oluşan psişik bir ayna görevi gördüğünü belirtelim. Örneğin bir kolumuzu ya da sevdiğimiz bir varlığı kaybedince, telafi için kaybedilen nesnenin psişik imgesine (tasarım ya da anı) aşırı yatırım yaparız. Halbuki böylesi fazla bir duygusal yatırımın acıya neden olduğunu görmüştük. Ama bu aşırı yatırımın en üst derecesi acıdan başka bir şeyi, kaybedilen nesnenin sanrısını ortaya çıkarır. Aslında kesik kolumuzdan gelen hayali duyumların sanrısı ya da kayıp bir kocanın hayaleti sanrısı, ikisi de kayıp nesnelerin imgesine ölçüsüzce yapılan ve imgenin ben dışına itilmesiyle sonuçlanan aşırı yatırımla açıklanabilir. Tasarım burada, ben'in dışında, gerçek olanda bir hayalet olarak yeniden belirecektir. Bu durumda tasarımın *reddedildiğini*, yani karalandığını, ben'den atıldığını ve sanrılara büründüğünü söyleriz. Böylece hayali uzuv ya da hayalet sevgili olgusu artık sevilen nesnenin -kesik kol ya da kayıp varlık- kaybedilmesinin basitçe inkârıyla değil de, söz konusu nesnenin zihinsel tasarımının reddiyle açıklanabilir (Şekil 2).

Diyelim ki bu iki hayaletsi sanrının arasındaki şaşırtıcı benzerlik, sevilen kişinin aslında ben için bir bacak ya da bir kol kadar gerekli bir iç organ olduğuna işaret ediyor. Sadece, yoksunluğu psişik dünyamı altüst eden zorunlu bir şeyin sanrısına kapılabilirim. Bu noktada, temel bir soru ortaya çıkıyor: Ne zaman bir şeyin bizim için gerekli olduğunu söyleyeceğiz?

*

Şimdi, eğer kaybolursa ardından yas tutacağımız sevilenin doğası hakkındaki sorgulamalarımızı yeniden ele alma zamanı geldi. Sevdiğimiz bütün varlıklar arasında hiçbir şey yerini tutamaz dediğimiz, aniden kaybolmalarıyla acıya neden olan nadir varlıklar aslında nelerdir? Beni ben yapan ve onsuz hiçbir zaman aynı olmayacağımı düşündüren seçilmiş kişi kim? Psişik dünyamın tam ortasında nasıl bir yere sahip ki benim için bu denli vazgeçilmez oluyor? Beni ona bağlayan bu bağın adı ne olabilir? Aslında tüm bu sorularla bizi seçilmiş ötekiye bağlayan gizemli bağı, sevgi bağını irdelemek istiyoruz. Göreceksiniz ki bu soruların yanıtları bizi yeni bir acı tanımına götürecek.

Şekil 2

"Hayali uzuv" olgusunun ve benim "hayalet sevgili" olarak adlandırdığım olgunun açıklaması

Kesik bir kolun psişik imgesine öylesine aşırı yatırım yapılmıştır ki bu imge sonunda ben'in dışına itilir ve özne tarafından sanrılı bir kol gibi algılanır. Bu kolun ben dışına itilişi psişik dünyada ben'in boşalana kadar enerjisini dışarı akıttığı bir boşaltma deliği oluşturur. Kayıp nesnenin imgesinin dışarı itilmesi ve gerçeklikte yeniden ortaya çıkması düzeneğinin *hayali uzvun* sanrısını açıkladığını düşünüyoruz. Reddetmeden başka bir şey olmayan bu işleyiş ölen kişiyle ilgili sanrılar ve o kişiyi hâlâ canlıymış gibi gören yastaki bazı kişilerin sıkıntısını açıklayabilir. Biz bu olguya, *hayalet sevgili* sanrısı diyoruz. Her iki durumda da kayıp varlık -kesik kol veya ölü kişi- ben için var olmaya devam eder.

Yasını tutmam gereken sevgili
beni aynı zamanda hem mutlu
hem de mutsuz kılandır.

Seçilmiş kişimin kim olduğunu, onun bilinçdışımdaki rolünü ve yok olmasıyla gelecek acının nasıl bir şey olacağını öğrenmek için psişik sistemin normal işleyişini bir ân göz önünde bulundurmamız gerekir. Bu konuya farklı bir açıdan yaklaşacağız. Daha önce psişik sistemin hoşnutsuzluk/haz ilkesi tarafından yönlendirildiğini ve psişik dünyanın bu ilkeye göre boşaltmaya çalıştığını ama hiçbir zaman tam olarak boşaltmayı başaramadan gerilimin altında kaldığını söylemiştik. Gerilim durumunun kalıcı hal alması "hoşnutsuzluk" olarak adlandırılırken, gerilimin kısmen ve tamamlanmadan boşalması "haz", kısmi haz olarak adlandırılır. Tabii ki hiçbir zaman tam boşalma gerçekleşmediğinden dolayı normal işleyişi sırasında psişik dünya tamamen hoşnutsuzluğa, yani zevksiz bir gerilime boyun eğen bir haldedir. Şimdi açıklamamızı değiştirelim ve "gerilim" ve "hoşnutsuzluk" yerine "arzu" kelimesini kullanalım. Arzu, hoşnutsuz ânlarda ideal bir amaca, mutlak zevke, yani tümden boşalıma erişmeye tamamen yönelmiş şiddetli bir gerilim değilse nedir? Şunu da söyleyelim ki bilinçdışı sisteminin normal hali, hiçbir zaman tamamen gerçekleşemeyen bir arzunun[b] yaşattığı tatminsiz-

liğin tahammül edilebilir durumuyla tanımlanır. Yine de psişik gerilimin her zaman canlı, hatta dayanılmaz olarak kalacağını, hoşnutsuzluğun hükûm sahibi olduğunu ya da arzularımızın tatminsiz kalacağını söylemek kesinlikle kötümser bir insan anlayışı ortaya koymaz. Aksine bu söylem tüm hayatımız boyunca şükürler olsun ki eksiklik halinde olacağımızı ilan etmekle aynı şeydir. Şükürler olsun ki diyorum, çünkü arzunun dürtüsü olan bu eksiklik, hayat demektir.

Arzuyu körükleyen tatminsizliğin bu tarafını mekânsal olarak düşünmek zorunda olsaydık, bunu en sonunda dopdolu bir mutluluğun efsanevi amacına ulaşmak için takip etmek gereken yolun geri kalan bir parçası olarak tasavvur edemezdik. Hayır, tatminsizlik mutlak tatmine giden arzu yolculuğunun tamamlanmamış kısmı değildir. Tatminsizliği başka bir şekilde tasarlamanızı istiyorum. Bunu daha çok bir delik şeklinde düşünmenizi öneriyorum. Varlığımızın tam kalbine yerleştirilmiş ve çevresinde bütün arzularımızı toplayan bir delik... Bu oyuk önümüzde değil içimizdedir. Yani arzu yolculuğu ufka doğru uzanan düz bir çizgi değil, arzunun dairesel hareketini çeken ve canlandıran merkezi bir boşluğun etrafında dönen bir spiraldir. Sonuç olarak, mekânsal anlamda arzularımızın tatmin olmadığını

söylemek onların giderilmesi mümkün olmayan bir eksikliğin etrafını saran bir akımın dairesel hareketini izlediği anlamına gelir.

Eksikliğin yalnızca arzuyu tetikleyen bir boşluk olmadığı, aynı zamanda onu düzenleyen bir merkez olduğu açıkça görülüyor. Eksiklik olmadan, demek istediğim tatminsizlikten ibaret bu çekim çekirdeği olmadan, arzunun dairesel hızı bozulur ve acıdan başka bir şey oluşmazdı. Başka türlü ifade edelim. Tatminsizlik canlı ama dayanılabilir bir şey ise, arzu etkenliğini korur ve psişik düzen sabit kalır. Eğer tam tersine, tatmin olma aşırıya kaçar ya da tatminsizlik aşırı dayanılmaz olursa, arzu eksenini kaybeder ve acı ortaya çıkar. Burada, metinde geçen, acının o'nun alanında itkilerin taşkınlığını ifade ettiği hipotezini yeniden görüyoruz.

Dolayısıyla, psişik tutarlılığımızı koruyabilmek için belli bir derecede tatminsizlik bizim için yaşamsal bir ihtiyaçtır. Peki, bu yaşamsal eksikliği nasıl muhafaza ederiz? Dahası, gerekli olan bu eksikliği dayanılabilir sınırlarda nasıl tutarız? Sevgimizin varlığı olan partnerimizin devreye girdiği nokta işte tam burasıdır; çünkü arzumun ve oradan da bu arzunun düzenleyici merkezinin tatmin edemeyen nesnesi rolünü o oynar.

Adeta içerideki tatminsizlik deliği dışarıdaki sevgilim tarafından tıkanmış, eksiklik sonunda yeri doldurulamaz olarak gördüğümüz ve ortadan kaybolma derecesine geldiklerinde yas tutmak zorunda kalacağımız nadir varlıklar ya da dışımızdaki şeylerle yeni dolan boş bir yer olmuştur.

Seçilenimiz bizim için vazgeçilmezdir, çünkü bizim kaçınılmaz tatminsizliğimizin garantisidir

Bununla birlikte, partnerimin benim tatmin olmamı sınırlandırma gibi iğdiş edici bir işlevi olabileceğini nasıl kabullenebiliriz? Kuşkusuz, sevilen varlığın bu kısıtlayıcı rolü keyifsizliğe yol açabilir; çünkü alışılagelmiş olarak partnerimize arzularımızı tatmin etme ve bize haz verme gibi güçler atfederiz. Kısmen doğrulanmış bir yanılsamayı, bizi mahrum bıraktığından çok bize verdiği yanılsaması içinde yaşarız. Ancak partnerimizin bilinçdışımızın tam ortasındaki işlevi tamamen farklıdır: Bize, sağladığı tatminle değil, neden olduğu tatminsizlikle psişik dünyamızın tutarlılığını garantiler. Sevgimizin varlığı olan partnerimiz bizi tatmin etmez; çünkü arzumuzu ateşlerken bizi tamamen tatmin edemez ve -en azından bunu yapacak olanakları olur mu bilinmez- tatmin etmek istemez. İnsan olduğundan bunu yapamaz, nevrozlu olduğundan da bunu yapmak istemez. Yani partnerimiz aynı zamanda hem arzumuzun ateşleyicisi hem de arzumuzu yalnızca kısmen tatmin eden varlıktır. Partnerim beni heyecanlandırmayı,

bana kısmi bir haz sağlamayı ve yine aynı noktadan beni doyumsuz bırakmayı biliyor. Böylece yaşamak için bana gereken tatminsizliği garanti etmiş ve arzuma yeni bir merkez bulmuş olur.

Âşık partnerim dışında, arzuma yeni bir merkez oluşturma işlevini garantileyen başka seçilmiş nesneler var mı? Evet, partnerimin bana beslediği sevginin kendisi ya da kendi imgeme, başkaları tarafından kabul edilmekle, böyle bir onurla ya da sosyal konumla beslenen öz imgeme duyduğum sevgi bunlara örnek gösterilebilir. Bir başka seçilmiş nesne, arzunun bir diğer nesnesi de her şeyin üstünde tuttuğum bedensel bütünlüğümdür. Seçilen nesnenin doğduğumuz ülke ya da evimiz kadar somut bir şey olması da mümkündür. Seçilen bütün bu nesneler, hem bu kadar içimizde hem de bu kadar içtendir ve arzumuzun hareketini öylesine içten içe yönlendirir ki bilinçdışımıza güçlü bir şekilde demir attıklarının farkına varmadan yaşarız. Yalnızca bu nesneleri kaybetme tehdidiyle karşılaştığımızda ya da onları kaybettikten sonra yoklukları, aslında ne kadar derine kök saldıklarını acıyla ortaya çıkarır. Kayıp varlığın, şeyin ya da değerin bizler için gerçekten seçilmiş olup olmadıklarını ancak ortadan kaybolduklarında ve iş işten geçtikten sonra biliriz.

Aslında, yeri doldurulamaz şu nesnelerden birini kaybetme *tehdidi* oluştuğunda, ortaya çıkan şey kaygıdır ve ben'de ortaya çıkar. Buna karşılık, bu nesnelerden birinin, öncesinde bir tehdit olmaksızın *aniden* ortadan kaybolması söz konusu olursa, acı baş gösterir ve acı o'ndan kaynaklanıyordur. Sevdiğim kişiyi (yas), onun sevgisini (terk edilme), kendi imgeme taşıdığım sevgisini (küçük görme) ya da bedenimin bütünlüğünü (bir organın kesilmesi) birdenbire yitirirsem, acıyı o'nun içinde çekerim. *Yas, terk edilme, küçük görme* ya da *bir organın kesilmesi,* aniden yaşandıklarında psişik acıya neden olan dört kayıptır.

Kaygı ben'in, acı ise o'nun bir oluşumudur.

Fakat biz arzu nesnesinin, ani kaybı yas acısına neden olan sevgilinin olduğu örnek duruma bir bakalım. Sevdiğimiz varlığı yitirdiğimizde, tam olarak ne kaybetmiş oluruz? Daha da basit ifadeyle: Sevdiğimiz kimdir?

Aşk sevilenin
bilinçdışımdaki düşlemsel
varlığıdır.

Beni onu neden sevdiğimi söylememe zorlasalar, öyle hissediyorum ki bu ancak şöyle ifade edilebilir: "O, o olduğundan, ben de ben olduğumdan."

Montaigne

Montaigne'in bu satırları, onun en çok sevdiği dostu La Boétie'nin ölümünden kısa bir süre sonra dostluk üzerine yazdığı çok güzel bir metinden alınmıştır. Montaigne, ruhunu besleyen çok sayıda dostluğunun içinden, kendisini arkadaşına kopmamacasına bağlayan bu dostluğu eşsiz olarak tanımlar. Bu, öylesine güçlü bir dostluktur ki farklılıklarının tüm yönleri ortak tek bir varlıkta birikmiştir. Ardından kendisine henüz yeni kaybettiği arkadaşı için neden bu kadar çok sevgi beslediği sorusuna da güzel ve ölçülü oluşuyla ilgi çeken bu cümleyle yanıt verir: "O, o olduğundan, ben de ben olduğumdan." Böylece sevgi açıklamaktan sakınılıp yalnızca fark etmeyi gerektiren, içine girilmez bir gizem olarak kalır.

Bir başka yazar da sevgi bilmecesi karşısında benzer bir ihtiyatlılık benimser. As-

lında *Yas ve Melankoli* isimli yapıtında Freud, ölümden bahsederek aşktan bahseder. Freud, yastaki kişinin kayıp sevgilisinin esas değerini görmediğini belirtir: "Yas tutan kişi kaybettiği kişinin ***kim*** olduğunu bilir; ama sevgilisini kaybederken ***ne*** kaybettiğini bilmez." Freud burada bu basit ve kişi belirteci olmayan "ne" kelimesiyle en çok sevdiğimiz varlığın her şeyden önce ne denli psişik bir karakter olduğunu, bu sanal varlığın canlı ve somut kişiden ne kadar farklı olduğunu vurgular. Sevilen kuşkusuz bir kişidir; ama öncelikle ve özellikle, ortadan kaybolduğunda yıkılacak olan bizim kendimizdeki göz ardı edilmiş ve bilinçdışı parçamızdır. Daha yakın bir geçmişte sevgi bağı gizemiyle karşı karşıya kalan Lacan da, "nesne *a*" kavramını icat etmiştir. Çünkü Lacan gizemi, hiç çözmeden tam da "nesne *a*" ifadesiyle sembolleştirmiştir. Yine de "*a*" bizim göz ardı ettiğimiz şeyden başka bir şey değildir; bu, sevilenin bizdeki şu akıl almaz varlığı, sevgilinin kişisel varlığı bizi kesinkes terk ettiğinde donup kalan şu psişik kopyamız olsun.

İşte tam bu noktada o belirleyici, tartışılmaz olduğu kadar da çözümsüz olan soru akla gelir: Sevdiğimiz varlığı kaybederken yitirdiğimiz bu "şey" neden ibarettir? Birini, ötekinin ani yok oluşu nedeniyle böylesine derinden acı çekecek noktaya getirecek ka-

dar bu iki varlığı birbirine bağlayan şey nedir? Şu anda önceliğe göre sorunumuz artık acı sorunu değil aşk sorunudur. Şu anda bizi ilgilendiren tabii ki aşktır; çünkü onun doğasını iyice irdeleyerek acının yeni bir psikanalitik tanımına erişebiliriz. Öyleyse, sevdiğim, benim için yeri doldurulamaz ve benzersiz olan bu kişi kim? Bu hem ben'in önünde duran canlı varlıktan hem de ben'in içinde yer alan ikizinden oluşan karışık bir varlıktır.

Böyle bir varlığın nasıl benim seçilmişim olduğunu iyi anlamak için aşk sürecini, dışarıda olan ötekiyi içimizdeki ikiz haline getirdiğimiz süreci iki aşamaya bölelim

- Bizi baştan çıkaran, yani arzumuzu uyandırıp kendisine çeken bir kişi hayal edelim.
- Zaman geçtikçe bu kişiye, onu kendimize katıp kendimizin bir parçası haline getirecek kadar çok bağlanırız. Bu kişiyi, farkına varmadan duvarı kaplayan sarmaşık gibi sararız. Onu, her biri aşk, nefret ya da kaygıyla yüklü, üst üste binmiş çok sayıda imgeyle kaplar ve her biri bizde iz bırakan,[c] onun bir tarafına bağlı çok sayıda simgesel tasarımla bilinçdışı bir şekilde sabitleriz. Arzu patlamasının kesintisiz özsuyuyla beslenerek psişik dünyamda tohumlanan tüm o sarmaşığa, varlığımı sevilenin

Düşlem sevilenin bilinçdışındaki gerçek, simgesel ve hayali varlığıdır. Düşlemin işlevi arzunun gücünün şiddetini düzenlemektir.

yaşayan varlığına, içimdeki ikizine dönüştürecek derecede bağlayan bütün bu imge ve gösterenlere "düşlem", yani seçilenin "düşlem"i diyoruz. Muğlak bir hayal ya da bilinçlice imgelendirilmiş senaryo fikrine gönderme yaptığından bu "düşlem" kelimesinin genel olarak anlaşılmaz olduğunu biliyorum. Yine de, bizim burada acıyı daha iyi anlamak için ele aldığımız psikanalitik düşlem kavramı fazlasıyla açıktır. Düşlem, öznenin seçilenin yaşayan varlığıyla olan bilinçdışı kaynaşmasına, kaynak noktasına verdiğimiz isimdir. Bilinçdışımda işlem gören bu kaynak noktası, sevgilinin bende, benim de sevgilide uyandırdığımız ve ikimizi birbirimize bağlayan arzunun gerçek gücüyle canlanan bir imgeler ve gösterenler alaşımıdır.

Ancak, bu sevgili düşlemi arzunun patlamasıyla ortaya çıkmakla beraber bu patlamayı dengeleme işlevi görür. Sevgili düşlemi, böyle bir itki barındırdığından ve arzu patlamasının aşırıya kaçmasını engellediğinden arzuyu kısmen doyurarak tatmin eder. Bundan böyle, düşlemin tatminsizlik getirdiğini ama aynı zamanda bilinçdışı sisteminin yaşamsal dengesini sağladığını söyleyebiliriz. Şimdi sevilenin gerçek varlığının koruyucu işlevinin aslında sevilen *düşleminin* koruyucu işlevi olduğunu daha iyi anlıyoruz. Düşlem koruyucudur; çünkü bizi arzu-

nun ya da eşdeğeri olan itkisel karmaşanın ölçüsüz taşkınlığına işaret eden tehlikeden saklar.

Kısacası, sevilen kişi arzumuzu, katlanılır düzeyde tatminsiz bırakarak yeniden bir merkeze yönlendiren düşsel kopya olarak içimizde de yaşamak için sadece dışsal bir merci olmayı bırakmıştır. En çok sevdiğimiz varlık kaçınılmaz bir şekilde bizi en çok doyumsuz bırakan varlık olarak kalır. Arzunun tatminsizliği, ötekiye yönelik ilgi ama aynı zamanda da ötekinden birebir memnuniyetsizlik olarak çiftin gündelik gerçekliğine yansır.

Seçilmiş olan da çift taraflı var olur: Bir taraftan, dünyada yaşayan birey olarak dışımızda, diğer taraftan da arzumuzun zorlayıcı akışını düzenleyen ve bilinçdışı düzeni yapılandıran düşlemsel -hayali, simgesel ve gerçek- varlık olarak içimizdedir. Biri canlı, diğeri düşlem olan bu iki varlıktan ikincisi baskındır; çünkü bütün davranışlarımız, muhakemelerimizin büyük bir çoğunluğu ve sevgilimize karşı hissettiğimiz duygular bütünü ağırlıklı olarak düşlem tarafından belirlenmiştir. Seçtiğimiz kişinin gerçekliğini sadece düşlemin yanıltıcı büyütecinden görürüz. Sadece, kendi imgemizle onun imgesi arasındaki karmaşık kaynaşmadan doğan imgelerden yapılmış bir peçenin ardından

ona bakar, dokunur ve onu dinleriz. Bu peçe aynı zamanda aşkımızın çerçevesini sınırlayan bilinçdışı simgesel tasarımlarla dokunmuştur.

Sevilenin varlığı

Düşlemsel seçilmişin bilinçdışımızdaki üç varlık halini, yani gerçek, simgesel ve hayali varlık hallerini hemen inceleyeceğiz. Ancak, öncesinde, seçilenin dışsal varoluşuna işaret etmek için kullandığımız "sevilen kişinin varlığı" ifadesini açıklığa kavuşturalım. Ötekinin düşlemsel varlığının dışsal varlığından daha önemli olduğu doğruysa, ilkinin ikinciden beslendiği, bilinçdışı düşlemimin öteki yaşadığı müddetçe serpileceği de en az o kadar doğrudur. Seçilenin yaşayan, et ve kemikten oluşan bedeni aslında benim için gerekli ve vazgeçilmezdir. Çünkü yaşam dayanağı olan bu platform olmadan düşlemim çökecek ve bilinçdışı sistemim ağırlık merkezini kaybedecektir. O zaman bilinçdışı sistemimde keder ve acıyı beraberinde getirecek büyük bir itkisel karmaşa oluşur.

Peki, ortada düşlem olabilmesi için seçilen kişinin varlığının neden canlı olması gerekir? Bunun iki sebebi var. İlk sebebi onun, kendi arzumu tetikleyen uyarılmaların çıktığı, sırası geldiğinde düşleme enerji veren aktif ve arzulu bir vücut olmasıdır.

Sevilenin varlığı hem arzum için heyecanlar yayan bir vücut hem de bilinçdışında oluşan gizemli bir varlıktır.

Buradaki uyarılmalar, arzusunun yayılmasıyla ben üzerinde oluşan etkilerdir. İkinci sebebi, söz konusu varlığın benzersiz tutumu bana kendi imgelerimi geri yollayan içselleştirilmiş bir imge gibi psişik dünyamın ortasına yansıtılacak olan hareket halindeki beden olmasıdır. Böylece, seçilenin somut varlığı benim için kesinlikle gerekli duruma gelir. Çünkü o benim arzumu devam ettiren uyarılmaları yayan bir odaktır ve aynı zamanda bilinçdışında oluşan canlı bir gölgedir ve dahası benim düşlemimi şekillendirir.

Fakat eğer seçilenin vücudu düşlemim için arzumun uyarılmasının odaklar bütünü ve imgelerimin canlı dayanağıysa, ben ve benim vücudum onun kendi düşlemi için ne ifade ederiz? İşte burada sarmaşık metaforu bize çok iyi bir çağrışım yapar: Çünkü sarmaşık, sadece sürünerek yukarı tırmanmakla kalmayan aynı zamanda taşın iyice özel yerlerine, çatlaklarına ve oyuklarına yan köklerini salarak taşa sarılan canlı bir bitkidir. Aynı şekilde düşlemsel nesnem haline gelen seçilmiş ötekiye olan bağlılığım da herhangi yerlerini değil de tam olarak bedenin erojen deliklerini tutan bir kaynak noktasıdır; buralarda öteki de kendi arzusunu yayar ve beni tatmin etmeyecek ölçüde uyarır. Buna karşılık olarak onun kendi düşleminin de yerleştiği bölge benim bedenimde,

kendi arzumun dışarı çıktığı noktalardadır. Siz de böylece kabul edersiniz ki ben de üzerimde onun düşleminin inşa edildiği canlı bedensem, onun tatminsizliğinin düzenleyicisi haline geldiysem, kendi düşlemim de onunki kadar güçlü bir bağ kuracaktır. Diğer bir ifadeyle eğer ben öteki için onun benim için olduğu şey, yani *düşlemsel seçilensem* düşlemim daha sıkı bir düğüm olacaktır.

Sonuç olarak sevdiğimiz zaman, hem dışımızda çok yakınlaştığımız dışsal bir bedenden hem de içimizde düşlemselleşen ve bilinçdışı varlığından oluşan melez bir varlığı sevdiğimizi bilmeliyiz. Karşılıklı olarak, biz de onun için etten ve bilinçdışından oluşmuş aynı karışık varlığız. Size düşlemden bahsetmemin sebebi de işte budur. Benim yalnızca, ben onun için neysem onun da benim için o olanın, *düşlemsel seçilenin* ortadan kayboluşunun acısını çekeceğimi daha iyi anlamak için.

Şimdi, sevilen varlığın gerçek ve somut bedenini kaybedince tanımadığımız ama yitirdiğimiz bu "şey"i daha iyi kavrayabilmek için düşlemsel seçilenin üç varlık halini birbirinden iyice ayırmak bizim için önem taşıyor.

Sevilenin bilinçdışımdaki gerçek varlığı: Bir güç

Sevilenin düşlemsel tüzüğü *gerçek*, *simgesel* ve *hayali* olmak üzere Lacancı üç boyuta karşılık gelen üç farklı şekli alır. Bu üçü arasında kavramsal güçlüklerin en ağırını kaldıran ötekinin bilinçdışındaki gerçek varlığıdır; çünkü bu "gerçek" sıfatı seçilenin varlık gerçekliğine temiz yüreklilikle gönderme yaptığına inanmamıza izin verebilir. Oysa "gerçek" burada bir bedeni değil, bu bedenin bilinçdışımda, beni ben yapan, onsuz artık tutarlı olamayacağım bir gücü uyandıran kısmını niteler. Gerçek sadece ve sadece ötekideki yaşam, onun bedenini canlandıran ve kat eden yaşam gücüdür. Seçilen yaşadığı ve uyardığı sürece onun vücudundan ve bilinçdışından yayılan bu gücü, bilinçdışımı donatan diğer güçten net bir şekilde ayırmak çok zordur. Şu anlamda zordur: Bu güçler gerçekte aynı ve tek bir enerji sütunu, partnerlerden ne birine ne de ötekine ait olan, nesnel ve yaşamsal bir eksendir. Bunları birbirinden ayırmak, bu yegâne güç kendisini belirtebilecek bir sembole, bir temsile sahip olmadığı için de zordur. Lacancı "gerçek" kavramının anlamı budur. Gerçek temsil edilemeyendir; her iki partnerin hem psişik tutarlılığını hem de ortak sevgi bağını garanti eden enerjidir. Kısacası, *gerçek* ötekinin ne olduğunu bir tek söz-

Seçilmişin gerçek varlığı bir güç, simgesel varlığı da bu gücün rotasıdır.

cükle söylememiz gerekseydi, onun bağımızın ve bilinçdışımızın gerçekliğini ortaya koyan şu zorlayıcı ve yabancı güç olduğunu söylerdik. Demek ki gerçek öteki, ötekinin dışsal bedeni değil, onun bedenini canlandıran saf ve nesnel enerjinin parçasıdır. Bu parça aynı zamanda, biz birbirimize bağlı olduğumuz için benim kendi nesnel parçam, bizim ortak gerçeğimizdir. Bununla birlikte, gerçek ötekinin, ne birine ne ötekine ait bu gerçek gücün, var olması için bu iki tarafın da canlı ve arzu dolu olması gerekir.

Sevilen kişinin bilinçdışımdaki simgesel varlığı: Bir ritim

Ancak, seçilenin gerçek statüsü, iki partneri birbirine bağlayan yabancı ve ortak bir güç olmaksa, seçilenin *simgesel* statüsü bu gücün *ritmi* olmaktır. Arzu patlamasını kesinlikle kör ve kitlesel bir coşku olarak değil, art arda gelen az çok düzenli gerilim yükselme ve alçalmalarıyla ritim kazanan merkezcil bir hareket olarak düşünmek gerekir. Arzumuz saf bir gerçek değildir; ama onu eşsiz kılan bir ritimle düzenlenen bir güçtür. Peki, düzenli aralıklarla tekrar eden baskın ve zayıf bölümleri değiştire değiştire kullanarak ilerleyen bir coşkunun simgesel şekli değilse, bu ritim nedir? Yaşamın ilk belirtisi yüreği canlandıran enerji olduğundan ritim aslında arzunun, hatta hayatın en

ilkel ifadesidir. Arzulu dürtünün gücü gerçektir; çünkü bu güç, olduğu haliyle temsil edilemez. Ama bu gücün ritmik çeşitlemeleri simgeseldir; çünkü bunlar tam aksine temsil edilebilir. Tümsekli ve çukurlu bir yol boyunca devam eden alçak ve yüksek şiddet değişiklikleri gibi temsil edilebilir.

Oysa biz, ötekinin bilinçdışımızdaki simgesel varlığının bir *ritim*, onun uyarıcı gücüyle benim tepkim, onun nesne göreviyle benim hissettiğim tatminsizlik arasında ahenkli bir uyum olduğu varsayımını oluşturmaktayız. Seçilenin yeri doldurulamaz olduğuna inanırsam, bunun sebebi arzumun, onun kendi arzusunun hareketli çıkış kıvrımlarına göre gitgide daha fazla biçimlenmesidir. Onun yerini hiçbir şeyin tutamayacağı düşünülür; çünkü başka hiçbir öteki, arzumun ritmiyle onun kadar incelikli uyum sağlamayı bilemeyecektir. Seçilen her şeyden önce yavaş yavaş yaklaşan, kendini bir konuma yerleştiren ve ritmimin vuruşlarına kendini uyduran bir beden gibidir. Duyarlılığının nabzı benim nabzımla adeta aynı tempoda atar, bedenlerimiz adeta karşılıklı olarak birbirlerini uyarır. Bu şekilde arzusunun ritmi benimkiyle ahenge girer ve onun gerilimindeki değişmelerin her biri benimkilerin her birine yankı halinde karşılık verir. Bu karşılaşma bazen yumuşaktır ve yavaş yavaş artar, bazen de şiddetli ve

Sevgilinin bedeni artık burada değilse arzunun ritmini belirleyen heyecan da yoktur.

anidir. Yine de erojen değiştokuşların uyumlu olabildiği doğruysa bunların sonucunda ortaya çıkan doyumlar da partnerlerin her biri için hep tekil, kısmi ve uyumsuz olarak kalır. Değiştokuşlarımız birbiriyle uyumlu hale gelir; ancak tatmin olmalar uyumsuzdur. Bunlar uyumsuzdur; çünkü farklı anlarda, eşit olmayan şiddetlerde tatmin oluruz. Uyarılmada uyum, tatminde uyumsuzluk vardır.

Açıkça görülüyor ki benim seçilen ötekim sadece karşımda duran varlık, sadece bir güç, sadece bir uyaran ya da sadece bir tatminsizlik nesnesi değil, aynı anda bunların hepsidir; sevgi bağımızın yaşam ritmi içinde yoğunlaştırılmıştır. Halbuki o artık burada olmadığında, onun canlı ve arzu dolu varlığının ışıması ortadan kalktığında ve arzum onun harekete geçirmeyi çok iyi bildiği uyarılmalardan mahrum kaldığını gördüğünde ben özellikle arzumun çatısını, yani ölçüsünü ve ritmini kaybederim.

Seçilmişin simgesel varlığı bir ritimdir; daha doğrusu arzunun ritminin düzenlendiği bir ölçüdür.

Böylece, sevilenin bilinçdışımın tam kalbindeki simgesel varlığı, arzumun ritminin kendisini üzerinde düzenlemek zorunda olduğu ahengi yansıtır. Tek bir kelimeyle, *simgesel öteki bir ritimdir* ya da bir ölçü ya da daha iyisi arzulu ahengimin temposunu sabitleyen psişik bir metronomdur.

Seçilenin simgesel statüsünü kavramak için benimsediğimiz bu tarz, Freud'un arzu dolu eğilimlerin taşmasını engelleyen bir bariyer gibi düşünülen bastırma kavramının yeniden yorumlanmasıdır. Bu aynı zamanda simgesel sisteme tutarlılık kazandıran ve bu sistemi çevreleyen sınır gibi düşünülen Lacancı Babanın Adı kavramının yeniden yorumlanmasıdır. Freudcu bastırma kavramı ya da Lacancı Babanın Adı kavramı olsun, her zaman için söz konusu olan arzu güçlerini yönlendiren ve bir sistemi yöneten bir unsurdur. Oysa psişik bir metronom olarak tanımladığımız seçilmiş, simgesel görevi olan arzuyu bağımızın ritmini takip etmeye zorlama görevini yerine getirir. Arzumuza dayatılan ölçünün efendisi olan seçilmiş, hazzımı sınırlandırarak benim karışıklığımı engeller. Beni tatminsiz bırakarak korur. Simgesel seçilen kesin olarak bastırma figürü ve Babanın Adı göstereninin en iyi örneğini oluşturan figürdür.

Sevilen kişinin bilinçdışımdaki hayali varlığı: İç ayna

Seçilmişin bilinçdışımdaki hayali varlığı bana kendi imgelerimi geri yansıtan içsel bir aynadır.

Sevilen varlık canlı bir beden, yaşayan bir vücut olarak yalnızca arzumun uyarılma kaynağı değil, aynı zamanda, söylediğimiz gibi, psişik dünyama içsel bir imge olarak yansıtılacak olan canlı bir gölgedir. Böylece ötekinin bedeni içselleştirilmiş bir imge ha-

line gelerek kendini kopyalar. Bizim bilinçdışındaki hayali varlık gibi gördüğümüz şey de tam olarak sevilenin ben'deki bu içsel imgesidir.

Hayali öteki demek ki sadece bir imgedir; ama bir başına benim kendi imgelerimin kalıcı olarak yansıdığı cilalı bir yüzey olma özgülüğüne sahip bir imgedir. Ötekinin bana geri gönderdiği imgelere göre kendimi görür ve hissederim; bu öteki ister karşımdaki öteki ister "hayali öteki" dediğim bendeki öteki olsun fark etmez. Farklı bir şekilde ifade edecek olursak, sevgilimin içselleştirilmiş imgesi olan aynada kendi imgelerimi yakalarım.

Halbuki sevgilimden bilinçdışı bir şekilde edindiğim bu içsel imge, sevilenin canlı bedeniyle desteklendiği sürece benim imgelerimi geri gönderecek ve duyguları hareketa geçirecektir. Onun bilinçdışımdaki ikizinin benim iç aynam gibi hareket edebilmesi için tabii ki sevgilimin yaşıyor olması gerekir. Bana geri gönderdiği imgelerin canlılığı tam olarak bizi bağlayan arzunun gücüne göre değişir. Arzunun gücü de bedenin canlılığına göre değişir. Tek kelimeyle ifade edecek olursak, enerji imgelerini yükleyen ve bunlardan duygularımızın alt katmanlarını oluşturan şey arzunun gücüdür.

Peki, iç aynamın bana geri yolladığı kendime ait temel imgeler nelerdir? Bunlar, algılandıkları ânda bir duyguyu doğuran imgelerdir. Bazen, narsist sevgimizi güçlendiren, kendimize ait heyecanlandırıcı bir imgeyi algılarız. Bazen öz reddimizi besleyen hayal kırıklığı yaratacak bir imge görürüz. Çoğunlukla da kaygıya neden olan, sevilene bağımlılık ve boyun eğme imgesi algılarız.

Sevilenin hayali statüsünü tamamlamak için iki önemli açıklamamız daha var. Seçilmişin bilinçdışımdaki imgesi olan psişik ayna, camın parlak yüzeyi gibi değil, üzerine ötekiye ve bana ait birbirine karışmış imgelerin yansıdığı küçük hareketli cam parçalarına bölünmüş bir ayna gibi düşünülmelidir. Böyle kaleydoskopa benzer bir alegorinin bize seçilenden edindiğimiz bilinçdışı imgesinin kırıklı bir ayna olduğunu gösterebilme ve bu aynaya düşen imgeleri her zaman kısmi ve hareketli bir şekilde yansıtabilme avantajı vardır. Ancak, bu benzetmenin aynı zamanda hatalı tarafı da bizde ötekinin hayali varlığının, bir imgenin kokusal, işitsel, dokunsal ya da hareketsel de olabileceğini bildiğimiz halde, tamamen görsel olacağı izlenimini uyandırmasıdır.

İkinci açıklama sevilenin bilinçdışı imgesinin çerçevesiyle, yani sevileni hayal etme tarzımızla ilgili; bu tarz artık duygulanım-

Sevmek aynı zamanda seçilmişi eşsizleştirmektir.

larımıza göre değil, değerlerimize göre şekillenir. Seçilenin varlığına yine bilmeden yüklediğimiz çeşitli idealleri düşünüyorum. Bu belirsiz idealleri ufkumuzda tutarak demir atıp bağlılığımızı ilerletiyoruz. Bunlar çoğunlukla abartılı, hatta çocukça ve kaprisli idealler, daha ziyade birliktelik ve toplum hayatının zorluklarıyla sürekli olarak yeniden düzenlenen beklentiler oluyor. Peki, simgesel ve hayali olanın kesiştiği noktada bulunan bu idealler nelerdir? İşte bunların başlıcaları:

- Seçilmişim eşsiz ve yeri doldurulamaz olmalı.
- Değişmeden kalmalı, yani biz kendimiz onu değiştirmedikçe değişmemeli.
- Boğucu sevgimizin ya da yıkıcı nefretimizin tutkusuna değişmeden dayanmalı, bunlar karşısında ayakta kalabilmeli.
- Bize bağımlı olmalı, sahiplenilmeye izin vermeli, her zaman kaprislerimizi tatmin etmeye hazır olmalı.
- Ama boyun eğse de, bizi tıkamamak için kendi özerkliğini de korumayı bilmeli...

Bu yalancı idealler, bu çocukça ama her zaman baskıcı talepler, küçük bir çocuğun geçiş nesnesi karşısındaki taleplerine benzetilebilir.

*

Sevilenin bilinçdışındaki varlığıyla ilgili sorumuzu yanıtlamak ve böylece o kişiyi kaybettiğimizde gerçekten ne yitirdiğimizi anlamak için bu uzun yolu dolanmamız gerekti. Seçilen her şeyden önce bizde barınan, arzumuzun şiddetini düzenleyen (tatminsizlik) ve bizi şekillendiren salt bir düşlemdir. O sadece yaşayan, dışsal bir beden değil, onun imgesinden inşa edilen, imgelerimizin aynası (hayali), arzunun gücüyle baştan sona kat edilen (gerçek), bu gücün ritmiyle çerçevelenen (simgesel) ve onun canlı bedeniyle desteklenen (yine gerçek) bir düşlem, arzumuzun uyarılma kaynağı ve hayali yansıtmalarımızın nesnesidir.

Yine de bu düşlemin yalnızca sevilenin bizdeki halinin tasarımı olmadığını, aynı zamanda bizi canlı varlığına kopmamacasına bağlayan şey olduğunu iyi anlamak gerekir. Sadece özneler içi değil, özneler arası da bir oluşumdur. Farklı bir şekilde ifade edelim: Sevilen bizim "bilinçdışı düşlem" dediğimiz bir parçamızdır; fakat bu parça bizim bireyselliğimizin içine adanmamıştır; iki kişi arasındaki alana yayılır ve bizi ötekinin varlığına sıkı sıkı bağlar. Karşılıklı olarak, sevilen de bizi onun bilinçdışında temsil eden ve onu bizim varlığımıza bağlayan bir düşleme ev sahipliği yapar. Düşlemin her

iki partner için de ne kadar eşsiz ve ortak bir psişik oluşum olduğunu, şu âna kadar gerekli olsa bile birinin düşleminden ya da ötekinin düşleminden, "onun" bilinçdışından ya da "ötekinin" bilinçdışından konuşmanın ne kadar yetersiz kaldığını görüyoruz. Söylemeye çalıştığımız şey işte şudur: Düşlem, daha genel olarak, o'nun ortaya çıkardığı bilinçdışı psişik bir bina, iki kişi arasındaki alanda görülmeden yükselen ve partnerlerin canlı bedenleri olan bir platforma yerleşen karmaşık bir yapıdır. Acının ortaya çıktığı yer de burasıdır.

Böylece, "Sevdiğimiz varlığın bedenini kaybedince ne yitirmiş oluruz?" sorusuna cevabımız şu oluyor: Ötekinin yaşayan bedenini kaybetmekle, bizde barınan yaşama arzusunu o kadar da yitirmeden bizi birbirimize bağlayan arzunun gücünü besleyen kaynaklardan birini kaybetmiş oluruz. Sevilenin imgelerimizi yansıtan iç aynayı bir dayanak gibi destekleyen canlı gölgesini de kaybederiz. Ama sevilenin bedenini kaybetmekle, arzunun gerçek gücünün canlılık kazandığı ritmi de kaybederiz. Ritmi kaybetmek, bilinçdışını tutarlı hale getiren sınırı, *simgesel ötekiyi* kaybetmektir. Kısacası, sevdiğimiz kişiyi kaybetmekle bizi besleyen kaynaklardan birini, hayali yansıtmalarımızın nesnesini ve ortak arzumuzun ritmini yitirmiş oluruz. Yani yapımız için kaçınıl-

maz olan bir düşlemin bütünlüğünü ve dokusunu kaybederiz.

İtkisel şaşkınlığın acısı

"Şu içimizdeki pusulanın şaşması"
Marcel Proust

Şimdi acı tanımlarımıza geri dönelim. Kolumuzdaki yaradan dolayı hissettiğimiz acı duyumunun kolda biriktiğine hatalı şekilde inandığımız gibi, psişik acının sevilen varlığın bedenini kaybedince oluştuğuna da yanlışlığa kapılarak inanırız. Acıya neden olan şey adeta onun yokluğudur. Oysa acı veren şey ötekinin yokluğu değil, bu yokluğun ben'deki etkileridir. Ötekinin ortadan kaybolmasından ıstırap duymam. Aslında, arzumun gücü kaynaklarının birinden, sevilenin bedeninden mahrum olduğu için, bu bedenden gelen uyarılmaların vurguladığı temponun kaybolmasıyla bu gücün simgesel ritmi bozulduğu için ve varlığının dönüştüğü canlı bir dayanağın eksikliğinden dolayı imgelerimi yansıtan psişik aynam yıkıldığı için ıstırap duyarım. Psişik acıya neden olan hasar, demek ki sevilen varlığın fiziksel yok oluşu değil, sevilen düşleminin şeklini yitirmesiyle oluşan içsel kargaşadır.

Sevilenin kaybedilmesi, ben'in dışında değil içinde gerçekleşen bir kopmadır.

Önceki sayfalarda aşk Acısının bir tanımını "sevilen nesnenin kaybına gösterilen tepki" olarak yapmıştık. Şimdi bu tanımı daha da iyi netleştirip geliştirerek acının herhangi bir kayba değil bizi seçilmişimize bağlayan düşlemin kırılmasına bir tepki olduğunu söyleyebiliriz. Demek ki acının asıl sebebi sevilenin varlığının kaybedilmesi, yani düşlem binasını ayakta tutan platformlardan birinin çekilmesi değil, bu binanın çökmesidir. Kayıp tetikleyici bir nedendir, çöküş ise tek etkin nedendir. Seçilenin varlığını kaybedersek, düşlem yıkılır ve özne arzunun, dayanacak bir düşlemi olmayan, yönünü yitirmiş ve ekseni olmayan bir arzunun en son gerilimine teslim olur. Böylece psişik acının düşlemin çöküşünden kaynaklandığını söylemek, acının kaynağını gerçek bir kaybın dışarıya yansıyan olaya değil, kendi içi altüst olmuş öznenin kendisiyle yüzleşmesine yerleştirmektir. Acı burada, arzumun çıplak, delice ve nesnesiz olduğunu keşfettiğimde, gözünün yaşına bakmadan ben'e kendini dayatan bir yıkımdır. Bu ândan itibaren, bu bölümün başında önerilen tanımlardan biriyle başka bir şekilde yeniden karşılaşıyoruz. Acının, ben'in sevilen varlığından mahrum kaldığında onu mahveden sarsıntıyı kendi kendine algılamasını ifade eden bir duygulanım olduğunu söylüyorduk. Madem düşlemin parçalanmasını sevilen bedenin kaybedilmesinin ardından

gelen, büyük ve özne içi bir olay olarak kabul ediyoruz, *acının özne ile onun altüst olmuş arzusu arasındaki ani ve sert karşılaşma* olduğunu söyleyebiliriz.

Yoğun itkisel çalkantıların yaşandığı bu ânda, başka çare kalmayınca ben'imiz, kaybolan ötekinin imgesinin küçük bir bölümüne, parça parça olan imgeye, duygulanımdan taşacak hale gelen imge parçasına verdiği bütün enerjiye odaklanarak yıkılan düşlemin bütünlüğünü kurtarmaya yeltenir. Fırtınalı bir arzudan hemen doğan acının azalmak yerine şiddetlendiği ân da bu ândır. Birkaç ay sonra, yas çalışması bir kez başladıktan sonra, kaybolanın şu imge parçasının aşırı büyümesi ve ona tutunan acı yavaş yavaş azalır.

*

Sözlerimi tamamlama vakti geldi. Size sunduğum çeşitli varsayımlar aracılığıyla, beni acı hakkındaki ilk bakış açımı değiştirmeye götüren yola sizi yavaş yavaş getirmek istedim. Acının bir yara duyumu olduğu ve aşk Acısının da bir ruh yarası olduğu ortak görüşüne katılıyorum. İlk fikir işte şuydu: Bana "psişik acı nedir?" diye sorsalardı, fazla düşünmeden "sevdiği varlığı kaybetmekle kendinden bir parça kaybeden kişinin karışıklığı" diye yanıtlardım. Şimdiyse daha iyi

cevap verebiliriz: *Acı, sevdiğimiz bir varlığı kaybedince tecrübe ettiğimiz bir karmaşıklıktır; en uç iç gerilim bizi kaplar; kendi içimizde delice bir arzuyla, kaybın tetiklediği bir çılgınlıkla karşı karşıya kalırız.*

*

Aşk Acısının nedenlerinin özeti

Acı sevilenin varlığının kaybedilmesinden kaynaklanır.

Acı, beni sevilene bağlayan düşlemin çökmesinden kaynaklanır.

Acı engelin, yani düşlemin yıkılmasını takiben o'nun yaşadığı itkisel kaostan kaynaklanır.

Acı, kayıp sevilenin parça parça imgelerinden birinin aşırı derecede büyütülmesinden kaynaklanır.

*

Soru şeklinde son bir şey daha: Acının size önerdiğim bu psikanalitik kuramıyla ne yapabiliriz? Sadece şunu önereceğim: Hiçbir şey yapmayalım. Öylece bırakalım. Bırakalım kuram içimizde dinlensin. Bırakalım haberimiz olmadan hareket etsin. Ne kadar so-

yut olursa olsun bu kuram gerçekten verimliyse, ıstırap çeken hastamızı dinleme tarzımızı ya da bizim kendi ıstırabımızı değiştirme gücüne sahip olacaktır. Psikanalistin müdahalesinin, kuramla bilinçdışının çakıştığı ânda geldiği Clémence'ın tedavisini hatırlayalım. Acıyı karşılama, acıya uyum sağlama ve katlanılmaz rahatsızlığı sembolleştirilmiş acıya dönüştüren belirleyici kelimeleri kullanma tarzıyla psikanalist kuramsal bilgisi ve ayrıca bilinçdışı sayesinde hareket etmiştir. Bunu yaparak acı hakkındaki ve aktarımdan elde ettiği bilgisi sayesinde acıyı bir çerçeveye oturtarak hafifletmiştir. Clémence'ın düşleminde arzusunun ritmini sabitleştiren *simgesel ötekinin*, bebeğini kaybetmekle Clémence'ın yitirdiği ötekinin yerini almıştır. Hastasının acısı karşısında, analist en sonunda acının hafiflemesi için itkisel karmaşaya bir ritim kazandıran *simgesel öteki* haline gelmiştir.

*
* *

Acının Takımadaları

Bilinçdışı acının koruyucusudur. Acıyı unutmaz.

*

İki çeşit psişik acı

Sevilen varlığın kaybedilmesine acıyla tepki vermenin iki çeşidi vardır. Örneğin onu, bir hastalığa yakalanmış olduğu için aramızdan ayrılacak gibi görmeye hazır olduğumuzda, onun ölümünü sonsuz ama temsil edilebilir bir acıyla yaşarız. Adeta yas acısı daha belirmeden adı konmuş ve sevilen yok olmadan yas tutma çalışmasına başlanmıştır. Ayrıca, acı dayanılmaz olmasına rağmen bizim ben'imizle bütünleşmiş ve onunla uyuşmuştur. Bunun tersine, eğer sevilenin kaybedilmesi ani ve öngörülemez bir şekilde gerçekleşirse, acı hazırlık olmaksızın kendini dayatır ve bütün mekân, zaman, kimlik

işaretlerini altüst eder. Acı ben tarafından özümsenebilir olmadığı için yaşanılamaz haldedir. Şu iki acıdan hangisinin acı adını tam anlamıyla hak ettiğine karar vermek zorunda kalsaydık, ikincisini seçerdik. Acı, her zaman anilik ve öngörülemezlik damgasını taşır.

*

Psişik acı kendini bedensel olarak nasıl ifade eder?

İlk anlarda psişik acı yok edici bir saldırı gibi yaşanır. Beden ana dayanağını kaybeder ve askısından düşen bir giysi gibi yere yığılır. Böylece acı, patlamanın fiziksel duyumuyla değil, parçalanmanın fiziksel duyumuyla kendini ifade eder. Bu, bedenin sessiz çöküşüdür. Oysa böyle bir çöküşü telafi etmek için yapılan ve gecikmeli gelen ilk yardım çağrıları haykırış ve sözdür. Acının, insanların oldum olası başvurduğu en ilkel panzehiri, çıkabildiği zamanlarda haykırıştır. Ardından beynimizde yankılanan ve kayıptan önce bilinen gerçeklikle bugün bilinmeyen gerçeklik arasında köprü kurmaya çalışan sözcükler gelir. Bu sözcükler bedenin her yana dağılmış acısını ruhta toplanan bir acıya dönüştürmeye çalışır.

*

Acının asıl sebebi o'nun içindedir.

İnsanın kendinden başka inanacak bir şeyi ya da daha iyi bir ifadeyle o'ndan, acının asıl kaynağından başka inanacak hiçbir şeyi yoktur.

*

O'ndan gelen acı birlikte yaşadığımız ama kendi içimizde eritmediğimiz bir yabancıdır. Acı bizdedir; ama bizim değildir.

*

Acı çeken kişi, acısının tetikleyici nedenini ve daha derin nedenlerini birbirine karıştırır. Sevilenin kaybıyla bu kaybın neden olduğu itkisel altüst oluşları karıştırır. Acısının nedeninin, asıl neden dışarıda değil ben'in içinde, ben'in temellerinde, o'nun egemenliğinde olduğu halde sevgilisinin yok oluşu olduğunu zanneder.

*

Ben'siz acı olmaz; ama acı ben'de değil o'nun içindedir. Acı olması için, ben'in üç hareketi gereklidir: Sevilenin kaybının çaresi olmayan gerçekliğini doğrulaması, o'nun -acının asıl kaynağının- içindeki büyük itkisel çalkantıyı algılaması, bu iç algılamayı acı duygusuna dönüştürmesi.

*

Bilinçdışı acı

Hasta, çoğunlukla niye üzgün olduğunu, ne kaybına uğradığını bilmeden üzüntü çeker. Bazen de acısı olduğunu bile bilmeden acıya ev sahipliği yapar. Bu, alkolik bir

kişinin yapamadan duramadığı içki içme alışkanlığının temelinde ne kadar derin bir acı olduğunu göz ardı etmesinde de söz konusudur. Kendini uyuşturmak, ben'inin derin acısını algılama ve o'daki çalkantıları hissetme yetisini sıfıra indirmek için içer. İtkisel karmaşalar vardır; ama alkolle uyuşmuş olan ben bunları acı içeren bir duyguya dönüştüremez. Adeta alkolün ben'in işlevini, o'nun dilini bilinçli duyguların diline çevirme görevini yok etmeye benzer bir etkisi vardır.

*

Küçük travmalar ve bilinçdışı acı

Psişik bir travma ya sevilenin kaybedilmesiyle yaşanan sert sarsıntı ya da öznenin hissetmediği uzun bir küçük travmalar dizisine yeni eklenen önemsiz bir olay sonucu oluşur. Tek noktaya yönelik bu travmalar öznenin bilincinde olmadığı algılanamaz bir acıya neden olur. Bu tek noktaya yönelik acıların giderek artan birikimi öylesine bir gerilim hali yaratır ki o âna kadar tutulan acıyı serbest bırakıp patlamasını bilinçli halde görmek için önemsiz bir olayın ufacık kıvılcımı yeter. Bu tetikleyici en küçük olay ben'in içinde olduğu kadar dışında da gerçekleşebilir. Önemsiz bir anı veya anlamlı bir rüya öyle kesin koşullarda kendini gösterir ki ben'den taşan ve ben'i yaralayan iç uyarılmaların şiddetli yükselmelerini serbest bırakır. O zaman bu durum travma acısı şeklinde yaşanır.

Sevilen öteki kimdir?

Sevilen bizim için, bizi uyarılmayı en üst düzeye çıkarabileceğine inandıran bir uyarandır. Bizi uyarır, hayal âlemine götürür ve düş kırıklığına uğratır. Sevilenimiz eksikliğimizdir.

*

Sevgilimiz dışarıdaki bir insandan ötedir; bizim arzumuzu yeniden merkeze oturtan bir parçamızdır.

*

Sevilenin varlığı

Sevgilimizin canlı varlığı, bize kurmada yardım ettiği düşleminin asılı olduğu bir *portmanto* gibidir. Sayısız psişik örtüden oluşan canlı mankenimizin tamamını kaplayana kadar düşlemle birlikte itkilerimizi, imgelerimizi ve sembollerimizi de asarız.

*

Sevdiğim kişi beni sınırlayan kişidir.

Sevgilimin, farkında olmadan sahip olduğum en önemli temsili, benim sınırlarımın tasarımıdır. Evet, sevilen benim sınırımı temsil eder. Böylece sevgilim bana yalnızca imgemi vermez, aynı zamanda gerçekliğimin tutarlılığını sağlar ve tatminsizliğimi katlanılabilir hale getirir; ama dahası benim nasıl taşıyacağımı hiçbir zaman bile-

meyeceğim bir mutlak tatmin ölçüsüzlüğünün frenini temsil eder. Tek kelimeyle, seçilmiş -sevilen olarak nitelendirdiğimiz ama nefret edilen, endişe edilen ya da arzulanan da olabilen- benim ulaşılmaz olduğunu bildiğim halde tehlikeli olarak gördüğüm bir zevke karşı koruyucu engelimdir. Bastırma içeride ne ise gerçek, hayali ve simgesel varlığıyla sevgili de dışarıda odur. Beni uç zevklerden alıkoyan ve bana katlanılabilir bir tatminsizlik sağlayan bu canlı engel, benim mutlak zevki hayal etmeme o kadar da çok engel olmaz. Aksine seçilmiş, benim düşlerimi besler, beni hayal etmeye iter ve benim hayalimi gerçekleştirmemi yasaklar.

Bu noktada, sevilen kişi yok olduğunda neden acı çektiğimizi anlıyoruz. Onunla beraber arzularımın gündelik ve hoş görülebilir tatminsizlikleri de ortadan kaybolur ve ben ne yapacağımı bilemez bir hale gelirim; arzumu yönlendirecek bir yön kalmaz. Sevgilinin ölümü temel olarak bir sınırın ölümünü beraberinde getirir. Yas tutmak da yeni bir sınır çizmektir.

*

Sevilenle ilgili düşlemim

Düşlem tatminsizlik deliği etrafında dönen bir halkaya dizili imge ve simgelerin karmaşık bütünüdür. Bu deliğin ortasında, sevilenin yaşayan bedeni durur.

*

Sevgilimden edindiğim düşlem, arzumun temelidir. Sevilenim ölürse, düşlem yıkılır ve arzu altüst olur.

*

Sevilen ötekiye göre beslediğim düşlem öylesine istilacı ve özeldir ki beni yeni seçilenlerle yeni bağlar kurmaktan, yani yeni düşlemler yaratmaktan alıkoyar. İstilacı düşlemin bir örneği, babasına derinden bağlanmış olduğundan sabit bir düşlem kuran ve bu yüzden başka bir erkekle yeni bir sevgi bağı kuramayan şu genç kadındır. Bir başka istilacı düşlem örneği de bizi küçük düşüren sevgiliyi görünce içimizden söküp atamadığımız kindir. Sevgili artık sevilen değil, nefret edilen partner durumunu almıştır.

*

Gerçekte belirgin bir insana karşılık gelmese de bilinçdışımızın düzenleyici bir sevgili düşlemi de olabilir. Bu, ölçüsüzce geliştirilen, çoğunlukla istilacı nitelikte ve kendi kendine yeten sakat düşlem durumunda karşımıza çıkar. Bunun en vurucu örneği *patolojik yastır*. Yastaki kişi ölen seçilmişini hâlâ yaşıyormuş gibi düşlemsel kılmaya devam eder. Bir başka örnek de orantısızca düzenlendiğinden ötürü çıldıranın bir sevgi bağını yapay bir biçimde oluşturduğu ve burada, yabancı bir kişi yanında kendisine sevgili rolünü biçtiği bir düşlemin etrafında gelişen erotomanyak çılgınlıktır.

*

Acı, telafi edilemezliğe olan inançtır.

Acı, bir kayba tepki olarak doğduğunda, bunun nedeni ıstırap çeken öznenin bu kaybı telafi edilemez olarak görmesidir. Kaybın asıl niteliği, gerçek ya da hayali, kalıcı ya da geçici, nasıl olursa olsun önemli olan öznenin kaybının telafi edilemez olduğuna inanışındaki kesin kanıdır. Kimi kadın, sevgilisinin gidişini büyük bir üzüntüyle yaşayabilir ve bu ayrılığın gerçekte geçici olduğu ortaya çıkacağı halde bunu kesin bir terk ediliş olarak algılayabilir. Acısı, sevgilisinin yokluğunu dönüşü olmayan bir kopuş gibi yorumlamaktaki mutlak inancından kaynaklanır. Burada durumu hafifletecek ne bir şüphe ne de bir mantık vardır; sadece kesinlik inancı ve acı hâkimdir. Acı inançtan ayrılmaz ve şüpheyle uyuşmaz halde kalır. Şüpheye eşlik eden, acı veren duygu da acı değil, kaygıdır. Kaygı şüphe edilen bir tehlikenin belirsizliğinde doğar, acı ise daha önce gerçekleşmiş bir kötülüğün kesinliğidir.

*

Ölen sevgili yeri alınamaz olarak düşünülür.

Ölen sevgilinin yerini hiç kimsenin tutamayacağının "düşünüldüğünü" söylüyorum, onun gerçekten öyle olduğunu değil. Ona, hayattayken de ölümünün hemen ardından da eşsiz olma gücünü veren biziz. O hayattayken, onun bizim tek seçilmişimiz olduğu yönündeki örtük inancımız bizi yönlendirir. Ortadan kaybolursa, bu inanç açığa çıkar ve acı veren kesin bir inanç halini alır:

Bir başkası asla onun yerini alamayacak. Ne var ki zaman geçtikçe, yas tamamlanınca bir başkasının gelip sevilenimizin yerini işgal edeceği doğrudur.

*

Aşk ve acı

Ben, bedenimizin parçalarına ya da sevilenimizin görünümlerine ait imgelerin yansıdığı bir iç ayna gibidir. İmge, yansıması olduğu gerçek şeye dayanıyorsa bu imgelerden birine fazla yatırım yapılması aşkı ifade eder. Bunun karşılığı olarak, eğer imgenin gerçek dayanağı bizi terk ettiyse aynı yatırım fazlalığı acıyı ifade eder.

*

Kaybın gerçekliğini inkâr eden karasevda ve bunun aksine bunu kabullenen mantıklı tevekkül; işte bunlar ben'i parçalayan ve acıyı doğuran iki uç durumdur. Psişik acı basit bir denklemle özetlenebilir: Artık dışarıda var olmayan bir varlık için içeride beslediğimiz aşırı büyük bir aşk.

*

Yas acısının iki hali

Sevilenin sonsuza dek kaybedildiğini bile bile yok olanı sevmenin acısı, kayıp ânında ya da yas sürecinde belirli aralıklarla bile ortaya çıkabilen bir ıstıraptır. Hâlâ aynı acı söz konusu olsa da ortaya çıkış biçimlerine göre acı kendini farklı farklı, kayba ânında karşılık olarak ani ve

yoğun, yas sürecinde dönemsel olarak gösterir. Acının bu iki belirtiyi birbirinden ayırt etmek için, yas kavramını ele almamız gerekir.

*

Yas aşkın kesilmesi sürecidir ve yas acısı da bir aşk fışkırmasıdır.

Yas, sevilen varlığın kaybının verdiği taze acıyla başlayan ve onun yokluğunun metanetle kabullenilmesiyle azalan uzun bir yoldur. Yas tutmak, yoklukla yaşamayı öğrenmek demektir. Acı, bu süreç boyunca kimsenin giremediği keder yolları şeklinde görülür. Acı veren bu fışkırmaların doğasını anlamak için yası, ben'in kayıp sırasında kabaca ördüğünü sabırla söktüğü yavaş ilerleyen bir işmiş gibi düşünmek gerekir. Yas, çabucak katılaşanı yavaş yavaş çözmektir. Acının darbesiyle ben, yok olan sevgilinin tasarımına aşırı yatırım yapmıştır; artık yas sırasında ben ayakları üzerinde durmaya başlar ve sevilen varlığın tasarımına yaptığı yatırımı bu tasarım canlılığını kaybedip yabancı bir beden, ben için acı kaynağı olma özelliğini yitirene kadar azar azar geri çeker. Tasarıma yapılan yatırımın çekilmesi, ona yüklenen aşırı duyguyu geri çekmek, onu diğer temsiller arasına koymak ve ona farklı bir şekilde yatırım yapmaktır. Böylece yas, kaybolanı başka türlü sevmek için ona yönelik yavaş ve zahmetli bir *aşkın kesilmesi* sürecidir. Şu konuda anlaşalım. Yas tutan, yasla birlikte ne ölen kişiyi unutur ne de onu sevmeyi bırakır; sadece ani kayba tepkili ve aşırı olan bir bağlılığı hafifletir. Bu nedenle, *"Yas tutmak, kaybolanı başka şekilde, onun*

canlı varlığını uyarmadan sevmeyi öğrenmektir." diyeceğiz.

Yası aşkın kesildiği bir süreç olarak tanımladığımıza göre acının, aşkın her yeniden canlanışında ortaya çıktığını anlıyoruz. Yasın içindeki acı aslında yatırım çekilmesi yolundaki bir imgeye yeniden ve ânlık olarak yapılan yatırıma karşılık gelir. Yas tutan, sevilenin yaşadığı zamanları anımsatan herhangi bir ayrıntıyı gerçeklikte bir ara gördüğünde ortaya çıkan budur. Ölenin temsilinin bir anıyla yeniden canlandığı ve öznenin geri dönüşü olmayan kaybı yeniden fark etmek zorunda kaldığı ân, acı geri gelir. Açık bir şekilde ifade edelim: Kaybolan varlığın imgesinin canlandığı ve aynı ânda benim de onun yokluğuna boyun eğdiğim her seferde acı ortaya çıkar. Acıya açılan, yası belirginleştiren bu kapılar, yok olmak istemeyen, ısrarlı bir aşkın fışkırmalarıdır.

*

Nostalji, aşk, acı ve zevkin bir karışımıdır:
Sevilenin yokluğundan acı çekerim ve
ona acımı sunmaktan zevk alırım.

Acı da verse, sevgilimizin hatırası acımızı kaybedilene bir saygı ifadesi gibi sunma zevkini doğurabilir. Burada aşk, acı ve zevk birbirine karışmıştır. Kaybedileni sevmeye devam etmek kesinlikle ıstırap verir; ancak bu ıstırap da bize onu yeniden yaşattığından hafifler.

*

Patolojik yas

Patolojik yasta duygusal aşırı yükleme kaybedilen sevgilinin psişik tasarımı üzerinde biz onu boşu boşuna yeniden canlandırmak istermişiz gibi sonsuza kadar donar kalır. Patolojik yas, bir imgenin etrafında donmuş aşktır.

*

"Acımın dinmesini istemiyorum!"

Sanki ıstırap çeken kişi bilinçdışı arzu -mazoşizmle hiçbir ilgisi olmayan bir arzu- tarafından acı deneyimini dolu dolu yaşamaya sürüklenmiş gibi acının belirtileri -çırpınma, çığlık ve gözyaşı- acıyı devam ettirir. Sevilen varlıklarını kaybetmenin ıstırabını çekenler her şeye rağmen sürdürmek istedikleri yoğun bir ıstırap çekerler. Bunu isterler; çünkü onların acısı ölene bir saygı göstergesi, sevginin bir delilidir. Acı, tüketilmesi gereken bir zevk, haykırışlar, gözyaşları ve kasılmalarla boşaltılması gereken bir gerilimdir. Acı içindeki kişi adeta "Beni rahat bırakın! Beni avutmayın! Bırakın da acımı tüketeyim, acımın içinde tükeneyim; çünkü artık var olmayan sevgilimi sadece acımın içinde bulabilirim!" diye bağırır.

*

Kaygı, hayali eksikliğe tepkidir.

Kaygı, nesnenin kaybedilme tehdidine, yani sevgilimizin eksikliğini duyma fikrine karşı gösterilen tepkidir. Böy-

lece kaygı, sevilen ötekinin yokluğu olabilecek şeyin bilinçli tasarımıyla bağdaştırılır. Lacan'ın terimleriyle ifade edecek olursak: Kaygı, eksikliği hayal ettiğimde ortaya çıkar; hayali eksikliğe verilen bir yanıttır.

*

Kaygının üç şekli: Sevilen *varlığı* kaybetme tehdidi karşısındaki kaygı, sevilen organı kaybetme tehdidi karşısındaki kaygı (kastrasyon kaygısı) ve sevilenimizin *sevgisini* kaybetme tehdidi karşısında kendimi bunalttığım gerçek ya da hayali bir hata için çekilen cezanın yerine yaşanan kaygı (ahlakî kaygı ya da suçluluk) olarak belirir.

*

Françoise Dolto'da Acı ve Bedenin Bilinçdışı İmge kavramı[*]

❑ Sizin *Acı kavramınızla Françoise Dolto'nun Bedenin Bilinçdışı İmgesi kavramı arasında ne gibi bir ilişki kurardınız?*

Öncelikle psişik acı kavramımı anlatmak için aranızda bulunmaktan duyduğum keyfi ifade etmeme izin verin. Anlattığım her konu ya da yaptığım her sunum benim için hep yeni bir deneyimdir; çünkü her sunum

[*] 85 ile 125. sayfalar arasında okuyacağınız metin, W. Barral Gallimard denetiminde 1999'da hazırlanan, *Françoise Dolto, Hayata Bağlayan Sözdür. Konuşmanın Bedensel Teorisi* isimli yapıtın derinlemesine ve yeniden ele alındığı benim de katkıda bulunduğum versiyonudur.

orada bulunan dinleyiciye göre yapılır. Bu ilginçtir; ama böyledir. Benimle konuşan bir hastam olsa (deneyimleyin), bana belirli bir ânda, duymaya hazır olduğum şeylerin ya tamamen ya da neredeyse tamamen aynısını söyleyecektir ve o da benim onu duyduğum şekle göre konuşacaktır. Bu deneyi gündelik olarak yaparım. Otururum, hastama yaklaşır ve mutlaka kuramsal olmayan bazı önvarsayımlarla, muğlak fikirlerle dikkatimi yoğunlaştırırım. Bir bekleme ânı olur ve size garanti ederim ki benim bir şey yapmama veya söylememe gerek kalmadan hasta beklediğim şeylerden konuşmaya başlayacaktır. Dinlerim ve daha iyi yoğunlaşabilmek için gözlerimi kapatır, başımı ellerimin arasına alırım; psikanalizin gerçekliğini iyice göstermek için bunu çoğunlukla söylerim. Bu, günde yedi, sekiz, on defa gerçekleşebilir; ama daha fazla olmaz. Bir analistin yirmi dört saat boyunca böylesine bir dikkat yoğunluğuyla dinleyebileceğini söylemek yanlış ve fazla idealleştirilmiş bir analist imgesi ortaya koymak olur!

Bir hastaya diyecek bir şeyim varsa, bunu dinleyen kişiye göre söylerim. Aynı şekilde, bir konferans verirken de konu içinde ilerledikçe söz konusu olan yalnızca kendi düşüncelerimin evrimi değil, aynı zamanda dinleyicilerin de dinleme evrimidir. İşim beni dinleyen kişiye göre şekillenir ve değişir. Sanırım bu sunumlarını hazırlayarak sunan herkesi kapsayan bir durum. Bu yüzden sunumları her defasında farklı oluyor.

Çok iyi bildiğim, zenginleştirdiğim ve bir süre boyunca beni çok meşgul eden bedenin bilinçdışı imgesi

konusunda şimdiye kadar ne çalıştığınızı bilmiyorum. Sizlere dinlemeden bahsederek başlamamın sebebinin bunun kesinlikle işinize yarayacağını düşünmemdir. Size kendi deneyimimi aktarayım: Sık sık ötekinin dinlemesine göre konuşuyoruz ve sık sık ötekinin sözlerine göre dinliyoruz. Bu basit bir karşılıklı ilişki değil, gerçek bir bağıntı, neredeyse bir neden sonuç ilişkisi: Ötekinin konuşması benim dinleyişimi, benim dinleyişim de ötekinin konuşmasını şekillendirir.

Sizlere son zamanlarda ilgilendiğim konu olan *psişik acı*'dan bahsetmek istiyorum. Şu sıralar, acı ve aşkı ele alan bir kitap hazırlamaktayım. Bu konuları işlemek, hazmetmek, iyice hâkim olana kadar çalışmak ve önce sözel olarak aktarmak benim için önemlidir. Bu konulara hâkim olmak, çalışılan konu üzerinde otorite kurmak değil, konuyu sindirmem, sorunun içine dalmam ve konuyu farklı açılardan ele almayı denemem demektir. Bugün benim acının psikanalitik anlayışımla ilintili olarak bedenin bilinçdışı imgesi konusunu etkin bir biçimde ele almayı başarmam sunumum ilerledikçe mümkün olacaktır. Bunu şimdiye kadar düşünmemiştim; ama bir oturum sırasında bedenin bilinçdışı imgesinden bahsetmek şüphesiz Françoise Dolto'nun kavramına taşmamı sağlayacak.

Acı temasının, üzerinde zaten uzun zamandır çalıştığım bir tema olduğunu söylemeliyim. Bu konuyu şimdi yeniden ele alıyorum. Bu konu beni hep heyecanlandırmıştır. Benim için sürekli ön planda olan iki soru var. Bunlar benim her zaman ele aldığım, baştan sona

her yönden aynı kalan sorular. Birincisi: Birinin ıstırabını nasıl açıklarız? Bir insan nasıl ve neden acı çeker? Uzun yıllar kısırlıkla mücadele eden ve sonunda hamile olmayı başaran bayanın örneğini ele alalım. Psikanaliz seanslarına devam ediyor ve hamileliği de gayet iyi gidiyor. Bundan mutluluk duyuyorum ve bunu ona söylemeliyim diyorum. Diğer analistler ne yapıyor bilmem ama ben işler yolunda gittiğinde, olayı aşırı sevgi gösterisine dökmeksizin mutlu olurum. Bu bayan bana "Başardık!" dediğinde "Evet, başardık!" diye cevap vermiştim. Ağzımdan çıkan bu söz bütün ekip için, bu bayan, eşi, mükemmel bir doktor olan ve kısırlık problemlerini tedavi eden doğum doktoru ve kendim için geçerliydi. Bayan hamileliğin en zorlu aşamasını, doğumu sorunsuz atlatmayı başardı ve oğlunun doğduğunu bildirmek için bana telefon açtı. Bayanı tebrik ettim. Bayan, üç gün sonra bana yeniden telefon açtı ve "Bebeğimi kaybettim. Öldü. Nedenini bilmiyoruz." dedi. Çocuk doğduktan üç gün sonra klinikte ölmüş. Size bu örneği veriyorum; çünkü bu gerçek bir örnek. Böyle durumlar başımıza sık sık gelir.

Olayı dramatikleştirmiyorum; kafamdan bir şey uydurmuyorum; olay tamamen böyle gelişti. Bu hastayla daha sonra yeniden görüştüm. Bana hemen gelmedi; yeniden gelmeye karar vermesi için birkaç hafta düşünmesi gerekti. Bu çok sık karşılaştığımız bir durum, birini korkunç bir biçimde kaybettiğimiz zaman onunla bağı olan hiçbir şeyi bilmek, görmek istemeyiz. Bu tarz kayıplar yaşandığında, bu sevgi nesnesiyle bağı olan her şeyi, kocamızı, annemizi, babamızı bile reddetmek iste-

riz; kim olduğu fark etmez. Ben de klinik deneyimlerime dayanarak, kendi kendime hastamın bu analizi bırakacağını düşünmüştüm; çünkü ben onun için hamilelik mücadelesini, doğum hazzını ve kaybının acısını temsil ediyordum. Hayat bana bunu öğrettiği için hastamın beni bırakacağını, benimle devam edemeyeceğini, onun için tüm bu söylediklerimi temsil ettiğimden onun çevresini değiştirmesi gerektiğini düşünüyordum. İşin ilginç tarafı, olay böyle gelişmedi. Hastam bugün de çalışmasına devam ediyor. Hayat yeniden devam ediyor. Epey uzun bir süreden sonra yeniden hamileliği düşünmeye başladı ve kısırlığı yenmek için yeni bir mücadeleye girişti. Ama biliyorum ki -bunu yaşamıştım- bu hastada, acı karşımda adeta vücutlaşmıştı. Bu canı acıyan biri değildi, bu *salt acı olan* bir insandı: *Ben* acıyım.

Her zamanki sorgulamam aklımdaydı: Birinin acı çekmesini nasıl açıklarım? Birini kaybetmek bize neden acı çektirir? Bu bize o kadar açıkmış gibi geliyor ki bunu düşünce düzeyinde sorgulamıyoruz. Bazı yazarlar bu soruyla ilgilendiler. Bunların ilki olan Abraham 1912'de yas, melankoli ve kayıp acısı üzerine bir metin yazdı. Onun ardından, 1915'te *Yas ve Melankoli*'yle Freud geldi. Daha sonra Abraham konuyu 1924'te yeniden ele aldı. Aralarında mektuplaşma oldu. Birçok yazar bu sorunla ilgilendi. Ama soru hâlâ duruyor: Sevdiği bir varlığı kaybedince birinin acı çekmesini nasıl açıklarız? Bu sorun, hayatımızın farklı ânlarında hepimizin karşısına çıkar: Biz bir acının nesnesiyizdir. İşte beni hâlâ düşündüren ilk soru: Acıyı nasıl kuramsallaştırabilir, nasıl kavrayabiliriz? Bahsettiğim şey psişik acıdır.

Düşüncemin, çalışmamın, düşünmelerimin sürekli ufkunda olan ikinci büyük soru da şudur: "Öznenin bilinçdışıyla gerçekten temas halinde olduğumuza inandığımız ve bu hisse kapıldığımız nadir dinleme anları nasıl olabiliyor? Nasıl oluyor da ötekiyi dinleyip onun derinliklerine inebiliyoruz?" Bu ikinci büyük soru, cevaplanması hayli zor olan, kendisine çok yakın bir soruyu daha gündeme getiriyor: "Orada, birinin varlığının derinliklerinde onu dinlediğimizde, bazen sadece dinlediğimizde, bazen de onunla konuşarak kişi nasıl oluyor da daha az acı çekiyor? Neden?" Bilmiyorum. Yazılar, kitaplar yazdım; bu konuda ilerliyorum, düşünüyorum. Bu konuyu tüm yanlarıyla ele alıyorum; ama aslında kendi derinliklerime iniyorum ve samimiyetle size basitçe söyleyebilirim ki birisini dinlediğimizde ve onunla uygun olan, kendimize en uygun olan şekilde konuştuğumuzda nasıl oluyor da bu kişi daha farklı şekilde ya da daha az acı çekiyor anlamıyorum. Tüm bu sorular hakkında aydınlatıcı fazla kuram yok. Durumu gerçekten anlamak istersek, birçok kuramsal tahmin var; ama kişisel olarak bugüne kadar söylenmiş olanları tatmin edici bulmuyorum. İşte düşüncelerimi yönlendiren iki büyük soru bunlar. Acıyla ilgili olan ilk soruyu ele alacağım.

Psişik acı nedir? Sizlere psişik acının psikanalitik kuramını, hastalarla çalışmalarım boyunca ve okumalarımdan oluşan kuramı sunacağım. Şunu hemen belirteyim ki büyük ustalarımızdan hiçbiri -Freud, Lacan ve hatta Melanie Klein gibi diğerleri ya da bize daha yakın olan Françoise Dolto- psişik acı konusunda belirgin bir kuram geliştirmemiştir. Diğer konularda olduğu gibi

bu konuda temel oluşturacak klasik metinler yoktur. Freud'un yapıtında parça parça birkaç tahmin vardır. Lacan'da acı, bir kez "Bilinçdışının Oluşumları" seminerinde, bir başka sefer de "Arzu ve Yorumlanışı" seminerinde ele alınmış, otuz yıllık seminerlerinde bu konuya çok az değinilmiştir. Belirgin olarak acı temasına ayrılmış bir yapıt olmadığı için, kendim adım atmak, mevcut olanları bir araya getirmek, düşünmek ve size söyleyeceklerimi yaratmak zorunda kaldım. İşte size sunacağım kuram da sonuçta ustalarımdan esinlenerek ortaya koyduğum kendi kuramım.

Psişik acıyı açıklamaya başlamadan önce size üç ön açıklama vermek istiyorum: Öncelikle bütün duygular arasında, aşk, nefret, kıskançlık, şefkat ve benzerleri arasında -görüyorsunuz şimdiden acının bir duygu olduğunu söylemek zorunda kaldım- acı, mantığın kavramakta en çok zorlandığı duygudur. Acı çok çabuk şekil değiştirir. İkinci olarak, psişik acı mutlaka patolojik bir durum ya da size verdiğim örnekteki gibi sadece dayanılmaz durumlarda ortaya çıkan bir duygu değildir. Ben, tam tersine acının hepimizin hayatının bütününe yayıldığını, art arda gelen acı darbeleriyle adeta olgunlaştığımızı düşünüyorum. Analiz yapan için, acının varlığımızın tam kalbinde oluşu, varlığımızın yapılaşı oluşu apaçık bir gerçektir. Canımız acıdığında, acı çektiğimizde bunun bir deneyimin, bir sınama deneyiminin gerçekleşmekte olduğunun tartışılmaz bir işareti olduğuna inanıyorum. Hemen belirtmeliyim ki acının iyi ya da kötü bir şey olduğunu söylemiyorum; onu iyi ya da kötü olarak önceden yargılamaksızın acının ne olduğunu söylüyorum. Acı konusu tıp dünyasında bir çeşit

moda haline gelmiştir. 1984'te, Acı üzerine seminerlerime başladığımda, hiç kimse ne psişik ne de tıbbi anlamda bu konudan bahsetmiyordu. Ancak bir süredir, acı konusunda yazılan tıp kitaplarının arttığını görüyoruz. Sadece kitaplar da değil, sağlık bakanının kısa bir süre önce hastanelerde acının, özellikle çocuklarda her ne pahasına olursa olsun sakınılması gereken bir kötülük gibi değerlendirilmesi için bir dizi önlem yayınladığını biliyorsunuz. Dolayısıyla, acı artık günümüzde bir konu olarak mevcut, bütün doktorların aklında bu sözcük var. Acı üzerine güncel olan hangi kitabı açarsanız açın, şunu göreceksiniz: Acı iyi bir şey değildir; acıyı yok etmeye çalışalım, ortadan kaldırmaya çalışalım, vb. Bu yaklaşımların bütün bir geleneğe, biraz dini ve ahlaki tarafı olan ve "İyi ya da olgun bir insan olmak istiyorsak, acı çekmemiz gerekir" görüşünü savunan ideolojiye tepki olarak geliştirilmesini anlıyorum. Bu benim tutumum değil. Ama bu tutumu eleştirirken, geçirdiğimiz sınavların, bunlar gerçek sınavlar olduğunda, kaçınılmaz bir şekilde acı veren sınavlar olduğunu gözden kaçırmamızı istemiyorum. Acının, geçirdiğimiz deneyimin bir sınama olduğuna dair bir işaret olduğunu söyleyebilirim. İkinci olarak, inanıyorum ki acı veren bu sınav süreci öznede etkin bir şekilde, olgunlaşma olarak adlandırabileceğimiz bir çeşit yeniden düzenlenme yaratıyor.

Acıyı tanımlamadan önce öne sürülmesi gereken ikinci ön açıklama, bir netleştirme daha var. Sunumum boyunca acı kavramı veya fikrinin hep bir sınırda -bu nedenle acıyı kavramak zordur- belirdiğini göreceksiniz. Acının, bedenle ruh arasında, psişik dünyanın normal

işleyişiyle patolojik psişik dünya arasında, ben ile dış dünya arasında ve nihayet ben ile öteki arasında ortaya çıktığını göreceksiniz. Kısacası, acı bir sınır olgusu, bir sınır-duygudur. Burada söylemeye çalıştığım şey, acının bütün duygular içinde sadece kavranması en zor olan duygu olmadığı, aynı zamanda ben'imizin normal işleyişinin en son sınırında olan bir duygu olduğudur.

Bir başka açıklama daha: Ben anlatırken psişik acı, aşk Acısı, fiziksel acı, bedensel acı gibi sözler sarf ettiğimi duyacaksınız. Psişik acıyla fiziksel acı arasında bu ayrımı yapıyorum ama aslında bunlar arasında gerçekte bir fark yoktur; çünkü acı karışık bir olgudur. Dünya Sağlık Örgütü'nün acı tanımını ele alsak bile, doktorların bu konuda güçlük çektiklerini görürsünüz. Acıyı tıbbi açıdan inceleyenler, bir psikolog tarafından yapılabilecek bir tanım yaptılar, bu şaşırtıcı. Sürekli şunu tekrarlamak zorunda hissediyorlar: "Acı öznel bir olgu, yaşanmış bir deneyim olan..." Duygusal ya da öznel unsuru ağırlıklı olarak işin içine katmadan fiziksel acıdan bahsedemeyeceğimizi biliyorlar. Ancak, analitik bakış açısına göre fiziksel acıyı psişik acıya çok yakın kılan daha önemli bir neden var: Bana acının psikanalitik kuramının ne olduğunu sorarsanız, Freud tarafından ileri sürülenlere başvururum. Ama Freud'un psişik acı hakkında yazdıklarını okuduğumuzda, fiziksel acı kuramını hazırlamak için kullandığı modelin tamamen aynısını psişik acı için de kullandığını hayretle görürüz.

Analizde psişik acı kavramı, bu yüzyılın başında psikanaliz açısından görülen fiziksel acı kavramının kopya edilmiş halidir. Freud'un fiziksel, bedensel acı

hakkında bir kuramı vardır. Françoise Dolto'nun bedenin imgesi kavramını da burada buluruz. Bu nedenle, psişik acı temasını derinleştirmek için kendi kendime şu kararı almak zorunda kaldım: Şimdilik psişik acı üzerine olan araştırmamızı bir kenara bırakalım, doktorların ve araştırmacıların tıbbi, biyolojik, biyokimyasal açıdan acı hakkında ne dediklerine bakalım. Sonuçta, biyolojik veya nörobiyolojik açılardan güncel acı anlayışının, Freudcu bedensel acı anlayışıyla çelişmediğini size doğrulayabilirim. İkisinin aynı anlayış olduğunu söylemiyorum; tabii ki öyle değil; ama Freud öncü olarak nitelendirebileceğimiz bir fikir sıralamasını zaten geliştirmiş. Örneğin, bir yerde kimyasal moleküllerin acıda rolü olduğunu ileri sürüyor. Bunu 1895'te yazmış olması hayret verici. Günümüzde, acı duyumunun çok belirli kimyasal moleküllerin aktarılmasından kaynaklandığı biliniyor. Bunu belki başka yazarlar da söylemiştir; bu olabilir; ama 1895'teki yazılarında Freud'un fiziksel acının ne olduğunu anlamaya çalıştığını görüyoruz. Oysa Freud bu teoriyi genç bir nörolog olmasına rağmen ortaya atmıştır ve beden acısı daha sonraları psişik acıyı açıklaması için işine yarayacaktır. Freud tam da psişik acı ile fiziksel acı arasındaki farkı oturtmaya çalışırken acının psikanalitik kuramını kurar. Bu noktada sizlere, Françoise Dolto'nun *Bedenin Bilinçdışı* adlı yapıtını anlamanıza yardımcı olması açısından da, Freud'un *İnhibisyon, Semptom ve Anksiyete* kitabının sonunu okumanızı tavsiye ederim. Freud'un birçok kitabı gibi bu kitabı da biraz karışıktır. Freud araştırarak yazdığından kitaplarında ilerleyip gerileyen birinin deneme yanılmalarını görürüz. Freud'un kitabın sonuna yaptığı üç eklemeden biri, fiziksel acıyla psişik acı ara-

sındaki ayrıma adanmıştır. Burada "ayrım" demektense, birinin diğerinin içinde sindirilmesi demek daha doğru olur.

Şimdi kendi önemi olan son bir genel açıklama daha var. Psişik acının bulunduğu genel tabloyu çizmem gerekirse, üç acı kategorisiyle karşılaşırım. Acı, duygu tayfının son *duygusudur;* aşk, nefret, tutku, suçluluk, kıskançlık ve en sonda acı gelir. Ne olmadan önce sonuncudur? Psikoz yaşanmadan, delilikten önce sonuncu duygudur. Burada söylediğim şey yalnızca kuramsal bir açıklama değil, aynı zamanda klinik bir bilgidir. Size hikâyesini anlattığım kadın gibi bir hastanız olduğunda bu açıklama klinik bir bilgidir. Bu kadın delireceğini düşünüyordu; bazı ânlar gerçekten de öyle olduğunu söylemeliyim. Hastalar en uç noktada acı yaşadıkları ânlarda bazen halüsinasyon görebiliyorlar. Ben bugün sizlere sınır-duygu olan acıdan bahsedeceğim.

İkinci kategori de *semptom* olan acıdır. Klasik bir biçimde konuşulursa bedensel ya da psişik olsun, bu acı bilinçdışı bir gücün, bilinçdışı bir çatışmanın aşikâr, yaşanılmış, dışsal ifadesidir. Genel anlamda acı, bir çatışmanın ifadesidir. Deneyimlerime dayanarak, acının bilinçdışı bir itkinin ifadesi olduğunu söyleyebilirim. Konsültasyonlar sırasında gördüğümüz hastalarda, acı veren bedensel belirtiler çok sık karşımıza çıkar. Bunun en tipik örneği hiç geçmeyen inatçı migrenlerdir. Hasta farklı doktorlarla görüşür, hiçbiri derdinin sebebini bulamaz ve hasta, iyice incelediğimizde duygusal bir unsura bağlı olan bu migreni hep çeker. Şimdiki bir duygusal bağlamda olsun, geçmişteki bir duygusal bağ-

lamda olsun acı hep bilinçdışı çatışmanın ifadesidir. Bu, histeri vakasında karşılaşabileceğimiz şeye bir cevap olabilir. Freud, zamanında bunlara konversiyon histerisi[1] diyordu. Aslında analitik bakış açısına göre histeri, konversiyon olarak adlandırılıyordu. Neden konversiyon deniliyordu? Çünkü Freud bunu kaygı histerisinden ayrı tutuyordu. Freud, "Kaygı histerisi fobi olarak, konversiyon histerisiyse, bizim bildiğimiz ve açıklanmayan bedensel sıkıntılarla kendini belli eden histeridir" diyordu. Histeriye konversiyon sözü ekleniyor; çünkü bilinçdışı gerilimin aşırı yüklenmesi bedensel sıkıntılara dönüşüyor. Peki, bedende konversiyona uğrayan, değişen şey ne? Bu, bilinçdışı enerji yüküdür. Freud, günümüzdeki gibi hızlıca somatizasyon[2] deyip geçmek yerine konversiyondan bahsediyordu. Konversiyon terimini ilginç buluyorum; çünkü bizim hastalarımızla başka bir şekilde çalışmamızı sağlıyor. Somatizasyon dediğimizde, doğrudan doğruya somadan, bedenden bahsederiz. Konversiyon dediğimdeyse, mekanizmadan bahsediyorumdur, o'nun kendini gösterdiği yerden değil. Bu durumda, semptom olan acıyı hastanın fark etmediği, duymadığı, görmediği, anlamadığı bir çatışmanın vücutta yaşanan, hissedilen, hastanın fark ettiği belirti olarak anlamalıyız. Bilinçdışı çatışmanın bedensel açığa vurumu olan bu acı, psişik acıyı ortaya çıkaran aynı mekanizmaya itaat eder. Örneğin, bazen insanlar açıklanamaz bir üzüntü içinde olduklarını hissedebilirler; bu melankoli değildir; patolojik yas değildir; anlaşılması zor bir haldir. Bu bana Baudelaire'in bunalımını düşündüren bir

---

[1] Konversiyon histerisi: Baskı altına alınmış duygunun bedensel belirtiler biçiminde ortaya çıkması (ç.n.).

[2] Somatizasyon: Bedenselleştirme (ç.n.).

haldir. Bunlar, tıpta psikolojik kökenli acı denilen şeyi hatırlatan güç belirtilerdir. Acı hakkında piyasada bulunan bir sürü kitaptan herhangi birini alırsanız -tıp kütüphanesine gidin, bu yapıtlara başvurun, benim yaptığım gibi içindekiler kısmına bakın- "psikolojik kökenli acı" başlığı altında bir bölüm mutlaka bulursunuz. Tıp doktorları bu konudan bahsetmekten kaçınamazlar; çünkü bu klinik durumu açıklaması olmayan bedensel acılar çeken hastaları aracılığıyla öğrenmişlerdir. Biz analistler, bu psikolojik kökenli acılara semptom acılar deriz; çünkü bunlar vücuttaki bir açığa vurumdur; bilinçdışı psişik çatışmanın bir belirtisidir. Freud'un anlattığı şu meşhur histeri vakasını, Dora'nın vakasını hatırlayınız. Dora kalçasıyla dizi arasındaki bir acıdan ıstırap duymaktadır. Freud ona sorular sorar ve hastasının anılarının çağrışımsal boyutunda, babası hastayken Dora'nın onun başını alıp kendi kalçasına dayadığını ve utandığından dolayı o başı cinsel organının o kadar yakınında görmekten rahatsız olduğunu bulur. Freud şöyle der: Fakat bu kalça ağrısı, ensest çatışmalarınızın, babanıza beslediğiniz ensest arzularınızın bedendeki ifadesinden başka bir şey değil.

Acının üçüncü kategorisi, *sapkın zevkin nesnesi ve amacı* olan acıdır. Bu, sadist ya da mazoşist olsun, sapkın zevkin nesnesi ve aranılacak nesne olarak acı anlamında amacıdır. Bu nedenle sapkın zevkin nesnesini ve amacını birbirinden ayırmıyorum. Bildiğiniz gibi acı, sadist ve mazoşist sapkın zevk arayışının tam ortasında bulunur. Bu noktada, bunu böylece bırakamam. Yanlış düşüncelerimizden kök alan önyargıları dağıtmayı çok severim. Sadistin aradığı acı, düşünülenin aksine, hiç de

gerçek acı değildir. Sapkın ya da mazoşist, özellikle de sadist senaryolarda önemli olan şey acının haykırma, kasılmalar, duyumlar, "evet" gibi acıya benzer şeyler vasıtasıyla var olmasıdır. Ancak bu en çok sancıyan acı değildir; bunun hastanın acısıyla hiçbir alakası yoktur. Bu bir haldir, acıyı yaşamanın gerçekçi ve iyi oynanan komedisi gibi bir şeydir. Biliyorsunuz, benim de sapkın sadist ve mazoşist hastalarımdan öğrendiğim üzere, sadistler aralarında bir takım anlaşmalar yaparlar. Bu, şu şekilde olur. Bu, ne yazık ki içine sızması oldukça zor bir dünyadır; çünkü içine girmek için orada bir oyuncu olmak ve deneyimde bulunmak gerekir. Sadece kabul ettiğim birkaç hastayla ya da bir kısmı oldukça belirgin olan bazı kitaplardan okunulanlarla bu dünya bilinebilir. Bu, şöyle oluyor: İnternet yoluyla haberleşiyoruz, sadist bir deneyim, sadist bir oyun, sadist veya sadomazoşist bir ilişki yaşamak isteyen birilerini arıyoruz, köşedeki kafeteryada yüz yüze görüşmek için randevulaşıyoruz: "Merhaba, hanımefendi. Merhaba beyefendi. Hazır mısınız? Evet. Evet." Her şey kâğıt kaleme gerek kalmadan ayarlanıyor. Bir kira sözleşmesi, senet gibi yazılı hiçbir belge yok. Yer ve uygulanacak hareketler üzerinde anlaşmaya varıyoruz. Ancak çok açık olmak yok: Şunu şunu yapacağız. Bu gerçekten bir mizansen; sapıklar gerçek film yönetmenleri gibidir. Bilin ki cinsel sapkınların neredeyse tamamı psişik düzlem üzerinde zavallı ve sefillerdir; işte bu bizim düşündüğümüzün tam tersidir. Sapık kelimesinin içeriğine güçlü, bizimle dalga geçen, gücü, yaptırımı olan bir adam fikri yerleştiriyoruz; bu yanlış bir fikirdir. Bunun sapkınlıkla hiçbir ilgisi yoktur. Sapkın varlık yoksun, sınırlanmış bir varlık, iktidarsız bir palyaçodur; genelde bunların hepsi iktidar-

sız varlıklardır; erkekleri iktidarsız olurlar, erken boşalma ya da ereksiyon sıkıntısı çekerler. Bu durumun ereksiyonla, iktidarla ilgisi yoktur. Kesinlikle yoktur. Sapık kişi hiçbir şey yapamaz. Sapkınlık sahneleri olan uyarılma ânları dışında üzgün insanlardır. Kötü, çok kötü, silik haldedirler. Klinik sapıkta bulunan üç hal şunlardır: Dürtünün sapığa hâkim olduğu uyarılma hali, sapık eylemden sonra yaşanan üzüntü hali (sapkın deneyim genelde bir dizi tekrarlayan başarısızlıklardan oluşur; bunlar başarısızlıklar olmasa bile sapık üzgündür) ve üçüncüsü sıkıntı hali (hayat bir sıkıntı hayatıdır). Çoğunlukla bunlar entelektüel oluyorlar; inkâr etmemek gerekir, bunlar zanaatkârlar ya da duvar ustaları olmuyorlar, daha ziyade profesörlerin, bizim gibi insanların arasından çıkıyorlar. Sapığın sadece sıradışı bir kabiliyeti -işte bu noktada hepimizden üstündürler- sapkın arzusunu canlandırma yeteneği vardır. Bu olağanüstü bir yetenektir; kimileri daha çok yeteneklidir, kimileri daha az ama her zaman girişimciler vardır; gerçek yönetmenlerdir. Özne "Pekâlâ, şunu yapacağız, ışığı şuraya koyun, ışıkları buradan vereceğiz" diyecektir. Ya da bu bir teşhirciyse -seans sırasında birçok kez duyduğum gibi- olay çoğunlukla şöyle geçer: "Havuza giderim ve daha sonra, bilirsiniz beyefendi -bu söz bana söylenir- beş buçuğa doğru genç kızların çıkacağını bilirim. Bu havuzda, tuvalet çıkışın tam sağında, yani belirli bir zamanda, beşi çeyrek geçe nerede durmam gerektiğini bilirim, sırtımı dönerim. İşiyormuş gibi yaparım, aslında işemem ve o ân kızlar geçer, kızların bakışını kaçıramam. Her şey önceden planlanmıştır." Bir başka sapıklık durumunu ele alalım: Sadistlik ya da mazoşistlik. Önemli olan şey gerçekten de mazoşistin bir yeri çizilen

ya da dişi çekilen bir insanın acı çekmesi gibi acı çekmesi değildir. Bu tamamen yaşanmış bir acı değildir. Yaşanmaya çalışılan ama yaşanılamayan bir acıdır. Acının güldürüsüyle gerçek acının bir karışımıdır. Acının benzerlerinin, haykırış, kasılma, hareket, acıyı çağrıştıran her şeyin sahnelenmesidir. Bunlarda acı vardır; tartışmasız acı uyandıran bir duyum vardır; ama bu katlanılabilir bir derecededir. Sanki ortada bir oyun, bir simülakr vardır ve bunların hepsi bir anlaşmayla önceden mükemmel bir biçimde hesaplanmış, yerlerine yerleştirilmiştir. Sapkınlıktaki anlaşma olgusu çok önemlidir. Bu konu üzerine Gilles Deleuze'ün *Kürklü Venüs, Leopold von Sacher-Masoch* isimli muhteşem bir kitabı var. Deleuze bu kitabında hiçbir psikanalistin yapmadığını yapar, sapkınlık senaryolarına açıklık getirir. Bunun hakkında diyeceğim çok şey olurdu; çok ilginç bir konu ve beni çok hoş bir temaya, haykırış temasına getiriyor. Haykırış, acının simülakrıdır diyorum; Lucretius'un tanımladığı anlamda simülakrdır. Lucretius, simülakr konusunda büyük bir kuramcıdır ve haykırışı acının bir simülakrı olarak düşünmek çok ilginçtir. Konuyu takip edebilmeniz için size bu panoramayı vermek istiyordum; nihai duygu olarak, semptom olarak ve sapık zevkin nesnesi ve amacı olarak acıyı ele alacağız.

Şimdi sizlere, daha sonra psişik acının psikanalitik kuramına kolayca geçebilmek için fiziksel acının psikanalitik kuramını sunmak istiyorum. Fiziksel acıyı Freud'un önerdiği şekliyle -bu benim Freud'u anlayış biçimim, Freud'u daha farklı yorumlayan başka analistler olabilir- tanımlamak için söze bedensel acının ben'in koruyucu sınırı olan bedenin bir çentiği, bir kopması,

bir kırılması olduğunu söylemekle başlamak gerekir. Bu zorla kırılma ne olursa olsun, örneğin bir yanma, dışarıdan gelen bir kazayla ortaya çıkar. Dışarıdaki bu kaza sınırı kırıp geçer ve oluşan açıklıktan içeriye yoğun bir şekilde enerji girmesiyle enerjiyle ilgili bir olay gerçekleşir. Bu, ben'in tam ortasına bir sağanak gibi baskın yapacak ve bedeni değil ben'i boğacak yoğun bir enerji akınıdır. Yani birden boşanan sağanak ben'in psişik merkezini sular altında bırakacak, işgal edecek. Bu çok ayrıntılıdır. Açık konuşmak isterim: Bedensel acı bir duygulanımdır; psişik dünyanın merkezini bile etkileyen yoğun enerji girişinin neden olduğu bir duyumdur. Bu doğru ama genel bir tanımdır. Şu an yanımda, acı üzerine çalışan bir araştırmacı olsa, bana "Bu fikir çok hoş ama kabul edin ki yine de yaptıklarımızın yanında çok genel kalıyor" der. Genel olduğu doğru ama bu fikir bizim düşünmemizi sağlıyor. Daha şimdiden bize ilerleme kaydettirdi ve bizim araştırmacının hakkında hiçbir şey bilmediği psişik acıya, daha karmaşık bir soruna gelmemizi sağlayacak. Bu acı, bu duyum, işte eklemek istediğim küçük farklılık şudur: Evet, bedensel acı bedende ortaya çıkan bir duyumdur; ama Freud'un o zamanlar anı nöronları olarak adlandırdığı bilinçdışını, psişik dünyanın merkezini işgal eden büyük bir enerji girişinin neden olduğu bir duyumdur. Yani, bu enerji psişik dünyanın tam kalbini etkiler. Yeniden açık konuşalım ve sonucu iyi çıkaralım: Bedenimde acı çekiyorum; çünkü psişik dünyamda bir şeyler oluyor. Psişik dünyamda olan şey, bir şok halidir; bu yoğun enerji girişi ben'de bir şok yaratır. Bu şok durumunun psikanalizde bir adı var, buna travma denir.

Travma nedir? Burada travma kuramını geliştirmeyeceğim, acı temasının dışına çıkmak istemiyorum; ama önce travmanın ne olduğunu söylemek isterim; çünkü bu kelimeyi, ne ifade ettiğini çok iyi bilmeden kullanıyoruz. Travma, bir beden, bir unsur ya da bir varlık için özümleyemediği ölçüsüz bir etkinin var olması durumudur. Bu basittir: Travma, içselleştirmem için çok fazla şiddetli olan bir uyarılmadır. Parmaklarımızı kütlettiğimizde çıkan sesi kulaklarımız, dikkatimiz ve psişik dünyamız kolaylıkla içselleştirir. Halbuki bir bomba patlasa bu bizi aşar, bu sesi artık içselleştiremeyiz, ne sesi ne de olayı özümleyebiliriz. Bir varlığın ölçüyü aşan bir uyarılmayı özümleyecek durumda olmadığı hale travma deriz. Bu çok açıktır. İşte burada da ben travma halinde çünkü bu yoğun enerji girişini özümleyemiyor, hafifletemiyor, onunla uzlaşamıyor. Bu uzlaşma, içselleştirme, özümleme fikri Freud'un yapıtında hep vardır; bütün bilinçdışı kuramı ben'imizle uzlaşmayan bu tasarımlar ya da enerji fikri üzerine kuruludur. Kendimize bir soru soralım: Bilinçdışı nedir? Buna ben şu şekilde yanıt veririm: Bilinçdışı bizde olan ama bizimle uzlaşmayan bir şeydir. Bizdedir; ama her zaman bizimle uzlaşmaz. Freud uzlaşılmaz temsillerden, içselleştirilemeyen unsurlardan bahseder. Freudyen metinleri ele alır ve kişisel deneyiminizi düşünürseniz, bilinçdışı olanın, sonucunu önemsemediğimiz eylemlerimizle kendini ifade eden şeyin, bu bilinçdışının bizim içimizde bize yabancı olduğunu, bizde barınan, bizimle birlikte yaşayan ama sonuçta içselleştirmediğimiz bir yabancı gibi olduğunu fark edeceksiniz. Metapsikolojik açıdan, "ben ve o"nun varlığından bahsederiz. "Ben", bizim olduğumuz şeydir; "o", "ben"de sindirilemeyendir. Freud "ben"le asla bü-

tünleşmeyen "o"dan bahseder. İşte travma geçiren "ben"in durumu budur. "Ben"in yoğun enerji girişini özümleyememesi ne anlama gelir? Ben bu durum karşısında ne yapacak? Ortaya şöyle bir olay çıkacak: "Ben", çok az kalan gücüyle enerji girişini, açılan yarayı küçültmek ve belki de savunma için bir çeşit koruyucu engel oluşturmak, onu güçlendirmek üzere kırıp geçilen sınırlara yatırım yaparak bu enerji girişine karşı koymak ister. Ben'in bu savunma hareketine, karşı yatırım adı verilir. Yani "ben" ne yapmaya çalışmaktadır? Bunu söylediğimde bu size çok bayağı gelecek. "Ben" açılan yarığı kapatmak, enerji akınını engellemek, durdurmak ister gibi kendi kendini iyileştirmeye çalışıyor, tıpkı bir köpeğin, yalnız bir hayvanın yarasını iyileştirmeye, yalamaya çalıştığı gibi. Bu bir karşı yatırım, bir çeşit kendi kendini iyileştirme yöntemidir. Ardından, eklemem gereken bir şey daha gerçekleşir. "Ben" kendi içinde -işte bu noktada bedenin bilinçdışı imgesine geliyoruz- yaranın bulunduğu bedensel yerin bir temsiline sahiptir. Örneğin kolumuzda bir yanık olduğunu varsayalım. O zaman "ben"de yanık kolun bir imgesi olacaktır; zararın olduğu, uyarılmanın zedelenmeye neden olduğu bedensel yerin bir tasarımına sahip olacaktır. Bu imge, bu bedensel temsil bir aşırı yatırım nesnesi de olacaktır; "de" diyorum çünkü "ben"in yarığı küçültmek için yaranın sınırlarına aşırı yatırım yaptığını görmüştük. Bu güçlendirme çabasını "koruyucu savunma engeli" olarak adlandırmıştım. Şimdi size ben'in bir başka aşırı yatırım gerçekleştirdiğini ama bu sefer aşırı yatırımı yaralı yerin psişik tasarımı için yaptığını söylüyorum. "Ben'in kendi kendini tedavi etmesi" fikrini travmaya karşı bir savunma, enerji akışını durdurmanın ve şok karşısında ken-

dine gelmenin bir yolu olarak aklınızda tutmanızı rica ediyorum. Bu fikri unutmamanızı istiyorum; çünkü bunu psişik acı için de kullanacağız.

Özetle, bedensel acı nedir? Bunun için iki tanımımız var. Öncelikle, bedensel acı "ben"in vücutta bir yarılma olduğunu algılaması sonucu oluşan bir duyumdur. Bu birinci ve belirsiz tanımdır. Bu hepimizin, bir yerimiz acıdığında alışkanlıkla söylediğimiz şey: "Yaramın olduğu yer acıyor. Zedelenen yerim acıyor." Bu acıdan ve doku zedelenmesinden bahsetmek zorunda olan Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımıdır. Acı, doku zedelenmesiyle oluşan duyumdur. Bedensel acının ikinci tanımı da şudur: Acı aynı zamanda, "ben"in zedelenmeyi ya da yarayı değil de yoğun enerji akımıyla oluşan içsel sarsıntıyı algılaması sonucu oluşan duyumdur. Yani size bu iki tanımı öneriyorum. Birincisi, bedensel acı bir duyumdur; çünkü hasarı algılarım. İkincisi, bedensel acı bir duyumdur; çünkü ben bu hasarın etkilerini yani tetiklediği içsel karmaşayı, karışıklığı algılarım. Fakat söz konusu ister bir yarayı, ister bir şoku, içsel sistemin düzensizliğini, bir sarsıntıyı, bir travmayı vb. algılamak olsun, bedensel acı her zaman -eskiler tarafından söylenmiş olsa da bana yeni gibi görünen işte bu- psişik dünyanın düzeninin bozulmasından kaynaklanır; önemli olan da budur. Bir süre önce bu sunumu yaptığımda konferanstan sonra iki kişi beni görmeye geldi ve "Sizinle çalışmak isterdik; çünkü ilk kez birinin fiziksel acının psişik acıyla aynı şey olduğunu açıkça söylediğini duyduk" dediler. Bunlar psikolojiyle uzaktan yakından ilgisi olmayan insanlar. Bir tanesi de şunları ekledi:

"Böyle olduğunu uzun süredir biliyordum; ama bunun nasıl ifade edileceğini bilmiyordum. Bir doktorla konuşmaya gittiğimde bana 'Bayan, bunlar birbirinden farklı iki şeydir', vb. şeyler der, bana göre bu doktor anlamıyordur. Bugün ilk kez biri benim haklı olduğumu, bedenimdeki fiziksel acının psişik acıyla tamamen aynı şey olduğunu açıkça söyledi."

*

Şimdi, psikolojik kökenli acıyı anlatmak için kuramımın bir açısını ele almak istiyorum. Psikolojik acının, tam da açıklaması, tamir edilebilir organik bir sebebi olmayan şu acının açıklamalarından biri, Freud'un düşman nesnenin ortaya çıkışı dediği durumda, eski bir travma acısının olduğu haliyle yeniden belirmesidir. Yani, düşman nesne dediğimiz dışsal bir etken tarafından yaratılan şiddetli bir uyarılma durumunda "ben" daha önce bir ilk travma yaratmış olan bir önceki düşman nesnenin imgesini yeniden bulacaktır. Bir hasarın, bedende eski düşman nesne imgesinin yeniden görünmesini tetiklediğini savunan bu Freudyen tezle ilgili olarak kendi kendime acı benzerinin de aynı şekilde acı uyandırıp uyandırmayacağını soruyorum. Bu karışık bir şeydir. Acı çektiğimde haykırırım, tamam. Peki, bağırdığımda bir acı uyandırabilir miyim? Bu, sapığın sorunu: Bağırın ve acıyı bulacaksınız. Bunun böyle olduğunu söylemiyorum ama bu, Pavlov'un meşhur koşullandırılmış refleksine çok yakın bir sorudur. İlk olarak, acı belirir mi? Evet mi hayır mı? İkinci olarak, acı, eğer beliriyorsa, önce dıştan gelen bir uyarımın neden olduğu

acıyla aynı seviyede midir? Bunlar, hâlâ çözümsüz kalan sorulardır.

Acı-duygulanım konusuna gelince, bir duyguyu tanımlamak çok zordur. Freud'un acıyla ilgili fazlasıyla Lacancı bir tanımı vardır: Duygu, bir gösteren tarafından uyandırılan şeydir. Freud, duyguların her zaman dil düzenine ait olan uyarılmalar tarafından harekete geçirildiğini söyler. Nefretin eylemi üzerinde çok çalıştım. Tabii nefretten, aşktan ya da diğer duygulardan bahsettiğimizde, bunları destekleyen düşlemlerden, bunlardan bahseden sözlerden, bunları ifade eden eylemlerden ya da doğuran tavırlardan her zaman için bahsetmek zorundayız. Duygulanım, kendini ifade etmek için ya da ortaya çıkmak için olsun her zaman onu ifade edenle ilişkilidir. Saf duygu diye bir şey yoktur. Freud, "Bilimsel Bir Psikoloji Taslağı"nda, düşman nesne imgesinin travmatik durumu yeniden meydana getirebileceğini açıkça dile getirmiştir. Lacancı terimleri kullanacak olursam, bir imgenin acıyı doğurabilecek gösteren gücüne sahip olduğunu söyleyebilirim.

Şimdi, hakkında bir dizi tanım vermeye çalışarak psişik acının açıklamasında ilerlemem gerekiyor. Yaklaşık beş, altı tanımı var. Şimdiden size bu tanımların en sonuncusunu söyleyebilirim: Adeta kendiyle tamamen birleşik, bütün olmuş, uyumlu bir maddeden ona ait lifler kopartıyormuşsunuz gibi bir çekiştirmedir. Psişik acı, içe ait liflerin yırtılması, doğal olarak, kendiliğinden hep bir arada yaşaması gerekenlerin ayrışmasıdır.

❑ *Bize ben'in yapısının acılı bir şekilde yırtılmasıyla ilgili bir örnek verebilir misiniz?*

Aklıma yakın zamanda hastaneye yatırmak zorunda kaldığım, hepimizin yaptığı meydan okuma halinde analize aldığım psikotik bir hastam geldi. Herkesin bir meydan okuması ve savaşım ihtiyacı vardır. İşte bir örnek: Bu hastayı iki senedir görüyorum; klinik tecrübemle bunun bir psikoz, eski bir psikoz olduğunu, kendini yapılandırmayı ve her şeye rağmen belirli bir dengede yaşamayı başardığını biliyorum. Çeşitli terapiler gördükten sonra bana gelmiş, ama hiçbir zaman hastaneye yatırılmamıştı. Hastanın durumu için sınırda durum tanısı koyabilirdik. Psikozu bilmeyen bir klinikçi için bu sınırda bir durumdur. Psikozu bilen için bu hasta ergenlikten sonra durumunu telafi etmeyi ve kendini yeniden yapılandırmayı becermiş bir psikotiktir. İşte bu az önce size bahsettiğim bayandan başka bir klinik vakadır; ama bunda da psişik acı var. Tatil dönüşü yüz yüze gerçekleştirdiğimiz seanslarda hep hezeyanlı bir hal vardı, hep kopuk bir konuşma dinlediğimi hissederdim. Fakat hastam seanstan hemen sonra hayata, dünyaya, işine mükemmel bir şekilde uyum sağlayabiliyordu. Fakat, tamamen yalnız bir adamdı. Tatil dönüşü bana "İpin ucunu kaçırıyorum. Her şey kayıyor. Daha fazla yapamıyorum, içimde bir şeyler kırılmış gibi hissediyorum; ama bunu nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum. Size nasıl anlatacağımı bilmiyorum" dedi. Hastamın "Bir kesik var" dediğinde hissettiklerini hissetmeye çalışırken ne hissettiğimi size iyice aktaramıyorum. Bu etkileyiciydi; çünkü ben acıyı, kesiği, kırılmayı çalışıyordum ve o bana "Bir kesik açıldı. Şimdi her şey kayıyor. Dü-

şüncelerim kayıyor, artık yapamıyorum" diyordu. Bu, o anneninkiyle aynı acı değildi. Bu anlaşılıyor; bir evladı kaybetmekten daha korkunç bir şey yoktur; hele de uzun mücadelelerin ardından kavuşulan bir evladı. Ama burada acıyı kavramak daha zor, yine de acının orada olduğunu biliyorum. Acı, "İpin ucunu kaçırıyorum. Bir kesik oluştu, bu yırtığın derinleştiğini, içime girdiğini hissediyorum" sözlerindeydi. Oysa psikotik hastalarla edindiğim uzun deneyim süreçlerimde çok zorlu seanslar yaşadım. Hastanede uzun zaman çalıştım ve orada pek çok sayıda psikotik ve şizofren hasta tanıdım; ama acısını bu kadar açık, bu kadar belirgin bir şekilde dile getirenini hiç dinlememiştim. Belki de artık acı temasını çalıştığımdan kulaklarım bu konuya karşı daha hassastır; daha iyi dinliyorumdur. Belki daha önce duysaydım bunun farkına varmazdım. Hastam kendini bölen bir yarığı bana kendi kelimeleriyle ifade ediyor. Tabii ki acının bir sınır duygu olduğunu, deliliğe karşı bir engel olduğunu söylüyordum; ama deliliğin içinde de bir acı vardır. Şimdilik vereceğim cevap, annenin ve bu hastanın durumlarındaki acının farklı olmadığıdır. Şu ân sunum yapmakta olduğumdan kendimi ifade etmek, acının her zaman olası olduğunu söylememek için bir çerçeve dahilinde kalmak zorundayım. Dolayısıyla, acıyı sınıra yerleştiriyorum. Metapsikolojik açıdan, acının bir sınır duygu olduğunu söylemek doğrudur; ama bu, bir kişinin belirli bir noktada gerçeklikten kopabileceğini ve aynı zamanda hezeyanının içinde kendini görebileceğini, gözlemleyebileceğini ve bir acının yırtmasını yaşayabileceğini kavramaya engel değildir. Bu bağlamda, delinin deli olduğunu bilmediği fikrine katılmıyorum. Bu kesinlikle yanlış, deli çoğunlukla deli olduğunu bilir;

tabii ki her deli her zaman bunu bilmez, doğrudur; ama bütün deliler bir ân veya başka bir ân deli olduklarını bilirler ve bazıları bunu daha uzun süreliğine ve daha derinlemesine bilir. Az önce bahsettiğim hasta, gerçeklikten kopmuş haliyle gerçeklikten koptuğunu ve ipin ucunu kaçırdığını bildiğini kendi sözleriyle kanıtlıyordu: "İpin ucunu kaybediyorum. Bende bir yırtık oluşuyor. Bunu kapatmak için artık hiçbir şey yapamıyorum". Adeta boğulmakta olan bir insanı görüyordum ve ne yapacağımı bilmiyordum. Aklıma gelen tek şey ilaç kullanması için psikiyatrist bir meslektaşıma danışmasını önermek oldu. Direndi, istemiyordu. Sonunda psikiyatriste gitti ve tedaviye rağmen kısa bir süre önce onu hastaneye yatırmak zorunda kaldım. Olay bir çarpışmayla sonuçlandı; bizim konumuz bu değil, ama hikâyenin sonu şöyle: Silah almak için silah satan bir dükkâna gitmiş. Bulunmamak için, içten içe intihar niyetiyle bilinmedik bir banliyöyü seçmiş. Bu derece bir gerçeklikten kopuş halinde karşımızdakini mi yoksa kendimizi mi öldürürüz bilemeyiz. Silah satan dükkâna iki kere gittiğini, silahları denediğini ama satın almadığını öğrenmeyi başardım. Onu ilaç tedavisine rağmen öylesine hezeyanlı ve dört ya da beş kilo verdiğinden öylesine zayıf bir halde görünce hastaneye yatırmayı denedim. Ama istemiyordu. Onu ikna etmek zorunda kaldım. Toplumsal bakımdan onunla ilgilenecek bir yakını yoktu; arabamı aldım ve onu yatması için Sainte-Anne'a kendim götürdüm.

İşte psikozda psişik acıya bir örnek. Psikozdaki acının, acı çekmenin ne olduğunun en belirgin ifadelerinden biri olduğunu söyleyebilirim. Bu, psikotik çocukla-

rınki gibi çoğunlukla saklı bir acıdır. Huzursuzlaşan, seanslarda zaman zaman yaptıkları gibi hiçbir şey duymayan psikotik çocuklar oradadırlar, duvarlara vururlar; acı görünmez. Acılarını bağırarak göstermezler; ama büyük bir acı çekerler. Bu çocukların acıların en kötüsü tarafından ele geçirildiklerini bilmek bizim düşünme çabamıza bağlıdır. Bu durum, psişik acıya aşırı duyarlılıktan tamamen etkilendikleri halde fiziksel acıya karşı bir çeşit anestezi halinde kalan otistik çocuklar için de aynıdır. Otizmleri, kendi içlerinde onları parçalayan bir acının gözle görülür ifadesinden başka bir şey değildir. Bu başka bir sorun, burada oldukları gibi görünmeyen psişik acılar söz konusudur; genel anlamda acıyı tanıyoruz, haykırış yok, belki kendi kendine kıvranan insanlar var; ama çığlık yok, sızlanma yok, acıya ilişkin bildiğimiz hiçbir savunma tepkisi yok.

❑ *Hastaneye yatırılması için yardımcı olduğunuz hasta örneği analistin yeri geldiğinde sahneden çekilmeyi bilmesi gerektiğine çok iyi bir örnek.*

Kesinlikle; bunun bilincindeyim. Analistin her zaman dinlemesi gerektiğini, her zaman analist olması gerektiğini düşünenler yanılıyor. Bence analist, analist olduğu ânları ve birine "Psikiyatriste gidin" veya "Bakın, beni bu hafta ikinci kez ya da üçüncü kez görmeye gelmenizi tercih ederim" diyebilen bir varlık olduğu diğer ânları ayırmayı biliyorsa iyi bir analisttir. Analist bazen bir ustadır, bazen bir eğitimci. Olumsuz şeylerden biri, analistin günde yirmi dört saat boyunca analist olduğunu düşünmektir. Ben bir analistim ve çocuğuyla ciddi bir problemi olan bir babayla seansın hangi ânında ko-

nuşacağımı, gördüğüm çocuklardan ya da kendi çocuklarımdan edindiğim deneyimleri ona nasıl aktaracağımı, babalık sorununda yön bulmasına yardımcı olacak zamanlarda ona söz hakkı tanımayı biliyorum. Burada, ben bir eğitimci görevi görüyorum. Bazen de, geçen akşam hastaneye yatmaya ikna etmeye çalıştığım hastayı arabayla götürürken olduğu gibi usta görevini görüyorum. Bana "Hastaneye giderim, ama beni siz götürürseniz" dedi. Ben de ona sordum: "Sizi götürürsem gelecek misiniz?" Bana "Evet" dedi. Ben de diğer hastalarımla olan seansları iptal ettim, bekleyen hastalara haber vermek için birine telefon ettim ve o adamla birlikte arabayla gittik. Burada, kelimenin hakkını vermek gerekirse, bir ustalık tavrı söz konusudur; yani yönlendiren, zamanı kontrol etmeyi ve hangi durumda ne yapması gerektiğini bilen biri.

Ama sizinle paylaşmak istediğim analistin ne yaptığıyla değil, benim bugün yaptığım gibi bir şey öğretirken ne dediğiyle ilgili bir başka sorun var. Sorun şu: Bir topluluk karşısındaki analist, bütün teknikleri uygulayamamalıdır; çünkü korunması gereken idealler ve bazen de ayırt edilmesi gereken şemalar vardır. Örneğin psikoterapi ile psikanaliz arasındaki fark sorununu ele alayım. Bana bu sabah "Bay Nasio, psikoterapi ile psikanaliz arasında bir fark görüyor musunuz?" diye sorsanız, "Birbirleriyle kesinlikle hiç ilgileri yok" derim. Ama içimin derinliklerinde uygulamada hiçbir ayrım yapmadığımı bilirim. Psikoterapiye ait olarak değerlendirilebilecek tutumlarım olduğunda bile ben hep analist olarak kalırım. Demek istediğim, halkın önünde benim bir yönü ve ideali destekleyen öğretici şeyler söyleme

sorumluluğum var. Size "Her şeyi, ne olursa olsun yapın" diyen birini dinlerseniz, kaybedersiniz. Eğitimimin başlarında bana "Genç Nasio, psikoterapi ile psikanaliz arasında belirgin bir fark vardır" demeleri bana iyi bir şey gibi gelirdi. Bunu uygun buluyordum ve bu benim işime yarıyordu. Bütün genç pratisyenler gibi benim de korkuluklara ihtiyacım vardı.

Kuşkusuz, ne yaptığımızı bilmek gerek! Özellikle bir şeyler öğretirken... Toplum önünde konuşan kişinin bir sorumluluğu vardır ve uygulamalarımdan bahsederken konuşma tarzımı nasıl değiştirmem gerektiğini zamanla öğrendim. Bir taraftan bende var olduğuna göre insanlığımı göstermem gerekir. Aynı zamanda da dinleyicilerimi uyarmalı ve onlara "Dikkat! Her istediğimizi yapamayız" demem gerek..

Dolayısıyla, uygulamamızın kefili rolünü oynayan bir unsur var; bu da ne yaptığımızı bilmektir. Bence bu tek koşuldur. Bu şunu gösterir: Oğluyla ciddi sorunlar yaşayan hastama, hem görüştüğüm çocuk hastalarımdan hem de özel yaşamımdan öğrendiğim, bana faydası olan uygun eğitici yönlendirmeleri verirken eğitimci görevi üstlendiğimi biliyorum. O ân analizle alakalı bir konumda bulunmadığımın bilincindeyim. Psikotik hastamı dinlerken ve onun psişik acısına neden olan yırtılmayı bir imgenin içindeymiş gibi görürken analiz yapmakta olduğumu da biliyorum.

Ötekiyle bağın zedelenmesi olarak psişik acı

Psişik acı, aynı zamanda bir kırılmanın ben tarafından algılanmasıdır; ama bu sefer iç algılamadır, içsel bir sarsıntının içeriye doğru algılanmasıdır. Evet, her ikisini de söyleyebilirsiniz. Bu, bir zedelenmenin -ne zedelenmesi olduğunu göreceksiniz- ve zedelenmenin neden olduğu içteki sarsıntının "ben" tarafından algılanmasıdır. Yani bu, fiziksel acıda olanla aynı şeydir. Ama kırılma, zedelenme ben'in koruyucu sınırında değil, onun ötekiyle olan ilişkisinde, ötekiyle olan bağında yer alır. Bu, ben'in koruyucu sınırı düzeyinde değil, bir varlığı ötekine bağlayan bağ düzeyinde bir kırılmadır. Zedelenme, bağın zedelenmesidir. Ötekine olan bağın zedelenmesi gerçekleştiğinde aynı travma olgusu, ben'in aynı içsel sarsıntısı söz konusudur. Psişik acı nedir? Bedensel acıda olduğu gibi dıştaki engelin değil, bizi ötekine bağlayan bağın kopuşuyla oluşan içsel bir sarsıntı halinin ben tarafından algılanması sonucu ortaya çıkan duygudur. Psişik acı işte budur.

Bu tanım, size bahsettiğim beş ya da altı tanımdan ilkidir. Diğer açıklamalara geçmek için, kendini boğan yoğun enerji akınıyla sınırları aşılan, kontrolü elinden alınmış, travma geçiren bu ben'in, bedensel acıda olduğu gibi kırılmaya ya da vücuttaki belirli bir yerin tasarımına değil de yitik ötekinin psişik tasarımına yeniden enerji karşıtı fışkırmaları ve karşı yatırım patlamaları yollayacağını size anlatmam gerekiyor. Karşı yatırım ben'de var olan ötekinin, önceden bağlı olduğumuz ötekinin imgesini dolduracaktır. Bağ kopması gerçekleşti-

ğinde yoğun enerji akını, içsel sarsıntı ve ben'in sevilenin psişik tasarımı düzeyinde savunma hareketi olur. Şimdi ortaya şöyle bir soru çıkıyor: Sevilenle aramızdaki bu duygusal bağın kopması neden acı uyandırabiliyor? Bu bağın kopması nasıl ve neden acıyı yaratabiliyor? Acı, sevilen varlığın kaybedilmesine gösterilen tepkidir. Acıdan farkını ortaya koymak gerekirse kaygı, sevilen varlığın kaybedilmesine değil, onun kaybedilmesi *tehdidine,* onu kaybetme riskine gösterilen tepkidir. Yani, kaygı en çok sevdiğim kişiyi kaybetme tehdidiyle karşı karşıya olduğumda beliren duygu ya da duygulanımdır. Bunu kendi yöntemlerimizle ifade edebiliriz. Size, acının öteki aramızdaki bağın kopmasıyla tetiklenen içsel sarsıntının ben tarafından algılanmasıyla ortaya çıkan duygulanım olduğunu söylemiştim. Kaygı, bir kopma ya da travma tehdidiyle karşı karşıya olduğumda beliren duygulanımdır. Burada görülmesi gereken, kaygının travmadan önce geldiği ve çoğunlukla travmayı engellediğidir. Travma da tam olarak -çok genel bir şekilde ifade ediyorum- kişinin kendini savunacak bir kaygısı olmadığında oluşur. Kaygı çok iyi bir savunmadır. Bu, öznenin saldırıya uğradığı ve yalnızca kendini savunmak için değil, kaygı yaşamak için de zamanının olmadığı, dolayısıyla öfkeyi önceden tahmin edip hafifletemediği zamanlarda yaşanan travmatik nevroz, savaş nevrozu ve tecavüz nevrozlarını açıklayan şeydir. Kaygı bu nedenle gereklidir. Kaygı iyi bir şeydir; bu düzeyde acı ise iyi değildir. Kaygı bizi alarm haline sokan duygulanımdır; ortaya çıkabilecek tehlikeden duyulan şüpheyle özneyi hazırlar, kendini savunmasını sağlar. Bu, öznenin eyleme maruz kaldığı acıdan ve dehşetten çok farklıdır. Acı, kaygı ve dehşet vardır. Dehşet, öznenin

travma geçirdiği ânda ortaya çıkan donup kalma durumudur. Dehşet acıya çok yakındır; diyebilirim ki acıdan öncedir. Kaygıda öfkeyi önceden görebilirim; dehşet durumunda öfke tarafından ele geçirilirim, donup kalır, taşlaşır, şaşkına dönerim, koşmam, nasıl kaçacağımı bilmem, bacaklarım tutmaz olur. Acı, dehşetin ardından gelen şeydir. Kötü olurum, dengem bozulur, şok halindeyimdir; burada acı çekerim. Birbirinden ayrılması gereken üç ân vardır: Kaygı, dehşet, acı.

Çok ağır bir tecavüze uğradığı için bana gelen hastamdan örnek vereyim. Şaşırtıcı bir durum; çünkü tecavüzün üzerinden zaten bir yıl geçmiş. Bir süre kendini kötü hissetmiş ama daha sonra toparlamış; az önce konuştuğumuz hasta gibi, insanoğlu kendini toplamayı, hayat devam ettiği sürece mücadele etmeyi biliyor. İyi, güzel toparlanıyor, peki sonra ne oluyor? Tecavüzü düşünmeye başlıyor, tecavüz olayının hayalini görüyor; ama kendi uğradığı tecavüzü değil. Daha sonra tecavüz olayını anlattığında heyecanlanan bir arkadaş buluyor. Tecavüz hikâyesinin yeniden ortaya çıkması söz konusudur. Savaş nevrozu geçirenlerde de durum tam olarak buydu. Freud bu hastalar için şöyle der: Yakınlarında bir bomba patladığında bir asker nasıl oluyor da zihinsel bir travmanın acısını çekiyor? Fiziksel olarak bir zarar görmemiş, cepheyi terk etmiş, evine dönmüş ve ardından nasıl oluyor da her gece yanında patlayan bombayı rüyasında görmeye başlıyor? Freud'un bu soruya verdiği cevap şudur: "Özne bu dramı yaşarken yapamadığını yapabilmek için travmatik sahneye geri döner."

Bu hasta için önemli olan travmatik sahneyi kendi kendine temsil edebilmek ve o ân yapamadığını yapmak, tamamlanmamış şeyi tamamlamaktır. Tıpkı şu tecavüze uğrayan bayan gibi; tecavüz sahnesine sanki kaygı duymak için geri dönmek istiyor. Bütün travmalarda olduğu gibi o da kaygıyı yaşayamamış, şaşkınlıkla kalakalmıştı. Size daha önce söylediğim gibi travma özümleyemediğimiz ölçüsü olmayan bir etkidir. Halbuki kaygı iyi bir özümleme yolu, iyi bir bütünleştirici, dış dünya, öteki ve bizim aramızda iyi bir aracıdır. Kaygı iyi bir özümleme süzgecidir. Olay sırasında ortada kaygı olmadığından kaygı yaşamak için olayın tasarımı kullanılır. Ama söylemek yeterli olmaz, yas tutmak için travmayı temsil etmek, adlandırmak, incelemek, üzerinde düşünmek, ondan bahsetmek gerekir. Travmadan bahsederken, ona isim koyarken, onu temsil ederken aynı zamanda kaygı da yaşayabilirim.

Buradaki fikir, bağın yeniden onarılması değildir. Yas ilginçtir; çünkü bizi toplumsal olarak olduğu kadar bireysel olarak da ilgilendirir. Burada benzer mekanizmaların olabileceğini düşünüyorum. Yas, kopan şeyi kaynaştırma işi değildir. Hayır, yas, artık burada olmayanın burada olan ötekiyle uyum halinde olmasını ve ortadan kaybolanı unutmadan, onun yerini dolduran ötekini eskisinin yerine bir ânda koyabilmem için bir çabadır. Demek ki yas kaybedilen ötekinin imgesini korumaktan, bu imge onun canlı bedenine ihtiyaç duymasın diye ona yatırım yapmaktan oluşan iştir. Size daha önce bahsettiğim hasta buna bir örnektir; farkında olmadan bu eylemi takip ediyor. Ona "Ama bu önemli değil, ikinci kez hamile olursunuz, göreceksiniz, bir başka

çocuğunuz daha olacak" denmesinden nefret ediyordu. Bu tarz konuşmalardan tiksiniyordu; ona bunu söyleyen herkesi öldürmek istiyordu. Onu çok iyi anlıyorum... Yine de birini teselli etmek istediğimizde hepimizin aklına gelen de budur: "Hayır, bir başka çocuğun olacaktır" vb. Bu, "Gerçekte onu kaybettin, öyleyse onun yerini alacak bir tane daha yap" demektir. Hastam isyan ediyor: "Hayır, onun bende yaşamasını istiyorum. Her şey burada!" Benim dikkatimi çeken de buydu: Bir gün çalışma odamda oturuyordum, konsantre olmuştum, hastama farkında olmadan "Evet, çünkü bu ikinci çocuk gelirse" diye başlayan bir cümle kurdum. Durdu ve "İlk kez biri bana ikinci bir çocuktan bahsediyor, ikinci çocuk!" dedi. Bu böyle söylendiğinde kulağa çok sıradan geliyor; bu zaten apaçık ortada. Ama benim bu gerçeği fark etmem yedi ayımı aldı; zaten bunu fark etmemi sağlayan da hastamın kendisiydi; çünkü ben ona farkında olmadan söylemiştim. O bana "İlk defa biri bana ikinci bir çocuktan bahsediyor. Bu beni hafifletiyor, doğru. Evet, ben artık ikinci bir çocuğa sahip olmayı düşünebilirim" demişti. Bu olağanüstü bir şey, bu kadar basit! Ama bu çerçevede o kadar açık değildi.

Bu, yas sürecidir. Yas, son olarak ötekinin bizim dışımızda öldüğünü ve içimizde yaşadığını kabullenmekten ibaret bir çabadır. Bu basit bir tanım, ama ben bunun bir yerlerde yazıldığını hiç görmedim. Bu sıradan bir tanım, ama bunu ifade edebilmek ve aktarabilmek gerekiyor. Yas iki şeyi aynı ânda bilmektir: O artık burada değil, ama benim içimde. Dün muhteşem bir vakayla karşılaştım. Hasta, okul fobisi olan ve okul açıldığından beri okula gitmek istemeyen on iki yaşında kü-

çük bir kızdı. Okul değiştirmiş ve altıncı sınıfa gitmek için ilkokuldan ayrılmış; o zamandan beri okulun dış kapısından içeri giremiyor. Bunlar sık karşılaşılan vakalar. Burada acı yok, kaygı var; burada baskın olan kaygıdır. Ebeveynler beni görmeye gelip "Çocuğumuzu bir psikiyatra götürdük, pek memnun kalmadık. Psikanalisteye götürdük ve pek memnun kalmadık. Çocuğumuza ilaç vermek istediler" gibi şeyler söylediler. Ben de onlara "Bakın şunu yapacağız. Bunun gibi birçok vaka biliyorum. Çocukla yapılması gereken bir çalışma var. Ona zaman verelim. Bu zaman süresince hâlâ okula gidemiyorsa, o zaman ona ilaç veririz" diye cevap verdim. Fobi için çok iyi bir ilaç var, adı Anafranil. Sadece antidepresan değil, aynı zamanda obsesyon ve ciddi fobilerde de mükemmel şekilde işe yarıyor. Bu çocuk bütün eğitim-öğretim yılını kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya, bu çok zor bir durumdur. Bu nedenle çocukla çalışıyor, anne ve babayı bireysel olarak görüyorum. Şöyle bir olay çıkıyor: Ortada iki sene önce ölen küçük bir bebek var. Bunu dinliyorum; fakat bu düzeyde fazla müdahale etmek istemiyordum; çünkü çocuğun okula gitmesini sağlamak amacıyla benimsenen tarz doğrultusunda hareket etmek söz konusu olduğundan aslında fazlasıyla analitik kökenli olmasına rağmen "analitik olmayan" tedbirler dizisiyle daha fazla meşgul olduğumu düşünüyordum. Verecek çok fazla tavsiyem ve böyle fobileri olan çocukların sorunlarını çözmekte bana genelde çok yardımcı olan bir dizi şakam vardı. Bu küçük kızla görüşmeye başladığımdan beri her defasında okula biraz daha fazla yaklaşıyor. Kütüphaneye girmeyi başardı; öğretmenini bahçede görmeye gitti. Yavaş yavaş okula giriyordu. Fakat bu vakada tatiller çok kötü oluyor; çün-

kü yaptığınız çalışmanın tamamını bölüyor. Kasım tatili geldi ve her şey yerle bir oldu: Küçük kız yine okulun dış kapısından içeri adımını atamıyor. Yeniden başlıyoruz. Endişeliydim; çünkü kızın anne babasını çok kaygılı görüyordum. Onlara "Bakın, ona zaman verelim. Eğer 20 Aralık itibariyle, çocuk okula girmezse, Anafranil kullanmaya başlayacağım" dedim. Aklıma bebeğin ölümü geldi ve bu konudan konuşmaya başladık. İki üç hafta boyunca bir ânda küçük kızda bu bebeğin ölümüne yönelik bir ilgi işareti belirdi: O bebekle ne yapılmıştı? Bebek nereye gömülmüştü? Ne olmuştu? Seanslar ilginç bir şekilde değişime uğradı. O zamana kadar arabayla gitmek, kızı okula yakın bir yerde yemeğe götürmek gibi pek fena sayılmayan kızı okula göndermek için kurnazlıklar, yöntemler düşünmekle meşguldüm. Sonra seanslar sırasında kızın ağabeyinin doğumu ve ölümüyle ilgili sorunla uğraşmaya başladım.

Dün, daha yeni, her şey açık bir şekilde su yüzüne çıktı. Seansın ilk kısmında genellikle çocukları, ilk yarısında yalnızca çocuğu, ikinci yarısında babayla ya da anneyle çocuğu alırım. İkili bir çalışma yaparım. Dün de bana "Gördünüz doktor, iyi gidiyor, değil mi?" diye soran babayı çağırdım. Size on iki yaşındaki küçük kız dünkü seansa kendi doğumundan iki yıl önceye, 1980'lere ait bir belgeyi, erkek kardeşinin ölüm belgesini gösterdiğini söylemeyi unuttum. Ona "Bu ölüm belgesi mi?" diye sordum. Bana "Evet, özellikle bunu okuyun" dedi. Okudum. Bu kadar tatlı, şirin, zeki bir kızın gerçekten de okula gitme konusunda kaygı yaşadığını hiç tahmin etmezsiniz. Belgeyi okudum ve baba içeri girdiğinde kıza "Peki ama ağabeyin -yine diğer bayanla yaşadığımız

sorun- olduğu için mi?" diye sordum. Sonra kendimi şunları söylerken buldum: "Ağabeyin. Şimdi neden okula gitmek istemediğini anlıyorum. Okula gitmek istemiyorsun, çünkü abla olmak istemiyorsun. Ağabeyine kendi yerinin verilmesini istiyorsun. O öldü ve sen bunun kabullenilmesini istiyorsun." Bebek ortak bir mezara gömülmüş. Kız, bu çocuk için bir mezar taşı yapılmasını istemiş, bir dizi şey istemiş. Kızın ağabeyinin ölümü için bu onarımı, bu ilgiyi göstermesi beni çok şaşırtmıştı. Dün akşam kaygı sorununun kızın ailenin ilk çocuğu olmak zorunda kalmasından kaynaklandığını fark ettim. Kız bana "Ne demek istediğinizi anlamıyorum, doktor amca" dedi. Ben de "Ama bu çok basit. Ben bir askerim. Korkuyorum. Korkumun üstüne üstlük biri bana -askerim ama korkuyorum- 'Düşmanın önüne çıkacak taburun ilk askerisiniz' dese, çok korkarım, iki kat korkarım. Ama aksine 'Önünüzde bir şef' var deseler, ben şefin arkasına geçerim, daha az korkarım. Bana söylediğin, babana söylediğin, tüm dünyaya söylediğin şey 'Ben birinci değilim. Lütfen benden büyük kardeş olmamı istemeyin, ben büyük kardeş değilim. Ben ailenin ikinci çocuğuyum.'"

İşte, çok etkileyici! Tabii ki de bu yorumlamada -çünkü bu bir yorumlama- bütün yorumlamalarımda olduğu gibi bir şeylere isim verdiğimi görüyorum; "büyük ağabeyin" dedim. Kendisine "ikinci çocuk" dediğim annenin durumunda olduğu gibi. Bu yorumlamalar genelde analistin aslında birden aklına gelen, ne dediğinin farkına varmadan söylediği en iyi yorumlamalardır. Bu anlamda, bunlar düşünülerek üretilmiş şeyler değildir. Ama analist bunlara anlam kazandırabilmek için bunları

aklında uçuşurken yakalamalıdır. Bu hep bilinçdışından gelip analistte beliriveren bir sözdür. Bu nedenle ben bunu şu şekilde dile getiriyorum: Analistin yorumlaması hastanın bastırdıklarının geri gelişidir. Hasta bastırır ve bu bastırılan analiste geri döner. O sözleri hastama söylediğimde, ilk cümlede ne söylediğimi bilmiyordum; cümlemi bitirdikten sonra ne dediğimi fark ettim. Dün akşam bu küçük kızla da aynı şey oldu. Okula dönüşün bu konuyla zaten oldukça bağlantılı olduğunu düşünüyorum; ama dünkü müdahalemle sorunun sonuna geldiğimize inanıyorum. Zaten kız ilk defa bu sabah sınıfa girmiş olmalı diye düşünüyorum. Seans bitiminde, babayla kızı giderken ne kadar mutlu ve güçlü olduklarını görmeliydiniz. Eminim, küçük kız bu sabah sınıfa girecek ve gelecek hafta kızla tekrar görüştüğümde sorun muhtemelen çözülmüş olacak.

O zaman, yas nedir? Ölen, onun artık bizim dünyamızda olmadığını kabullenerek canlı tutmaktır. Bu kabullenme, bu çaba bir ânda gerçekleşmiyor, zaman gerekiyor bu yüzden buna yas çalışması deniyor. Çalışma nedir? Her gün "O yok" ve aynı zamanda "O ben'im içimde" demektir. Burada yardımcı olan şey ritüeldir. Bu ritüel ise onun ben'in içinde olduğundan, artık var olmadığından emin olmaktan başka bir şey değildir. Mezarlığa gitme ritüeli, onu düşünme ritüeli, bir sözcük ritüeli, bir varlığın kaybolmasıyla ilişkili tüm bu simgesel ritüeller öznenin "O burada değil ve O ben'in içinde" demesinin çeşitli şekilleridir. Bu kayıplar bazen az önce verdiğimiz örnekler gibi bir ağabeyin ya da evladın kaybıdır; bazen de bunlar başka ayrılık şekilleridir: Burada nefret vardır, savaşın, kavganın olduğu iç parçalayan

nefrete karışmış acı veren ayrılık vardır. Burada şunu söylemeliyim ki öteki'nin benim için canlı kaynak olmuş kısmını korumak çok daha zordur. Eşlerinden ayrılan kadınlara da söylediğim budur. Bana "Ama, doktor bey... Nasıl olur da oğlumun hafta sonları, ayrıldığım bu adamın, bir sapığın, bir eşcinselin -o bir eşcinsel oldu- yanına gitmesini isteyebilirsiniz?" diyen bir anne vardı. Ben ona şöyle cevap verdim: "Bayan sizi anlıyorum; fakat lütfen çocuğa bunun hakkında iyi konuşun. Bu adam katil olsa bile, çocuğunuza babası hakkında iyi konuşabilmek için üç erdem bulun" dedim. Bu çocuğun, artık orada olmayan ve hayalini kurabileceği bir babanın tasarımını içinde barındırmaya ihtiyacı var; çünkü ötekinden kalan bu imge aynı zamanda bir enerji kaynağıdır. Bu imge çocuğun büyümesine, narsistik bir güç bulmasına yardımcı olur. Bu nedenle baba bir sapık ya da katil bile olsa, annenin nefretine rağmen, bu imgeyi korumaya çok dikkat etmeliyiz. Anneye "Size ihanet eden bu adamın imgesini koruyun" demem. Bu aramızda kalsın ama normalde benim en iyi dileğim, yıllar sonra annenin bu adamı, hayatının bir kısmını oluşturmuş ve şu veya bu nedenle, ilişki ihanetle sonlanmış olsa da mutlaka hayatında yer etmiş bir adam olarak hatırlamasıdır. Bu edinilebilecek en zor şeylerden biridir; benim size burada dediğim gibi söylerken bile annede direnç ve duraksamalar ortaya çıkabilir. Burada söz konusu olan, bu kadın bu adamla evlendiyse ve ondan bir çocuğu olduysa, bunların şans yapıtı olmadığını basitçe kabul etmektir. Birlikte bir çocuğa sahip oldularsa, bunun nedeni bu adamın kadının hayatında çok büyük rol oynamasıdır. Bu kadının ondan çocuk için -bu çocuk için bir açıklıktır- ve hatta kendisi için bir şey ka-

zanmak yararınadır. Bunu ona söylemem, çünkü o bunu duyacak halde değildir; ama içimden ona bunu tavsiye ederim. Eğer aynı tarz bir durum benim de başıma gelseydi, daha ileride zamanı geldiğinde, psişik dünyam buna izin verdiğinde, zamanında bu kadar kuvvetli bağlandığım ve bana ihanet eden bu varlıkla ilgili beni ilgilendiren bir şeyleri saklamayı kendime de tavsiye ederdim. Eğer onu reddederek ondan ayrılırsam reddettiğimin aslında ben'in bir parçası olduğunu bilmem gerekir. İşte düşünülmesi zor olan da budur. Kısa, geçici bağlardan değil, evladını kaybeden o annenin durumundaki gibi güçlü bağlılıklardan bahsediyorum. Sözlerimin önemine dikkat çekerek şunu söylemek isterim ki sevilmiş olan ya da şu veya bu nedenle nefret edilir hale gelen varlıkların kaybedilmesiyle gelişmek zorunda olan yas çabasıdır. Bir boyut kazandırmak istiyorum. Nefret, yas tutmamanın bir başka yoludur. Nefret olduğu sürece, yas yoktur. Bir kişi yıllar boyu nefretini saklar, kin duyarsa, bunun nedeni yas çabasının bulunmaması ve bu kişinin hasta, yaralı olması, bir parçasının tamamen bu olay tarafından yutulmuş olmasıdır. Bizi, kendilerini içine çeken bir nefretten dolayı görmeye gelen ne kadar fazla hasta olduğunu tahmin edemezsiniz. Demek ki yas tam olarak, bu kişinin aynı ânda hem var hem yok olduğunu ve bu varlığı, enerji kaynağı olduğundan dolayı kendi içimizde beslemek gerektiğini fark etme çabasıdır. Bu yas çabası sevdiğimiz ve kaybettiğimiz tüm varlıklar için, aynı zamanda birlikte bir çocuk sahibi olduğumuz öteki ile çok sıkı bir bağımız olduğunda da, bu bağ şiddetli bir şekilde kopmuş olsa bile geçerlidir.

Burada, hatırladığım kadarıyla bedenin bilinçdışı imgesi kendi bedenimin imgesi değildir. Bir çocuktan bana ailesini çizmesini istesem, bu resmi bazen içinde kendini temsil etmeden çizer. Bedenin bilinçdışı imgesi, çocuğun bir kâğıt üzerindeki kendi resmi değildir. Bedenin bilinçdışı imgesi kâğıt üzerinde bazen çocuğun kendisini çizmesiyle ifade bulur, ama bütün ailenin tasarımında çok daha fazla bilinçdışı beden imgesi bulunur. Yani çocuğun basitçe kendisini çizmesine oranla bu aile bütününün tasarımı bedenin bilinçdışı imgesinin çok daha iyi bir ifadesidir. Françoise Dolto'nun çizgisinden devam edersek, sahip olduğumuz kendi imgemiz ister resmedilmiş ister aynaya yansımış olsun, bedenin bilinçdışı imgesinin bir maskesi olabilir. Yani, bedenin bilinçdışı imgesi ne bedenin imgesidir ne de bedenimin ya da varlığımın hayali tasarımıdır. Bu imgeyi kavramak daha zordur. Ben bedenin bilinçdışı imgesinin her şeyden önce bir bağ olduğunu söylemeyi tamamen uygun buluyorum. Evet, bu bir bağdır. Bana bunun ilk özelliğinin ne olduğunu sorarsanız -çünkü Françoise Dolto bedenin bilinçdışı imgesine ilişkin birçok özellik verir- söz konusu özellik bir bağ olmasıdır derim. Bu şu anlama geliyor: Bu bağ bir dil bağıdır; söz bağı değildir. Sizinle konuştuğum şu ânda dil bağımız benim sözüm değil çerçeve, gün, zaman, mekân, tavırlar, içerik, psikanaliz, vb. Dil sistemini oluşturan birçok öğe vardır. Françoise Dolto, bedenin bilinçdışı imgesinin bir dil ilişkisi olduğunu söylediğinde, burada söz konusu olan ille de söz değildir. Söz dilin bir parçasıdır; söz konuşulan dildir. Dil bizi birbirimize bağlayan her şeydir: Mekân, zaman, yer, amaç ve bizi, değerlerimizi, ideallerimizi, ortak kodlarımızı çevreleyen her şeydir. Dilsel

zinciri, yani Dolto'yu unutmayalım. Bu demek oluyor ki Dolto dildir: Şu ânda Dolto dilin bir öğesidir. Dolto, Freud ile Lacan gibi, bu salon gibi bizi bir araya getirir. Bunlar bizim değerlerimizdir. Tüm bunlar dildir: Değerlerimiz kaçınılmaz olarak dilsel zincire bağlıdır; bu bağ bir dil bağıdır. Bu yüzden bedenin bilinçdışı imgesinin ötekiyle aramızdaki dilsel bağın temsili olduğunu söylüyorum.

Sonuç olarak, psişik acı ötekiyle aramızdaki bağın zedelenmesidir dediğimde bedenin bilinçdışı imgesi açısından, gerçekten bu zedelenmenin bedenin bilinçdışı imgesinin zedelenmesi olduğunu düşünebiliriz. Neden olmasın? Bunu hiç düşünmemiştim; ama çok kesin ve tutarlı görünüyor. *Psişik acı ben'in bedenin bilinçdışı* imgesinde bölgeselleşen bir zedelenmeyi algılamasıyla -ben'in algılaması, ben tarafından bir algılanma şarttır- farklı enerji öğeleri olan sonuçlarla birlikte oluşan duygulanımdır. Yani, o kadın çocuğunun ölümünden bahsederken, acıyı görür, ona dokunuruz. Bu acı neyi ilgilendirir? Canlı çocuğun, dünyaya gelmesi için verilen uzun bir mücadelenin sonucu olan bu çocuğun tasarımıyla ölü çocuğun gerçekliği arasındaki bağı ilgilendirir. Sonuçta, ötekiyle olan bağ, psişik bir tasarımla dışsal bir gerçeklik arasındaki bağdır. Bir şey yırtılmıştır; bu şey varlığını sürdürmeye devam eder ve yok olur. Acıyı yaratan en uç var olma haliyle en uç yok olma hali arasındaki çekişmedir.

*

Duyguların Karşılaştırmalı Tablosu

ACI	*Sevilenin*, onun *sevgisinin*, *bedensel bütünlüğümün* ya da *imgemin bütünlüğünün kaybedilmesine* gösterilen *tepkidir*.
KISKANÇLIK	Psişik acının bir çeşididir. Sevilenin bana beslediği ve bir rakibime yönelttiği sevginin *varsayılan* kaybına bir tepkidir. Kıskançlık, sevilenin sevgisini ve narsisistik imgemin bütünlüğünü kaybetme acısının, rakibime duyduğum nefretin ve son olarak yerimi koruyamadığım için kendime yapıtığım eleştirilerin birbirine karıştığı bir duygudur.
KAYGI	Sevilenin ya da onun sevgisinin *olası* kayıp *tehdidine* gösterilen tepkidir.
SUÇLULUK	Kaygının bir çeşididir. Sevilen varlığın benim işlediğim veya işleyebileceğim gerçek ya da hayali hataya *ceza* olarak beni sevgisinden yoksun bırakması tehdidine gösterilen tepkidir.
NARSİSTİK AŞAĞILANMA	Kendimin beslediği imgenin yaralanmasıdır.
NEFRET	Sevilen öteki tarafından imgemde oluşturulan yaraya bir tepkidir. Nefret, *ötekine* kendi imgesi içinde *saldırmak için tüm gücümün harekete geçmesidir*. Kendimin yaralanan imgesini iyileştiren ve bana tutarlılık kazandıran şiddettir: Nefret ediyorum, öyleyse var olduğumu hissediyorum.

Bedensel Acı ile Psişik Acının Karşılaştırmalı Tablosu

BEDENSEL ACI	PSİŞİK ACI YA DA AŞK ACISI	
	A. Sevilen varlığın kaybı	*B. Bedensel bütünlüğün kaybı*
• Zedelenme bedende bölgeselleşir. • Acı görünüşte bedende yaşanır; aslında acı veren duyum için beynin, acı veren his için ben'in içindedir. • Acı bize dış kökenli ve çaresi var gibi görünür. Ben'i geçici bir ağrı gibi sarar.	• Zedelenme görünüşte dış dünyada bölgeselleşir: Sevilenin bedeninin yok olması. Aslında, en iç *duyarlılığımın* sevilen ötekinin duyarlılığından koparıldığı noktada içsel imgemin, onun beden desteğinin eksikliği nedeniyle zayıfladığı ve *simgesel* sistemimin birlikteliğimizin ritmi olan eksenin yokluğu sonucu yoldan çıktığı yerde bulunur. • Acı bize içsel, mutlak, tedavi edilemez ve bazen mecburi bile görünür. Ben'deki yaşamsal öz gibidir.	• İnsan kendi vücudunu en çok sevilen öteki gibi sever. Bir bacağın kesilmesi en sevdiğimiz varlığın kaybedilmesinde olduğu gibi dayanılmaz bir acıya neden olur. Bu kayıp bize bacaktan yoksun kalan bedeni sevmeyi öğretecek gerçek bir yas çabasını gerektirir. • Bedensel acıya neden olan zedelenme, organın kesildiği bölgede psişik acıya neden olan zedelenmeyse sevilen varlığın kaybedilmesinin tanımlarına benzer üç farklı yerde bulunur: *duyarlılık* noktası (bacağım duyarlı bütünlüğümün bir parçasıdır), *hayali* nokta (bacağın yokluğuyla oluşan imge bedenimin imgesini değiştirir), *sembolik* nokta (psişik düzen en büyük dayanaklarından biri olan bedensel bütünlüğü kaybeder).

Yorumlarımız Eşliğinde Aşk Acısı Üzerine Freud ve Lacan'ın Yapıtlarından Alıntılar

Freud ve Lacan acı konusunu nadiren ele almışlar ve yalnızca bu konuyu içeren bir çalışma yapmamışlardır. Aşağıdaki alıntılar, Freud ve Lacan'ın yapıtlarının tümüne ara ara yerleştirilmiş çok kısa metinlerden yapılmıştır.

Alt başlıklar ve kalın karakterle yazılı yorumlar J.-D. N.'ye aittir.

PSİŞİK ACI NEDİR?

Freud'a göre acı, psişik enerjinin ani iç kanamasının sonucunda ortaya çıkar.

"Psişik dünyada bir içe göçme gerçekleşir ve bu, yakın çevredeki uyarılmaların miktarında bir çekilme

etkisi yaratır. Bağlantılı nöronlar uyarılmadan uzaklaşmak zorunda kalır, bu da *acıya* yol açar. Bağlantıların çözülmesi her zaman için dayanılmaz bir şeydir. Uyarılmadaki zayıflama [...] iç kanamaya benzer bir şekilde oluşur. Bu içe göçme süreci bir ketlemeye neden olur ve *acıya* benzer yara etkileri ortaya çıkarır. [...] Aynı şekilde uyarılma bir delikten [pompalanırcasına] aktığı için de zayıflama söz konusudur [...] Bu delik psişik dünyadadır.[1]" *Freud*

"Melankoli [...] acının içinde olduğu itkisel zayıflama eşliğinde oluşan psişik bir ketlemedir.[2]" *Freud*

"Melankoli karmaşası yatırım enerjilerini dört bir taraftan kendine çeken [...] ve ben'i tamamen zayıflatana kadar boşaltan açık yara gibi davranır.[3]" *Freud*

*

ACI KARŞISINDA HİÇBİR ZAMAN ÂŞIK OLDUĞUMUZ ZAMANKİ KADAR KORUNMASIZ DEĞİLİZ.

"Seçilen sevgi nesnesine bağımlı [olarak] bizler bu nesne tarafından hor görülür veya bu nesneyi sadakatsizlik ya da ölüm sonucu kaybedersek, [*acıların*] en şiddetlisine maruz kalırız.[4]" *Freud*

Sevilenin sevgisini kaybetmek, benim psişik dünyamın merkezi düzenleyicisini de kaybetmek demektir.

"[Sevilen] bağımlı olduğu ötekinin sevgisini kaybederse her türlü tehlikeye karşı da savunmasını yitirmiş olur.[5]" *Freud*

*

YAS VE YAS ACISI

Düşlemlerimizi paylaşan kişi için yastayız. Onun mutluluğunun ve mutsuzluğunun kaynağıydık ve karşılığında o da bizim sevinçlerimizin ve üzüntülerimizin kaynağıydı.

"[Sevilen ve kaybedilen] nesne ben için binlerce bağla desteklenen çok büyük bir önem taşımıyorsa, bunun kaybedilmesi de bir yasa neden olamaz.[6]" *Freud*

"Yasını tuttuğumuz nesne, biz farkında olmadan kendini kastrasyonumuzun desteği haline getiren ve bizim de kastrasyonumuzun desteği yaptığımız kişiydi.[7]" *Lacan*

"'Ben onun eksikliğiydim' diyebildiğimiz birinin yasını tutarız. İyi ya da kötü davrandığımız ve karşısındayken onun eksikliği yerine geçme işlevini tamamladığımızı bilmediğimiz kişiler için yas tutarız.[8]" *Lacan*

Yas nedir? Sevilen ve kaybedilen nesnenin psişik tasarımına yapılan duygusal yatırımın geri çekilmesidir. Yas, aşkın kesilmesi sürecidir. Yavaş işleyen, ayrıntılı ve acılı bir çabadır. Günlerce, haftalarca hatta aylarca sürebilir. Ya da bütün hayatımız boyunca...

"Boşluk [...] o kadar çabuk doldurulamaz. Aslında, ayrıntılı bir şekilde, büyük bir zaman ve yatırım enerjisi harcanarak doldurulur.[9]" *Freud*

"Libidonun nesneye aracılıklarıyla bağlandığı hatıraların, umutların her biri işleme konulur, bunlara fazla yatırım yapılır ve libidonun kopuşu nesne üzerinde tamamlanır.[10]" *Freud*

Yas acısı anlaşılmaz bir olgu olarak kalmıştır. Yas, çok sevdiğimiz ve artık var olmayan kişiden acı veren bir şekilde zorla uzaklaşmaktır. Dışarıda kaybettiğimiz kişiden içimizde ayrılmak zorundayız.

"Çok sevdiğimiz ya da hayran olduğumuz kişinin kaybedilmesi hakkında tutulan yas yabancı birine o kadar doğal görünür ki, bu kaybın apaçık ortada olduğunu söyler. Ama [...] yas büyük bir bilmecedir [...].

"Kendimizin, libido adı verilen belli bir sevme kapasitesine sahip olduğumuzu tasarlarız, [...], bu kapasite ben'e karşı içimizde tuttuğumuz nesnelere yönelir. Nesneler bizim için yıkılmış ya da kaybolmuştur ve sevme kapasitemiz (libido) yeniden özgür olur. [...] Ama libidonun nesnelerinden kopması neden bu kadar *acılı* bir süreç olmak zorundadır? Bunu anlamıyoruz. [...] Sadece libidonun nesnelerine yapıştığını ve kaybedilenleri terk etmek istemediğini görüyoruz. [...] İşte, yas budur.[11]" *Freud*

Yas bizi kaybedilmiş sevilene bağlayan sevgiyle, bizi ondan koparan bir güç arasında yapılan daimi bir mücadeledir.

"Yasın sonuna gelmeyiz; belki de bunun sebebi gerçekten bilinçdışı bir aşk olmasıdır.[12]" *Freud*

Yas sırasında, ben kendini kaybedilen sevgilinin imgesiyle özdeşleştirir: Nesnenin gölgesi ben'in üzerine düşer. Artık burada olmayan kişi gibi olmak bir çeşit aşktır.

"Sevilen varlığı kaybettiğimizde, en doğal tepki kendimizi onunla özdeşleştirmek, tabiri caizse içeriden onun yerini almaktır.[13]" *Freud*

*

PSİŞİK ACI KAYBEDİLMİŞ SEVİLENİN ZİHİNSEL TASARIMINA YAPILAN AŞIRI YATIRIMLA AÇIKLANIR.

"*Bedenin acısından ruhun acısına* geçiş, narsistik yatırımın [vücudun zedelenen bölgesinin tasarımına yapılan yatırım] nesne yatırımı [kaybedilmiş sevilene yapılan yatırım] olarak değişmesini ifade eder.[14]" *Freud*

*

YAS SIRASINDA ACI, AŞK VE NEFRETE KARIŞIR.

Yas sırasında, yalnızca acıya değil bazen de ölüme karşı duyulan nefrete ve aynı zamanda nefret dolu olduğumuz için duyduğumuz suçluluğa ev sahipliği yaparız.

"Kayıp olayından sonra yaşayanların, dayanılmaz kuşkuların yemi olması çok sık rastlanan bir durumdur. Biz bunlara 'saplantılı sitemler' deriz. Bu kişiler, kendi kendilerine sevilen varlığın ölümüne dikkatsizlik sonucu yol açıp açmadıklarını sorgularlar. [...] Bu, saplantılı sitemin öyle olduğunu savunduğu üzere yas tutan kişinin sevilen varlığın ölümünden gerçekten sorumlu olduğu ya da kendi açısından bir ihmalkârlık yaptığı anlamına gelmez. Bu basitçe, ebeveynin ölümüyle, yeterince güçlü olsaydı bu ölüme yol açabilecek olan bilinçdışı [katil] bir arzunun tatmin edildiği anlamına gelir.[15]" *Freud*

"Sadece nevrozlular psikanalizin içlerinde geçmişe ait duygusal belirsizliğin [aşk-nefret] izlerini bulduğu saplantılı sitemler aracılığıyla yakınlarını kaybetmenin verdiği acıdan sıkıntı çekmeye devam ederler.[16]" *Freud*

Melankoli gibi yas da bilinçdışı arenasında, kaybedilmiş sevilenin imgesine duyulan çetin bir sevgiyle bu imgeyi yok etmeyi sağlayan nefret arasında verilen bir mücadeledir. Melankoliden farklı olarak yasta mücadele bilinç dahilinde de yaşanabilir.

"Melankolide, kayıp nesnenin etrafında aşk ve nefretin birbirlerine karşı savaştığı garip mücadeleler verilir; nefret, nesnenin libidosundan kopmak için, aşk libidonun konumunu korumak için savaşır. [...]. Bu garip mücadeleleri bilinçdışımız hariç hiçbir sisteme yerleştiremeyiz. Yas sırasında kopma denemeleri de burada [bilinçdışı krallığında] gerçekleşir; ama burada hiçbir şey bu süreçlerin normal yolla, önbilinçten geçerek bilince yayılmalarına karşı çıkmaz.[17]" *Freud*

Psikoloji sevilen bir varlığın ölümünden sonra yalnızca keder değil, aynı zamanda nefret de duymamızın nasıl mümkün olduğunu anlama arzusundan doğmuştur.

"İnsanlarda araştırma ruhunu doğuran şey entelektüel sorun ya da kendine has tekil ölüm vakaları değil, sevilen ama aynı zamanda da yabancı olan ve nefret edilen kişilerin ölümü sırasında yaşanan çatışmadır. Bu duygu çatışmasından ilk olarak psikoloji doğmuştur.[18]" *Freud*

*

YASTA ÖLÜM İTKİSİ İŞE KOYULUR.

Yasta, bizi ölen kişiden ayrılmaya iten gücün, anladığımız şekliyle ölüm itkisinin bir ifadesi olduğuna inanıyoruz. Aslında ölüm itkisinin, bizi hayatın akışına köstek olan şeylerden kurtarmayı deneyen şu içsel güç olduğunu ileri sürüyoruz. Ölüm itkisi içinde hayatı sak-

lar. Yas da kaybedilmiş sevilenden yavaş yavaş ayrılma ve ben'in yeniden hayata dönme sürecidir.

"Yas, artık var olmadığı için nesneden ayrılmak zorunda olduğumuzu kesin bir şekilde dile getiren gerçeklik sınavının etkisi altında belirir. [Acı veren yas tutma] çabası bu geri çekilmeyi gerçekleştirmektir.[19]" *Freud*

"Yas nesnenin öldüğünü ilan ederek, onun değerini azaltarak, onu aşağılayarak ve hatta deyim yerindeyse onu ölüme mahkûm ederek, ben'i [kaybolan] nesneden vazgeçmeye iter.[20]" *Freud*

"[Yasta] libidonun, kaybedilen nesnenin bilinçdışı tasarımından geri çekilmesinin tamamlanması ânlık bir süreç olamaz. Bu kesinlikle [...] adım adım ilerleyen, uzun zaman alan bir süreçtir." *Freud*

*

ACININ EN SON NOKTASI SINIRSIZ ZEVK ALMAKTIR.

Acı, tatmin olmamanın acısı değil, tam aksine ölçüsüz bir tatmine teslim olmanın acısıdır. Bastırmayla sınırlandırılan itkilerin tatminsizliği aslında bu itkilerin sıkıdenetim tarafından engellenmedikleri takdirde elde edecekleri mutlak tatmine göre daha az acı verir. Bastırma sıkıdenetimi olmasa sınırsız zevkin en son acısını yaşarız. Böylelikle bastırma, varlığın parçalanmasının varsayımsal acısına karşı bizi korur. Freud'un yazdıkla-

rının bu yorumu Lacancı terimlerle şu şekilde açıklanabilir: Acı Öteki'nin zevk nesnesidir.

"[Bastırma], bağımlı halde tutulan itkilerin tatminsizliğinin bastırılmamış itkilerin ıstırabı kadar *acılı bir şekilde* hissedilmemesi için ıstıraba karşı belli bir koruma sağlandığını garanti eder.[22]" *Freud*

*

BEBEK, ENDİŞE VE ACI

Freud, bebeğin kaygı yaşadığını ve acıyı hissettiğini söyler. Bazı koşullarda yavru iki duygulanımı birbiriyle karışmış halde yaşar; çünkü annenin geçici yokluğunu kesin yokluğundan ayırt etmeyi henüz bilemez. Annesinin görüş alanından kaybolmasıyla gerçekten kaybolmasını birbirine karıştırır. O ân, kaygıyla acı karışımı bir duygu hisseder. Ancak daha sonra, iki yaşına doğru geçici bir kayıpla kesin bir kaybın ayrımını yapabildiği zaman kaygıyı acıdan ayırabilecektir.

"Bebeğin yaşadığı kaygı konusunda kesinlikle kuşku yok. Ama yüz ifadesi ve gözyaşlarıyla gösterdiği tepki, bebeğin tüm bunlar dışında *acıyı* da hissettiği varsayımında bulunmamızı sağlar. Daha sonradan birbirinden ayrılacak bu şeyler onda şimdilik karışmış gibidir. Geçiciliği kanıtlanan yoklukla kalıcı kayıp arasındaki ayrımı henüz yapamaz. Annesini görüş alanında göremediği ânda sanki onu asla göremeyecekmiş gibi davranır. Annenin bu şekilde gözden kaybolmalarının çoğunlukla

onun yeniden görüneceği anlamına geldiğini en sonunda anlayana kadar bebek tekrar tekrar sakinleştirici deneyimlere gereksinim duyar.[23]" *Freud*

Tehlike durumu, travmatik durumdan farklıdır. Tehlike kaygı uyandırırken, travma acıyı tetikler.

"Çocuğun, annesinin yokluğunu yaşadığı durum [çocuk bunu yanlış anladığından] onun için bir tehlike durumu değil, travmatik bir durumudur. Daha açık bir şekilde bu durum çocuk o ân annenin karşılaması gereken bir ihtiyaç duyuyorsa travmatiktir.[24]" *Freud*

KADININ KAYGISI: SEVGİLİSİNİN SEVGİSİNİ KAYBETMEK

Kadının düşleminde en değerli nesne Fallus, sevgilinin kendisi değil, sevgiliden gelen aşktır. Kadınlara özgü olan kaygı da sevgiyi kaybetmenin, terk edildiğini görmenin endişesidir.

"Kadında, nesnenin kaybedilmesi tehlikesi en etkin durum olarak kalmıştır. Kadının kaygı durumuna, artık hissedilen yokluğu ya da [sevilen] nesnenin gerçekten kaybedilmesini değil, *nesneden gelen sevginin kaybedilmesini* içeren bu küçük değişikliği getirmekte bir sakınca görmüyoruz.[25]" *Freud*

*

KISKANÇLIK PSİŞİK ACININ BİR ÇEŞİDİDİR.

Kıskançlık, sevgilimin bir rakibe doğru yönlendirdiği sevginin varsayımsal kaybına gösterdiğim tepkidir. Kıskançlık, şu sıralananları birleştiren duygusal bir karmaşadır: Sevilenin sevgisini kaybetmiş olma acısı, narsistik imgemin bütünlüğünü kaybetme acısı, tercih edilmiş rakibe duyulan nefret ve sevgi bağındaki yerini koruyamadığı için ben'e karşı kendimi kınama.

"[Kıskançlığın] temel olarak yastan, kaybedildiğine inanılan sevginin nesnesiyle ve narsistik saldırının nesnesiyle alakalı *acıdan*, ayrıca tercih edilmiş rakibe yöneltilen düşmanca hislerden ve ben'i sevgi kaybının asıl sorumlusu haline getirmek isteyen özeleştirinin az çok katkısından oluştuğunu görmek kolaydır.[26]" *Freud*

*

ACIDAN ZEVK ALMAK

"*Acı* duyumlarının, diğer bütün hoşnutsuzluk duyumları gibi cinsel uyarılma alanına taştığını ve bir zevk hali yarattığını kabul etmek için gerekli bütün nedenlere sahibiz. İşte bu yüzden de *acının* hoşnutsuzluğuna razı olabiliyoruz. Acı duymak bir kez mazoşist, sadist bir amaç haline geldiğinde, *acı* çektirme de geri eylemsel olarak ortaya çıkabilir. O halde, bu *acıları* ötekiler için ortaya çıkararak acı çeken nesneyle özdeşimde kendi kendimizi mazoşistçe zevklendiririz. Doğal olarak iki

durumda da *acının* kendisinden değil, ama *acıya* eşlik eden cinsel uyarılmadan zevk alırız. Bu nedenle *acıdan* zevk almak özde mazoşist bir amaç olabilir; ama bu amaç sadece özünde sadist olan insanlarda itkisel bir amaç haline gelebilir.[27]" *Freud*

Ten sapkın acının kaynaklandığı erojen bölgedir.

"İzleme ve teşhir etme hazzında göz erojen bir bölgeye karşılık gelir; *acı* ve acımasızlık gibi cinsel itkinin bileşenleri durumundaysa bu rolü oynayan tendir.[28]" *Freud*

"Profesör Freud sadomazoşizmin örgensel maddesinin kesinlikle derinin üst yüzeyi olması gerektiği fikrinin kabul edilemeyeceğini söyler.[29]" *Freud*

"Kaba etin üst derisinin *acı veren* bir şekilde uyarılması, Jean Jacques Rousseau'nun *İtiraflar*'ından bu yana bütün eğitimciler tarafından acımasızlığın [mazoşistlik] pasif itkisinin erojen köklerinden biri olarak bilinir.[30]" *Freud*

*

ACI VE HAYKIRIŞ

Haykırış her şeyden önce, var olan bir acıyı ifade eder; ama eski acıları hatırlatmak ve bize acı çektiren nesneye düşmansı özelliğini vermek için haykıranın kulağına geri gelir.

"Böylelikle [anne] haykırdığında, özne kendi haykırışlarını hatırlar ve acı dolu deneyimlerini yeniden yaşar.[31]" *Freud*

"*Istıraba* neden oldukları için çığlık attıran nesneler (algılar) vardır. [...] Bir sesin [ıstırap yaratan] bir algıyla bir araya gelmesi nesnenin "düşman" özelliğini güçlendirir. [...] Kendi haykırışlarımız nesneye özelliğini [düşman] verir.[32]" *Freud*

*

VAR OLMA ACISI

Lacan burada acıyı arzunun tatminsizliğiyle özdeşleştirir ve onu "var olma acısı" olarak adlandırır. Lacan'a göre acı, bizim bu kitapta savunduğumuz gibi ani bir kayba derhal gösterilen tepki değil, yaşam boyu süren belirsiz bir durumdur. Bu iki bakış açısı, tepki olarak düşünülen acı ve durum olarak düşünülen acı, birbirine aykırı değildir; bunlar birbirini mükemmel bir şekilde tamamlar.

"Arzunun tatmine göre ilginç olması, acıyla arasındaki [...] derin ilişkiyi anlamamızı sağlar. Bu, arzunun saf haliyle ve basit anlamda *var olma acısına* çok benzediği anlamına gelir.[33]" *Lacan*

Var olma acısı gösterenin, tekrarın ve hatta kaderin kararına boyun eğme acısıdır.

"Var olmaya, tanımlanamaz bir şekilde var olmak, bu varoluşun tam ortasında her zaman kendisi için yeniden fışkıran yeni bir varoluş diyebilirsek, bir çeşit saf var olma hissi. [...] Doğası gereği yalnızca daha uzakta ebediyen yeniden fışkırana kadar sönmeyen bir şey gibi benimsenen ve hissedilen varoluş ve buna açık bir şekilde eşlik eden katlanılmaz *acı*.[34]" *Lacan*

Hiçbir şey kendine, üstüne eklenenlere, birbirini takip eden, bana hükmeden ve beni çalıştıran olaylar zincirine indirgenen varoluştan daha dayanılmaz olamaz. Yaşama arzumun zayıfladığı nokta burasıdır.

"Varoluşun içinde kendinden başka hiçbir şey kalmadığında ve ıstırap fazlalığındaki her şey kökünden sökülemeyen bu terimi, yaşama arzusunu yıkmaya çalıştığında varoluşun *acısı* deneyimlenir. [...] Varoluşun son ifadesinde *var olma acısından* başka bir şey yoktur.[35]" *Lacan*

Hoşnutsuzluk arzudur; ama acı değildir.

"Ve bu kavrama şekliyle bize hazzı hoşnutsuzluğun mecburi yolu olarak düşünmek ve bu geçiş sınırını kimin yaptığını, kimin saf ve basit hoşnutsuzluğu birbirinden ayırdığını düşünmek, yani arzuyu *acı* dediğimiz şeyden ayrıştırmak kalıyor. [...] Bu yüzey (Mœbius şeridi) bu zorunlu kesişmenin uzantısında kendini aşma yetisine sahiptir. Biz de narsistik yatırım olgusunu, normal olarak diğer bir ifadeyle Freud'un yazılarındaki hayran olunacak şekilde açıklanmış olsa da akıl sınırlarına

sığmayan acının işlevini işte buraya yerleştiririz.[36]" *Lacan*

*

ACI VE MAZOŞİZM

Mazoşizm, Öteki'nin zevk nesnesine indirgenmişliğinin verdiği zevktir.

"[...] Mazoşist zevkin üst sınırı pek de şu veya bu bedensel acıya katlanmayı önermesinde değil, mazoşist gölge oyununun [...] bu uç tuhaflığında, tabir yerindeyse saf nesne olarak öznenin iptal edilmesindedir.[37]" *Lacan*

"Aslında mazoşizm tam olarak bir artığın ya da öznel yükselişin kalıntısının yüklü anlamını verdiğimiz bu kelimenin konumunu, bir nesnenin konumunu üstlenme işiyle tanımlanır.[38]" *Lacan*

"Sadist bir durumun oluşabilmesi, bir durumun sadist niteliğini tam anlamıyla kazanması için bir çeşit mazoşist tatminin de beraberinde yaşanması gerekir.[39]" *Lacan*

*

* *

Alıntıların Yapıldığı Kaynaklar

1. Freud, "Manuscrit G", *La Naissance de la psychanalyse* içinde, PUF, 1991, s. 97.

2. *Ibid.*, s. 96.

3. Freud, "Deuil et Mélancolie" *Métapsychologie* içinde, Gallimard, 1968, s. 162. ["Yas ve Melankoli", *Metapsikoloji*, İDEA, 2000.]

4. Freud, "Le malaise dans la culture" *Œuvres Incomplètes* içinde, PUF, c. XVIII, 1992, s. 288. [*Uygarlığın Huzursuzluğu*, Metis Yayınları, 1999.]

5. *Ibid.*, s. 311.

6. "Deuil et Mélancolie", s. 167. ["Yas ve Melankoli", İDEA, 2000.]

7. Lacan, *L'Angoisse*, 16 Ocak 1963 dersi.

8. *Ibid.*, 30 Ocak 1963 dersi.

9. "Deuil et mélancolie", s. 148. ["Yas ve Melankoli", İDEA, 2000.]

10. *Ibid.*

11. Freud, "Passagèreté", *Œuvres complètes* içinde, PUF, c. XIII, 1988, s. 23.

12. Freud, *Les Premiers Psychanalystes*, Gallimard, 1983, c. IV, s. 139.

13. Freud, *Abrégé de psychanalyse*, PUF, 1985, s. 65.

14. Freud, "Inhibition, symptôme et angoisse" *Œuvres complètes* içinde, PUF, c. XVII, 1962, s. 286.

15. Freud, *Totem et Tabou*, Payot, 1965, s. 96. [*Totem ve Tabu,* Cumhuriyet Dünya Klasikleri, 1998.]

16. *Ibid.*, s. 104.

17. "Deuil et mélancolie", s. 168. ["Yas ve Melankoli", İDEA, 2000.]

18. Freud, "Considérations actuelles sur la guerre et sur la mort" *Essais de psychanalyse* içinde, Payot, 1981, s. 32.

19. "Inhibition, symptôme et angoisse", s. 286.

20. "Deuil et mélancolie", s. 169-170. ["Yas ve Melankoli", İDEA, 2000.]

21. *Ibid.*, s. 167.

22. "Le malaise dans la culture", s. 284. [*Uygarlığın Huzursuzluğu,* Metis Yayınları, 1999.]

23. "Inhibition, symptôme et angoisse", s. 284.

24. *Ibid.*

25. *Ibid.*, s. 258.

26. Freud, "De quelques mécanismes névrotiques dans la jalousie, la paranoïa et l'homosexualité", *Œuvres complètes* içinde, PUF, c. XVI, 1991, s. 87.

27. "Pulsion et destin des pulsions", *Métapsychologie* içinde, ss. 27-28.

28. Freud, *Trois essais sur la théorie sexuelle,* Gallimard, 1987, s. 85. [*Eşeysellik Üzerine Üç Deneme,* İDEA, 2000]

29. *Les Premiers Psychanalystes*, s. 139.

30. *Trois essais sur la théorie sexuelle,* s. 122. [*Eşeysellik Üzerine Üç Deneme,* IDEA, 2000]

31. Freud, "Esquisse d'une psychologie scientifique", *La Naissance de la psychanalyse* içinde, PUF, 1991, s. 348.

32. *Ibid.,* s. 377.

33. Lacan, *Les Formations de l'inconscient*, 9 Nisan 1958 dersi.

34. Lacan, *Le Désir et son interprétation* (yayınlanmamış seminer), 10 Aralık 1959 dersi.

35. *Ibid.*

36. Lacan, *Problèmes cruciaux de la psychanalyse* (yayınlanmamış seminer), 10 Mart 1965 dersi.

37. Lacan, *L'Identification* (yayınlanmamış seminer), 28 Mart 1962 dersi.

38. Lacan, *La logique de fantasme* (yayınlanmamış seminer) 10 Mart 1967 dersi.

39. Lacan, *Les Formations de l'inconscient*, 2 Şubat 1958 dersi.

*
* *

Freud ve Lacan'ın yapıtlarının ana kaynağından alıntı yapmamıza izin veren editörlere teşekkürlerimizi sunarız.

Aşk Acısı Üzerine Bibliyografik Seçki

FREUD, S.

"Traitement psychique (Traitement d'âme)", *Résultats, idées, problèmes* içinde, PUF, c. I, 1998, ss. 7-8.

Etudes sur l'hystérie, PUF, 1990, s. 71, 132.

"Manuscrit G" *La Naissance de la psychanalyse* içinde, PUF, 1991, ss. 96-97.

"Esquisse d'une psychologie scientifique", *ibid* içinde, s. 327, 338-339, 348, 350, 352, 377 ve 390.

L'interprétation des rêves, PUF, 1987, s. 515. [*Düşlerin Yorumu,* Payel Yayınları, 1996]

Le Délire et les rêves dans la Gradiva de Jensen, Gallimard, 1986, s. 201.

Les Premiers Psychanalystes, Viyana Psikanalistler Topluluğu bildirgesi, Gallimard, c. II, 1978, s. 439.

Totem et Tabou, Payot, 1965, ss. 96-98 ve 104. [Totem ve Tabu, Cumhuriyet Dünya Klasikleri, 1998.]

"Pour introduire le narcissisme", *La Vie Sexuelle* içinde, PUF, 1982, s. 88. [*Cinsellik Üzerine,* Öteki Yayınevi, 1997.]

"Éphémère destinée", *Résultat, idées, problèmes* içinde, c. I, s. 235-236.

"Remémoration, répétition, perlaboration", *La Technique Psychanalytique* içinde, PUF, 1985, s. 108.

"Deuil et mélancolie", *Métapsychologie* içinde, Gallimard, 1968, ss. 147-149, 167 ve 171. ["Yas ve Melankoli", *Metapsikoloji,* İDEA, 2000.]

"Complément métapsychologique à la théorie du rêve", *ibid* içinde, s. 140.

"Considérations actuelle sur la guerre et sur la mort", *Essais de psychanalyse*, Payot, 1981, ss. 31-32.

Introduction à la psychanalyse, Payot, 1961, s. 373.

"Sur quelques mécanismes névrotiques dans la jalousie, la paranoïa et l'homosexualité", *Névrose, psychose et perversion* içinde, PUF, 1990, s. 271.

"Le moi et le ça", *Essais de psychanalyse* içinde, s. 238, 240-241.

"Inhibition, symptôme et angoisse", *Œuvres complètes* içinde, PUF, c. XVII, 1962, ss. 9-10, 54, 57, 99-102.

Sigmund Freud, Ludwig Biswanger, *Correspondance,* 1908-1938, Calmann-Lévy, 1995, s. 280.

Malaise dans la civilisation, PUF, 1979, s. 9, 11, 22, 24-25, 52 ve 66. [*Uygarlığın Huzursuzluğu*, Metis Yayınları, 1999.]

"Moïse, son peuple et la religion monothéiste", *L'Homme Moïse et la religion monothéiste* içinde, Gallimard, 1986, s. 192.

*
* *

LACAN, J.

"Intervention sur l'exposé de D. Lagache: deuil et mélancolie", Paris Psikanalistler Topluluğu, 25 Mayıs 1937 oturumu, *Revue française de psychanalyse* içinde, 1938 c. X, n° 3, ss. 564-565.

"Some reflections on the Ego", İngiliz Psikanaliz Topluluğu (2 Mayıs 1951), *Le Coq Héron* içinde, n° 78, s. 7, 12.

Le Séminaire, Kitap V, *Les Formations de l'inconscient,* 12 Şubat 1958, 5 Mart 1958, 16 Nisan 1958 ve 23 Nisan 1958 dersleri.

Le Séminaire, Kitap VI, *Le Désir et son interprétation* (yayınlanmamış seminer), 10 Aralık 1958 ve 17 Aralık 1958 dersleri.

Le Séminaire, Kitap VII, *L'Éthique de la psychanalyse*, Seuil, 1975, s.73, 74, 97, 129, 280, 303.

Le Séminaire, Kitap IX, *L'Identification* (yayınlanmamış seminer), 28 Mart 1962 dersi.

"Kant avec Sade", in *Écrits*, Seuil, 1966, s. 771, 777-778.

"Hommage fait à Marguerite Duras, du *Ravissement de Lol V. Stein*", *Ornicar* içinde, n° 34, Temmuz-Eylül 1985, s. 12.

"La science et la vérité", Écrits içinde, s. 870.

"Psychanalyse et médecine", La Salpêtrière, 16 Şubat 1966, *Le Bloc-Notes de la psychanalyse* içinde, 1987, n° 7, s. 2425.

Le Séminaire, Kitap XIV, *La Logique du fantasme* (yayınlanmamış seminer) 14 Haziran 1967 dersi.

Le Séminaire, Kitap XVII, *L'Envers de la psychanalyse,* Seuil, 1991, s. 89.

"La psychanalyse dans sa référence au rapport sexuel", *Lacan in Italia,* 1953-1978, Milan, La Salamandra, 1978, s. 70.

Le Séminaire, Kitap X, *L'Angoisse,* 28 Kasım 1962, 16 Ocak 1963, 30 Ocak 1963 ve 3 Temmuz 1963 dersleri.

Télévision, Seuil, 1973, s. 37, 38, 39, 41.

*
* *

ALAJOUANINE, Th. (yönetimi altında), *La Douleur et les douleurs*, Masson, 1957.

BERNING, von D., "Sigmund Freuds Ansichten über die Entstehug und Bedeutung des Schmerzes", in *Zeitschrift Psychosomatische Medizin*, 1980,26, 1-11.

BOWLBY, J., *Attachement et Perte,* c. I , *L'Attachement,* PUF, 1992.

——, *Attachement et Perte,* c. II, *La Séparation, angoisse et colère,* PUF,1994.

——, *Attachement et Perte,* c. III, *La Perte, tristesse et dépression*, PUF, 1984.

BESSON, J.-M., *La Douleur,* Odile Jacob, 1992.

BONNET, G., "La souffrance, moteur de l'analyse", *Psychanalyse à l'université* içinde, 1990, 15, 57, ss. 75-93.

BRENOT, P., *Les Mots de la douleur,* L'Esprit du temps, 1992.

BUYTENDIJK, F. J. J., *De la douleur,* PUF, 1951.

CANGUILHEM, G., "Les conceptions de R. Leriche", in *Le Normal et le Pathologique,* PUF, 1952, ss. 52-60.

CHAR, R., "Recherche de la base et du sommet", in *Œuvres complètes,* Gallimard, 1983, s. 768.

DAMASIO, A. R., *L'Erreur de Descartes*, Odile Jacob, 1995, ss. 326-334.

DARWIN, Ch. *L'Expression des émotions chez l'homme et chez les animaux,* Complexe, 1981.

Deuil (Le), Revue française de psychanalyse, PUF, 1994.

DEUTSCH, H., " Absence de douleur", in *La Psychanalyse des névroses et autres essais,* Payot, 1970, ss. 194-202.

DOR, J., *Structure et perversions,* Denoël, 1987.

——, *Douleurs et souffrance, Psychologie clinique,* 1990, nº 4.

FEDERN, P., *Le Moi et la psychose,* PUF, 1979, ss. 273-285.

FUNARI, E. A., "Il problema del dolore e dell'angoscia nella teoria psicoanalitica", *Rivista di psicoanalisi* içinde, 1965, 12, 3, ss. 267-288.

GADDINI, E., "Seminario sul dolore mentale", *Rivista di psicoanalisi* içinde, 1978, nº 3, ss. 440-446.

GAUVAIN-PICARD, A., ve MEIGNER, M., *La Douleur de l'enfant,* Calmann-Lévy, 1993.

GEBEROVICH, F., *Une douleur irrésistible,* Interéditions, 1984.

HEGEL, G. W. F., *La Phénoménologie de l'esprit,* Aubier, 1941, c. I, s. 178.

——, *Premières publications,* Orphys-Gap, 1964, s. 298.

HEIDEGGER, M., *Acheminement vers la parole,* Gallimard, 1978, ss. 64-68.

KRISS, J. J., "Le psychiatre devant la souffrance", *Psychiatrie française* içinde, 1992, c. XXIII.

LAPLANCHE, J. ve PONTALIS, J.-B., *Vocabulaire de la psychanalyse,* PUF, 1978, s. 112.

LERICHE, R., *La Chirurgie de la douleur,* Masson, 1940.

LEVY, G. (yönetimi altında), *La Douleur,* Archives contemporaines, 1992.

MAINE de BIRAN, *De l'aperception immédiate,* Vrin, 1963, ss. 89-106.

MAZET, P. ve LEBOVICI, S. (yönetimi altında), Mort *subite du nourrisson: un deuil impossible,* PUF, 1996.

MELZACK, R. ve WALL, P., *Le Défi de la douleur,* Vigot, 1989.

MORRIS, B., *The Culture of Pain,* University of California Press, 1993.

NASIO, J.-D., *L'Hystérie ou l'enfant magnifique de la psychanalyse,* Payot, 1995, ss. 116-120, 129-132, 137-144.

NIETZSCHE, F., *La Généalogie de la morale,* Gallimard, 1971.

NUNBERG, G. H., *Principes de psychanalyse,* PUF, 1957, ss. 214-219.

POMMIER, G., *L'Exception féminine,* Aubier, 1996, ss. 205-219.

PONTALIS, J.-B., *Entre le rêve et la douleur,* Gallimard, 1990, ss. 255-269.

PRIBRAM, K. H. ve GILL, M. M., *Le "Projet de psychologie scientifique" de Freud,* PUF, 1989, ss. 59-65.

QUENEAU, P. ve OSTERMANN, G., *Le Médecin, le patient et sa douleur,* Masson, 1993.

RILKE, R. M., *Élégies de Duino,* Garnier-Flammarion, 1992, ss. 93-101.

SARTRE, J.-P., *L'Être et le Néant,* Gallimard, coll. "Tel", 1993, ss. 379-387.

SCHILDER, P., "Notes on the psychopathology of pain in neuroses and psychoses", in *Psycho-Analysis Review,* 18, 1, 1931.

SCHWOB, M., *La Douleur,* Flammarion, 1994.

——, "Souffrances", *Autrement,* Şubat 1994, n° 142.

SPINOZA, B., "L'Éthique", *Œuvres complètes,* Gallimard, 1954, ss. 423-425, 526-527.

STECKEL, W., *Technique de la psychothérapie analytique,* Payot, 1950, ss. 317-347.

SZASZ, T., *Douleur et Plaisir,* Payot, 1986.

WEISS, E., "Bodily pain and mental pain", in *The International Journal of Psycho-analysis*, Ocak 1934, c. XV, böl. I, s. 1, 13.

Notlar

a. Yaşadığımız bir deneyimin anlatımının, bu en sadık kalan bile olsa kaçınılmaz olarak bir kurgu şeklinde, onu yazanın kurgusu şeklinde kaldığını hatırlatmaya gerek var mı?

b. Daha önce kullandığımız ve daha sonra da sık sık bulacağımız bir terim: "itki". Bu kitapta itki ve arzuyu aynı şey olarak ele aldık. Aralarındaki farka rağmen, bu iki terimi ortak noktalarını hesaba katarak, bilinçdışındaki harekete işaret ettiklerini, daha net şekilde zorunlu olarak boşalmaya ve kendini ifade etmeye çalışan her türlü itkiye karşılık geldiklerini bilerek birbirinden ayırmadan kullanmayı yeğliyoruz.

c. Bunun o simgesel tasarımlardan biri, sevilenin gerçek kaybını telafi etmek için ben tarafından aşırı yatırıma uğrayacak olan tasarım olduğunu hatırlayalım. Bunu bazen "imge", bazen "anı", hatta dahası "sanal ikiz" veya "psişik ikiz" olarak adlandırdım. Lacancı "simgesel" teriminin kullanılışıyla ilgili olarak bunu hatırlaya-

lım. Simgesel boyut her zaman için iki bileşene sahiptir: "Gösterenler" veya "bilinçdışı tasarımlar" denen öğeler ağı ve ağın çevresinde bulunan, onun sınırlarını belirleyen ve bütünlüğünü garantileyen eşsiz bir öğe. Ağın tutarlılığını garanti eden bu sınır unsuruna Lacan, "Babanın Adı göstereni" adını vermiştir. Oysa, gördüğümüz gibi seçilen varlığın ikili bir simgesel varlığı vardır: Ağ olarak ve "Bir" olarak. Tasarladığımız kişilik bilinçdışımızda çok sayıda bilinçdışı temsille temsil edildiği zaman simgesel ağdır. Ayrıca, psişizmimin tutarlılığını sağladığında ağın içeriğini belirleyen sınırdır; Babanın Adı'nın işaretleyicisidir. Bu sınır işlevinin arzularımızın *ritminin* akordu olduğunu göreceğiz. Diğerinin bedeni ortadan kalktığında, arzumun ritmi de birliği sağlayan tempo olmadığı için altüst olur. Bu noktada aşk Acısı ortaya çıkar.

J.-D. NASIO
AŞK ACISI

ÇEVİRENLER: HATİCE BAKANLAR - CANAN COŞKAN

Clémence kısırdı ve anne olmak için mücadele ediyordu. Üç sene süren analiz seanslarının sonunda bana hamile olduğunu haber verdi: "Başardım!" Doğum anı gelip çattığında Clémence muhteşem bir çocuk dünyaya getirdi. O gün bir oğlunun olduğunu söylemek için etrafına mutluluk saçarak beni aradı. Ben de sevinç içinde onu en içten duygularımla kutladım. Üç gün sonra Clémence'ın beni bambaşka bir ses tonuyla aradığı ikinci telefon görüşmesinin ardından şaşkına döndüm. Neredeyse duyulmayan, donuk bir ses tonuyla bana: "Bebeğimi kaybettim. Bu sabah klinikte oldü..." dedi.

J.-D. NASIO

Daha önce ***Psikanalizin Yedi Temel Kavramı*** ve ***Jacques Lacan'ın Kuramı Üzerine Beş Ders*** adlı kitaplarını yayınladığımız, çok sayıda yapıtın yazarı, psikiyatr ve psikanalist J.-D. Nasio, Freud'un ve Lacan'ın kavramlarından hareketle kendi kuramını oluşturur. ***Aşk Acısı***'nda "İnsan neden acı çeker?" sorusundan yola çıkarak psikanalitik bir bakış açısıyla psişik acının derinliklerine iniyor. Sevdiğimiz varlıkları aniden yitirdiğimizde, aramızdaki bağın ani kopuşu sonucunda hissettiğimiz duyguya, yani aşk acısına yakından bakarak acıyı hafifletmenin yollarını arıyor.

Aşk acısından kıvranmak, yas ve tedavi süreci; aşk üzerine parlak bir deneme...

Kapak Resmi: John William Waterhouse, *The Lady of Shallot* (Shallot Leydisi), 1888.

İMGE kitabevi
imge·com·tr
ISBN 978-975-533-568-1